

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Cestovní ruch

**Interpretace kulturního dědictví na hradech a zámcích
v České republice**

Diplomová práce

Autor: Bc. Hana Sonnková

Vedoucí práce: Ing. Liběna Jarolímková, Ph.D.

Rok obhajoby: 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Interpretace kulturního dědictví na hradech a zámcích v České republice“ vypracovala samostatně a vyznačila všechny citace z pramenů.

V Praze dne

.....

Bc. Hana Sonnková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí práce Ing. Liběně Jarolímkové, Ph. D. za odborné vedení a cenné rady poskytnuté v průběhu zpracování diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	1
1 Interpretace	3
1.1 Definování interpretace	4
1.2 Dějiny interpretace	6
1.3 Teoretická východiska interpretace.....	8
1.3.1 Freeman Tilden.....	8
1.3.2 Sam Ham	10
1.3.3 Larry Beck a Ted Cable.....	12
1.4 Plánování interpretace	17
1.4.1. Metody procesní	19
1.4.2 Metody modelové (systematické).....	24
2 Interpretace jako nástroj prezentace kulturního dědictví	29
2.1 Komunikace s návštěvníkem.....	33
2.1.1 Cílové skupiny.....	34
3 Formy interpretace využívané na hradech a zámcích v České republice	38
3.1 Volné prohlídky	39
3.2 Prezentace na panelech a informačních tabulích	40
3.3 Prohlídky s průvodci	42
3.4 Prohlídky s využitím audiovizuální techniky.....	44
4 Interpretace na hradech a zámcích v České republice	48
4.1 Dějiny interpretace na hradech a zámcích na našem území.....	50
4.2 Národní památkový ústav a jeho role v rámci státní památkové péče.....	52
4.3 Pojetí interpretace v objektu ve správě Národního památkového ústavu	58
4.3.1 Interpretace na státním zámku Hradec nad Moravicí.....	59
4.4 Pojetí interpretace v objektu ve správě soukromého subjektu	69
4.4.1 Interpretace na zámku Slavkov - Austerlitz	73
5 Shrnutí poznatků	81
Zdroje.....	86
Seznam tabulek.....	94
Seznam grafů, schémat a obrázků.....	95
Příloha 1	96
Příloha 2	98

Úvod

Interpretace je oborem, který nalézá své uplatnění v mnoha oblastech – např. v literatuře či filozofii. V průběhu let však pronikla i do mnoha dalších oborů - stala se také nedílnou součástí prezentace kulturního dědictví, protože se snaží poukázat na vše, co si zaslouží zájem ze strany návštěvníků. Klíčovým prvkem interpretace jsou informace. Je však nutné podotknout, že nesmí ze strany interpretátora směřem k návštěvníkům docházet pouze k jejich předávání. Smyslem interpretace je totiž prostřednictvím informací vyvolat u návštěvníků zájem o hlubší poznání prezentované problematiky, přičemž toto nové poznání vede k vytváření vztahu k předmětu interpretace a porozumění hodnot kulturního dědictví.

Práce se zabývá pojetím interpretace v památkových objektech na území České republiky, a to konkrétně na hradech a zámcích, bez ohledu na provozovatele těchto objektů. Hlavním cílem práce je zmapování možných forem interpretace kulturního dědictví, které jsou v současné době v tuzemsku uplatňovány. Pro demonstraci využívaných forem interpretace byly vybrány dva objekty - zámek v Hradci nad Moravicí, který podléhá správě Národního památkového ústavu a zámek Slavkov – Austerlitz, který je spravován městem Slavkov u Brna. Cílem práce není tyto objekty ani jejich přístup k interpretaci kulturního dědictví vzájemně porovnávat.

První kapitola se zaměřuje na interpretaci v obecné rovině a vedle definice tohoto oboru je představena i stručná historie interpretace. Pro pochopení teoretické koncepce tohoto oboru je nutné zmínit i konkrétní autory – Freemana Tildena, Sama Hama, Larryho Becka a Teda Cableho, které lze právem označit za zakladatele oboru interpretace ve smyslu, jak ji chápeme v současné době. Přestože se tyto autoři zabývali interpretací přírodního dědictví v národních parcích v USA, jejich poznatky lze aplikovat i ve sféře kulturního dědictví. Závěr první kapitoly představuje možné metody plánování, jejichž využití výrazně přispívá k dosažení úspěšné interpretace.

Druhá kapitola je věnována kulturnímu dědictví, které je nejen historickým odkazem minulého vývoje společnosti, ale také důležitou součástí současného kulturního života obyvatel. Kromě teoretického vymezení kulturního dědictví kapitola představuje také památkový fond České republiky a je zmíněna i komunikace, která je nedílnou součástí úspěšné interpretace.

Třetí kapitola se věnuje popisu jednotlivých forem interpretace, se kterými se lze setkat na českých hradech a zámcích. Interpretace je často zaměňována s průvodcovskou službou. V této části práce je uvedeno, že tomu tak není, a že tyto dva pojmy nelze označit za synonyma, protože prohlídka s průvodcem představuje pouze jednu z možností, jak interpretovat kulturní dědictví.

Klíčovou částí čtvrté kapitoly je rozbor poznatků o zámku Hradec nad Moravicí a zámku Slavkov – Austerlitz. Po představení těchto památkových objektů a vývoje návštěvnosti v minulých letech i v průběhu jednoho vybraného roku jsou detailně popsány využívané formy interpretace u každého z objektů.

Závěrečné pátá kapitola se zaměřuje na shrnutí poznatků z analytické části o přístupech k interpretaci na sledovaných zámcích a doporučení pro možné zatraktivnění interpretace na státním zámku v Hradci nad Moravicí.

Pro zpracování diplomové práce byly využity informace dostupné ze sekundárních zdrojů – z odborné literatury, ze statistik kultury zpracovávaných Národním informačním a poradenským centrem pro kulturu, statistické údaje a informace poskytnuté vybranými památkovými objekty a internetové zdroje. Jako důležitý podklad pro zpracování analytické části práce sloužily řízené rozhovory s pracovníky odpovědnými za přípravu a realizaci programů zaměřených na interpretaci a osobní zkušenosti z návštěvy objektů.

1 Interpretace

Pojem interpretace má svůj původ v latině, ve které má toto slovo význam ve smyslu výklad, překlad nebo objasnění.¹ Na interpretaci lze pohlížet jako na průřezový pojem, který se promítá do mnoha oblastí lidského bádání. Literární vědu, religionistiku nebo filozofii lze pokládat za obory interpretační a stěžejní součástí těchto vědních disciplín je interpretace informací, tj. schopnost kriticky zhodnotit předkládané skutečnosti a následně je určitým způsobem vykládat. Jedná se tedy především o systematickou analýzu, která se může týkat textu či obrazového materiálu, zaměřenou na obsah.²

Interpretaci si tedy lze definovat ve smyslu výkladu určitého textu. Historicky se jednalo o disciplínu užívanou především v literární vědě, kde měla za cíl co nejlepší porozumění obsahu uměleckého díla slovesného charakteru. V současné době se však s interpretací lze setkat také u uměleckých děl či přírodního a kulturního dědictví. Zaměření se na interpretaci jako na metodu je možné pouze za předpokladu, kdy není její předmět zcela jasný. Na samotný termín interpretace lze nahlížet ze dvou rovin. Tou první je myšlen samotný proces porozumění předkládaných informací, druhou pak výsledek uskutečněné interpretace. Může se také jednat o zobrazení informace s cílem zpřehlednění souboru symbolů, které mohou nabývat formy ústní, psané, obrazové, matematické, filmové nebo jiné formy.³

Hlavním účelem interpretace je představit možnosti, jak porozumět předkládaným informacím. Při interpretaci je nezbytné zohlednit její tři klíčové faktory, které by měly být brány v úvahu. Jedná se o autora, text (zdroj informací) a příjemce informací. V průběhu tohoto procesu dochází k tomu, že tvůrcem významu se stává příjemce a autorovy záměry získávají druhořadé postavení. Z celkového hlediska se jedná o aktivní proces, na který má významný vliv prostředí nejen kulturní a politické, ale i takové, ze kterého příjemce informací pochází.⁴

¹ VYBÍRAL, Zdeněk. *Animace a interpretace kulturního dědictví*. Skriptum. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2015. 76 s. ISBN neuvedeno. str. 7

² Filozofická fakulta Masarykovy univerzity. *Interpretace*. [on-line]. [cit. 2018-07-01]. Dostupné z: <http://kisk.phil.muni.cz/kpi/temata/efektivni-cteni/interpretace>

³ Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. *Interpretace*. [on-line]. [cit. 2018-07-01] Dostupné z: <http://film.ff.cuni.cz/rozcestnik/metodika/interpretace.pdf>

⁴ Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. *Interpretace*. [on-line]. [cit. 2018-07-01] Dostupné z: <http://film.ff.cuni.cz/rozcestnik/metodika/interpretace.pdf>

Ve sféře kulturního dědictví je interpretace jeho nedílnou součástí, protože se zaměřuje na poukázání všeho, co je natolik podstatné, že si zaslouží pozornost návštěvníků. Díky interpretaci je pro návštěvníky jednodušší pochopit hodnoty kulturního dědictví, buduje se názor návštěvníků na jeho ochranu s cílem zachování pro budoucí generace. Osobu interpretátora lze chápat jako odborníka, který nejenom odhaluje význam a hodnoty kulturního dědictví, ale zároveň se snaží ukázat, jak tyto hodnoty rozeznávat a chránit. V oblasti kulturního dědictví jsou nejčastějšími interpretátory zejména zaměstnanci kulturních objektů, a to nejen vědeckí pracovníci, ale zejména ti, kteří se dostávají do přímého styku s návštěvníky. Nemusejí to však být pouze oni, u interpretace kultury dětem hrají významnou roli učitelé a také rodiče.⁵

1.1 Definování interpretace

Interpretaci si lze představit jako obor, který se zabývá edukací návštěvníků. Způsob, jakým je tato edukace prováděna, by však neměl být násilný či příliš formální a zároveň by interpretace neměla být pro návštěvníky nudná a zahlcovat je velkým množstvím zbytečných informací.⁶

Nejvýznamnějším představitelem a zároveň zakladatelem oboru interpretace je Freeman Tilden, který ji také v roce 1957 poprvé definoval. Interpretace je podle něj: „vzdělávací aktivita, která odkrývá hlubší smysl a vztahy za pomoci původních objektů, přímé zkušenosti a ilustrativních prostředků.“⁷ Podrobněji se Freemanu Tildenovi věnuje jedna z následujících kapitol.

Interpretace se však nemá zaměřovat na pouhé předávání strohých informací a faktů, ale její funkcí by mělo být zejména vzbudit u návštěvníků touhu poznávat. Pro interpretaci samotnou jsou ale informace nezbytnou součástí, protože se stávají základem pro odhalování nových skutečností, které jsou založeny právě na informacích. Díky interpretaci by měl návštěvník poznat nové prvky a souvislosti, a budovat tak vztah mezi předmětem interpretace a svými dosavadními znalostmi. Během interpretace

⁵ VYBÍRAL, Zdeněk. *Animace a interpretace kulturního dědictví*. Skriptum. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2015. 76 s. ISBN neuvedeno. str. 7

⁶ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 11

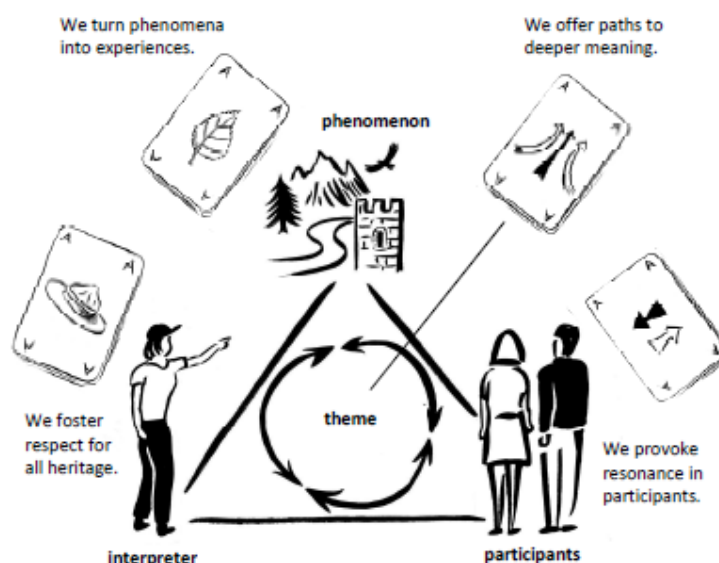
⁷ TILDEN, Freeman. *Interpreting Our Heritage. Third Edition*. [e-kniha]. Chapel Hill (United States of America): The University of North Carolina Press, 1977. [cit. 2018-07-14]. ISBN 0-8078-4016-5, Dostupné z:

https://is.muni.cz/el/1421/podzim2017/MUI_338/Interpreting_Our_Heritage_Chapel_Hill_Books_.pdf, str. 8

je možné se setkat s dvěma subjekty. Tím prvním je interpretátor, odborník na danou oblast, který se snaží oslovit své návštěvníky. Na druhé straně je pak běžný návštěvník, laik na danou oblast, který daný objekt či akci navštívil ve svém volném čase, aby zde relaxoval, pobavil se či zažil něco nového a neobvyklého. Jako něco prémiového navíc ke svým očekáváním bere, pokud se zároveň dozví něco, co jej poučí a obohatí jeho poznání. Úkolem interpretátora je uspokojit potřeby návštěvníků, které bývají většinou velmi různorodé a odlišné, a zároveň u nich vzbudit zájem o získávání dalších informací.⁸

Kromě samotné definice je však také nutné zmínit i tzv. interpretační trojúhelník, který je nedílnou součástí úspěšné interpretace. Myšlenka využívání tohoto trojúhelníku není zcela nová a ani nijak unikátní. Hlavním důvodem, proč je tak často využíván v interpretaci obecně, je zejména to, že je vhodným nástrojem pro ilustraci nejrozličnějších komunikačních procesů.⁹

Obrázek 1 Interpretační trojúhelník

Zdroj: LUDWIG, Thorsten. *The Interpretive Guide. Sharing Heritage with People*. [e-kniha]. Werleshausen (Germany): Bildungswerk Interpretation, Second Edition, 2015. [on-line]. [cit. 2019-02-17]. Dostupné z: http://www.interpret-europe.net/fileadmin/Documents/projects/HeriQ/the_interpretive_guide_2015_en.pdf.

⁸ PTÁČEK, Ladislav. a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 9-11

⁹ LUDWIG, Thorsten. *The Interpretive Guide. Sharing Heritage with People*. [e-kniha]. Werleshausen (Germany): Bildungswerk Interpretation, Second Edition, 2015. [on-line]. [cit. 2019-02-17]. Dostupné z: http://www.interpret-europe.net/fileadmin/Documents/projects/HeriQ/the_interpretive_guide_2015_en.pdf. str.9-11

Základní trojúhelník stojí na třech základních pilířích, a to místě či předmětu poznání, dále na lidech, kteří mají zájem poznávat, a v neposlední řadě také na mediích usnadňujících interpretaci. Nelze opomenout také prvek umístěný ve středu trojúhelníku – hlavní myšlenku interpretace, která je důležitá mimo jiné proto, aby se návštěvníci začali zajímat i o skutečnosti, se kterými nemají předchozí zkušenosti.¹⁰ Mezi jednotlivými prvky trojúhelníku zároveň působí následující skutečnosti:

- proměna jevů ve skutečnosti;
- vyvolání zájmu mezi účastníky;
- poskytnutí možnosti hlubšího poznání;
- vytvoření respektu k veškerému dědictví (kulturnímu či přírodnímu).¹¹

Po shrnutí všech dosavadních poznatků lze konstatovat, že interpretační trojúhelník je využíván pro hledání hlubšího významu, který se skrývá za hlavní myšlenkou sdělení.¹²

1.2 Dějiny interpretace

Historický vývoj interpretace úzce souvisí s vývojem cestovního ruchu. Jak již bylo zmíněno, interpretace je pojem komplexní a nelze jej označit za synonymum průvodcovské činnosti. Byla to ale právě průvodcovská činnost, která se stala jedním z nástrojů interpretace a začala být využívána pro předávání informací návštěvníkům. Jak je dále podrobněji uvedeno, lidé cestovali z nejrůznějších důvodů již od starověku a byli to právě průvodci, kteří byli zájemcům k dispozici na cestě k novému poznání.

Stále se však přesně neví, kdo jako první začal s průvodcovskou činností po památkách. Ti nejstarší interpretátoři jsou datováni do období starověku, neboť již v díle Herodota z Halikarnasu se dozvídáme o průvodcovských službách za úplatu.

¹⁰ LUDWIG, Thorsten. *The Interpretive Guide. Sharing Heritage with People*. [e-kniha]. Werleshausen (Germany): Bildungswerk Interpretation, Second Edition, 2015. [on-line]. [cit. 2019-02-17]. Dostupné z: http://www.interpret-europe.net/fileadmin/Documents/projects/HeriQ/the_interpretive_guide_2015_en.pdf. str.9-11

¹¹ LUDWIG, Thorsten. *The Interpretive Guide. Sharing Heritage with People*. [e-kniha]. Werleshausen (Germany): Bildungswerk Interpretation, Second Edition, 2015. [on-line]. [cit. 2019-02-17]. Dostupné z: http://www.interpret-europe.net/fileadmin/Documents/projects/HeriQ/the_interpretive_guide_2015_en.pdf. str.9-11

¹² LUDWIG, Thorsten. *The Interpretive Guide. Sharing Heritage with People*. [e-kniha]. Werleshausen (Germany): Bildungswerk Interpretation, Second Edition, 2015. [on-line]. [cit. 2019-02-17]. Dostupné z: http://www.interpret-europe.net/fileadmin/Documents/projects/HeriQ/the_interpretive_guide_2015_en.pdf. str.9-11

Konkrétně se jednalo o jeho návštěvu egyptských pyramid v období přibližně okolo roku 460 před našim letopočtem. Mezi bohatými Římany se těšily oblibě v době okolo 2. století našeho letopočtu průvodcovské služby po místech ve starověkém Řecku, spjatých s působením významných antických autorů.¹³

Středověk se vyznačoval velkým vlivem církve, který se promítnul také do oblasti cestování – převažoval cestovní ruch s náboženskou tematikou (poutě na posvátná místa) a misionáři se vydávali na cesty do neprozkoumaných oblastí. Tyto cesty byly organizovány kněžími, kteří se zároveň ujímali role průvodců. V rámci vzdělávání šlechticů byly uskutečňovány poznávací cesty, na kterých převzali funkci průvodců vzdělanci či sami studenti.¹⁴

V 17. a 18. století se objevují první turisté, kteří nekonali pouze účelové cesty. Jednalo se o mladé šlechtice, kteří cesty, pro které se vžil název Grand Tour, uskutečňovali jako součást svého života ve vyšších feudálních vrstvách. Účelem těchto cest byla zejména příprava na budoucí povolání. Průměrná délka takovéto cesty byla 2-3 roky, a kromě cestování po evropských zemích byly její nedílnou součástí i další aktivity, jako např. výuka cizích jazyků, šermu, tance, jízdy na koni nebo etiketa. Šlechtice, cestující v luxusních kočárech, následoval doprovod sloužících na formanských vozech. Plánování cesty probíhalo dlouhé roky dopředu a šlechtici často absolvovali stejnou trasu jako před lety jejich otcové.¹⁵

V polovině 19. století, konkrétně v roce 1841, Thomas Cook uskutečnil pro 570 osob zájezd z Leicesteru do Loughborough, který je považován za první hromadný zájezd. Později Cook rozšířil portfolio svých zájezdů i do pevninské Evropy (Francie, Švýcarsko) a od roku 1845 začal nabízet v ceně cesty do Liverpoolu i tištěného průvodce. Populárními se stali i další tištění knižní průvodci – nejvíce ty od Karla Baedekera, vynikající svou spolehlivostí a zpracováním, které nabízelo turistům všechny nezbytné informace pro cestovatele.¹⁶ Tyto průvodce lze považovat za nástroje využívané pro interpretaci, protože právě touha po dalším poznání motivovala k nákupu

¹³ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 11

¹⁴ RUX, Jaromír. *Metodika průvodcovské činnosti*. [e-kniha]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2007. 42 s. [on-line]. [cit. 2018-07-12]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/1694c446-1cad-4d62-901b-8ec7b4577cba/GetFile19.pdf>, str. 6-7

¹⁵ RUX, Jaromír. *Dějiny turismu*. [e-kniha]. Jihlava: Vysoká škola polytechnická, 2014. 74 s. [on-line]. [cit. 2018-07-12]. ISBN 978-80-87035-92-4. Dostupné z: <http://www.vspj.cz/ISBN/Skripta%20-%20V%C5%A0PJ/D%C4%9Bjiny%20turismu%20-%20Jarom%C3%ADr%20Rux.pdf>, str. 24

¹⁶ RUX, Jaromír. *Metodika průvodcovské činnosti*. [e-kniha]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2007. 42 s. [on-line]. [cit. 2018-07-12]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/1694c446-1cad-4d62-901b-8ec7b4577cba/GetFile19.pdf>, str. 7

těchto publikací. Ve 2. polovině 19. století rostl zájem o poznávání přírodních krás a odborníci se specializovali na poskytování služeb turistům – příkladem může být např. Stephen Bishop a jeho působení v Mammoth Caves v Kentucky nebo výlet do Prachovských skal pro Americký klub dam organizovaný Vojtou Náprstkem.¹⁷

Interpretace ve smyslu, jak ji chápeme dnes, se začala rozvíjet až od poloviny 20. století. Konkrétním autorům, které lze považovat za zakladatele současného pojetí interpretace, je věnována následující podkapitola.

1.3 Teoretická východiska interpretace

Teoretická základna interpretace začala být budována v 70. letech 20. století a opírala se zejména o dosavadní poznatky z psychologie, pedagogiky, marketingu nebo participativního plánování. Tento nově vzniklý obor nejen že začal být vyučován na univerzitách, ale také po celém světě začala vznikat profesní sdružení. Ve Spojených státech amerických to byl National Service for Interpretation, ve Spojeném království Velké Británie a severního Irska Association for Heritage Interpretation, v kontinentální Evropě patří k nejstarším španělská Asociación para la Interpretación del Patrimonio a v Austrálii organizace Interpretation Australia. V celoevropském měřítku funguje od roku 2010 European Association for Heritage Interpretation.¹⁸

Předem je nutné podotknout, že všichni zmiňovaní autoři v této podkapitole se zabývali problematikou interpretace přírodního dědictví. Na základě svých zkušeností a poznatků vypracovali teoretický rámec, který je stále aktuální. Žádný z autorů však své poznatky konkrétně neaplikoval do oblasti interpretace kulturního dědictví, ať už hmotného či nehmotného.

1.3.1 Freeman Tilden

Nejvýznamnějším autorem, zabývajícím se interpretací, je bezesporu Freeman Tilden (1883 - 1980). Tilden se živil jako novinář, psal zejména sloupky a knižní recenze do novin Boston Transcript, které patřily jeho otci.¹⁹ Když dosáhl věku 58 let,

¹⁷ PTÁČEK, Ladislav. a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 13

¹⁸ PTÁČEK, Ladislav. a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 13

¹⁹ Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>. str. 9

rozhodl se, že chce zásadně změnit svůj život, a začal pracovat pro organizaci National Park Service. Zde dostal pracovní nabídku od svého dobrého přítele a zároveň ředitele této organizace, Newtona Druryho, který jej zaměstnal jako asistenta.²⁰ Newton Drury si byl vědom, že právě Tilden by mohl být pro rozvoj interpretace přírodního dědictví velmi přínosný, a dal proto Tildenovi možnost seznámit se s americkými národními parky, aby byl později schopen sestavit plán a strategii pro vztahy s veřejností a interpretaci národních parků USA. Výsledkem Tildenova zkoumání byly dvě knihy, vydané na počátku 50. let 20. století, a to „National Parks: What They Mean for You and Me“ (1951) a kniha „The Fifth Essence“ (1953). Součástí ústředí národních parků se nově stalo oddělení interpretace, které bylo řediteli National Park Service přímo podřízeno. V roce 1955 se Freeman Tilden vydal na další cestu po národních parcích, která jej inspirovala k sepsání stěžejního díla s názvem Interpretace našeho dědictví (Interpreting Our Heritage). Kniha byla vydána v roce 1957.²¹

Publikace se stala zásadním průlomem v oblasti interpretace, a to nejen proto, že v ní byly shrnuty klíčové zásady a přístupy pro prezentaci přírodního a kulturního dědictví, ale také se zde objevují metodické základy tohoto oboru. Principy, které Tilden stanovil již v roce 1957, jsou stále platné, a to i navzdory historické změně forem, v jakých jsou myšlenky předkládány. Původním záměrem knihy bylo zaměřit se zejména na zaměstnance amerických národních parků, kteří byli nabádáni k tomu, aby pouze nepředávali strohá fakta a informace, ale aby se snažili předat návštěvníkům i něco navíc. Hlavní myšlenkou dle Tildena bylo, že interpretace má pomoci k budování pocitu národní identity, k lepšímu sebepoznání návštěvníků a k nalezení osobního vztahu k národním parkům, jelikož v době vzniku publikace (50. léta 20. století) byly národní parky v USA veřejností opomíjeny.²²

Kniha samotná je rozdělena do dvou částí, první část je zaměřena na šest principů správné interpretace a druhá se zabývá praxí vycházející z těchto principů.²³ Nejvýznamnějším prvkem, kterým autor obohatil obor interpretace, je bezesporu

²⁰ National Park Service. *Foundations of Interpretation Curriculum Content Narrative*. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. Dostupné z: <https://www.nps.gov/idp/interp/101/FoundationsCurriculum.pdf>, str. 3

²¹ Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 9-10

²² Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 9-10

²³ Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 9-11

definice šesti principů, které by měla splňovat správná interpretace. Jedná se o tyto principy:

- pokud interpretace předkládaných skutečností nijak nesouvisí s osobností nebo životní zkušeností návštěvníka, tak je pro něj bezobsažná;
- poskytování informací neznamená automaticky interpretaci těchto informací, jedná se o úplně odlišné pojmy, protože interpretace je založena na odhalení smyslu a souvislostí poskytovaných informací;
- interpretace je uměním, ve kterém se kombinuje řada dalších oborů (čerpá např. z architektury, přírodních nebo historických věd);
- hlavním záměrem interpretace není poučování návštěvníků, ale jejich vyprovokování k dalšímu uvažování a přemýšlení nad předkládanými informacemi;
- interpretace by se měla zaměřovat spíše na celek než na jeho jednotlivé části, což platí také v kontextu celkového zaměření se na osobnost návštěvníka;
- interpretace zaměřující se na děti (cca do věku 12 let) by neměla být zjednodušením interpretace pro dospělé, ale měla by mít odlišný přístup (nejlépe samostatný program).²⁴

1.3.2 Sam Ham

Kromě Freemena Tildena je jedním z hlavních průkopníků interpretace bezesporu americký profesor z University of Idaho, Sam Ham. Jeho kniha „Environmental Interpretation“, je jednou z nejcitovanějších publikací právě v této oblasti.²⁵

K napsání knihy Hama vedly především podněty pracovníků, pro něž je komunikace s návštěvníky každodenní rutinou. Jednalo se nejen o zaměstnance vnitrostátních organizací, jako např. Správy národních parků USA či Lesní správy, ale přicházely také připomínky ze strany mezinárodních organizací, např. od

²⁴ TILDEN, Freeman. *Interpreting Our Heritage. Third Edition*. [e-kniha]. United States of America: The University of North Carolina Press, 1977. [cit. 2018-07-14]. ISBN 0-8078-4016-5. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1421/podzim2017/MUI_338/Interpreting_Our_Heritage_Chapel_Hill_Books_.pdf, str. 9-10

²⁵ Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 25

Mezinárodního svazu ochrany přírody či Světového fondu životního prostředí. Na světovém kongresu národních parků a chráněných oblastí USA, který se konal v roce 1992, se ozývaly naléhavé hlasy, které žádaly vznik komunikačního nástroje, dostatečně efektivního pro práci s veřejností. Ve stejném roce tedy Sam Ham vydal již zmiňovanou knihu, která slavila velký úspěch, a mnohými odborníky byla označena za klíčový mezník vývoje interpretace.²⁶

Sam Ham pohlíží na interpretaci především jako na komunikaci, která by měla návštěvníka zaujmout a zároveň sdělit vše, co potřebuje. Zároveň však musí být dodrženy všechny základní prvky interpretace, bez ohledu na místo, předmět nebo téma. Interpretátoři své komunikační neúspěchy často přisuzují nedostatku finančních prostředků, což dle autora není správné, protože častou reakcí na nedostatek financí je nedělat nic. Podstatou by ale mělo být pochopení pravidel a funkce samotné komunikace. Kniha samotná byla rozdělena do tří celků – první část představuje základní pojmy a koncepty, které mají zásadní význam pro pochopení dalších částí knihy, zabývajících se přípravou již konkrétních interpretací.²⁷

V roce 2013 byla vydána nová kniha s názvem „Interpretation – Making a Difference on Purpose“, která navazuje na předchozí publikaci. Zatímco první dílo bylo zaměřeno spíše na praktické problémy vytváření kvalitních interpretačních programů, nová publikace se snaží proniknout více do hloubky problému a zodpovídat na otázky, jak interpretace správně funguje a hlavně proč. Sam Ham zde vycházel zejména z dvacetiletého výzkumu behaviorální psychologie a kognitivní teorie. Zásadní myšlenkou, kterou se autor zabývá, je využívání tzv. zóny tolerance, založené na metodě zvané „naslouchání myšlenkám“. Pokud se interpretátor dokáže během procesu interpretace přiblížit myšlenkám návštěvníků, stane se součástí jejich „zóny“ a interpretace se stane úspěšnou. V opačném případě by se měl interpretátor zamýšlet nad změnou přístupu. Hlavní myšlenku tvoří poznání, že interpretace by pro návštěvníky měla být v každém případě příjemná (Samem Hamem vyjádřena jako: enjoyable).²⁸

²⁶ Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 25-27

²⁷ Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 25-27

²⁸ BEVIL, William (tazatel) a HAM, Sam (dotazovaný). [on-line]. *A Talk with Dr. Sam Ham*. [rozhovor]. NAI Region 7. 17. června 2013. [cit. 2018-07-15] Dostupné na: <https://nairegion7.wordpress.com/member-services/newsletter/peaks-valleys-the-blog/546-2/>

1.3.3 Larry Beck a Ted Cable

Knihy autorů Becka a Cableho vyšla poprvé v roce 1998, a to pod názvem „Interpretation for the 21st Century. Oba autoři působili jako univerzitní profesori a dlouhodobě se zabývali zejména oblastí managementu přírodních zdrojů a jejich interpretací.²⁹

Zatím poslední, 3. vydání nese název „The Gifts of Interpretation“, kdy tento název nebyl zvolen zcela náhodně. Sam Ham, který je také známým interpretačním teoretikem, jej komentuje v předmluvě knihy a vysvětluje, že kniha si klade za hlavní cíl především přemýšlet o interpretaci. Interpretace je zde pojata jako dar, který má hned několik rovin. Těmito rovinami je následujících patnáct darů interpretace.³⁰

- 1) Dar jiskry, kterou je chápáno propojení nových informací se zkušenostmi či poznatky, které návštěvníci již znají. Je zde zdůrazněno, že komunikace není pouze jednosměrným procesem, protože pochopení nové informace je možné až na základě znalostí v mysli uložených již dříve. Je proto nezbytné znát návštěvníky (jejich motivaci a vyznávané hodnoty). Významným poznatkem je také to, proč se o předmět interpretace návštěvník zajímá, protože když je zjištěn motiv jeho zájmu, je nutné mu přizpůsobit obsah interpretace.³¹
- 2) Dar odhalení se podrobněji zaměřuje na rozdíly mezi informací a interpretací. Zdůrazněny jsou zde myšlenky již dříve zmíněného Freemena Tildena, konkrétně to, že součástí interpretace je informace, ale své návštěvníky neobohacuje touto informací, ale odhalením něčeho nového. Pokud by součástí interpretace nebyly informace, tak by se jednalo pouze o zábavu.³²

²⁹ National Park Service. *Foundations of Interpretation Curriculum Content Narrative*. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. Dostupné z: <https://www.nps.gov/idp/interp/101/FoundationsCurriculum.pdf>, str. 3

³⁰ Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 51.

³¹ Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 52

³² Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 53-54

- 3) Dar příběhu znamená, že k prezentaci nových skutečností je vhodné přistupovat prostřednictvím příběhu, který návštěvníky nejenom informuje, ale zároveň je pobaví a obohatí. Síla příběhu má vliv na interpretaci celkově a vytvořit jej není jednoduché, protože tato činnost vyžaduje velké nároky na získání informací, jejich třídění, organizování a péči o ně. Dobrý příběh v sobě nese sílu motivace a vytvoření vztahu k určité skutečnosti.³³
- 4) Dar podněcování má prostřednictvím interpretačního příběhu nabádat a inspirovat lidi k rozšiřování jejich obzorů, motivovat k dalším zážitkům a získání nových vědomostí či k započetí nových aktivit.³⁴
- 5) Dar celku je dalším bodem, který vychází z myšlenek Tildena, tj. že hlavní sdělení, které je prezentováno, musí být předáváno jako jeden celek v souvislostech a zároveň musí zaujmout všechny smysly, emoce a rozum návštěvníka.³⁵
- 6) Dar dobře cílených programů opět odkazuje na pojetí Freemana Tildena. Přístupy k interpretaci pro dospělé se totiž odlišují od interpretace určené pro děti, adolescenty a seniory. Na tyto cílové skupiny je zapotřebí uplatňovat specifický přístup, který se odlišuje od standardního přístupu k interpretaci pro dospělé.³⁶
- 7) Dar zpřístupnění minulosti odkazuje na skutečnost, že s každým místem se pojí určitá historie, která může být prostřednictvím interpretace návštěvníkům oživena a podrobněji přiblížena. Důležité je však pamatovat na to, že historické údaje musí být pro současného návštěvníka srozumitelné a relevantní. Je zde také zdůrazněno, že s předmětem interpretace se interpretační metody nemění a nezáleží tedy, jestli prezentujeme přírodní či kulturní zajímavosti. Příkladem tohoto přístupu může být

³³ Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 55

³⁴ Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 56-57

³⁵ Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 58-60

³⁶ Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 60-62

například prohlídka zámku v historických kostýmech či rekonstrukce válečných bitev.³⁷

- 8) Dar zažehnutí jiskry prostřednictvím technologií je jedním z přístupů, které jsou v současnosti hojně využívány. Technologie mohou těmito novými způsoby oslovit své publikum, a to nejen v místě, kde interpretace probíhá, ale na celém světě. S tímto přístupem je však spojena také řada nevýhod, a to především neosobní přístup, protože prostřednictvím technologií nelze přenášet emoce či pocity. Naopak výhodu mohou představovat možnosti počítačových simulací, které si návštěvník přizpůsobí svým zájmům. Zároveň výzkumy v USA dokazují, že interaktivní expozice mají vysokou vzdělávací schopnost a dokáží si získat pozornost výrazně lépe, než je tomu u pasivních expozic.³⁸
- 9) Dar přesnosti se zaměřuje přímo na interpretátory. Ti by se při volbě informací, které chtějí předávat, neměli zaměřovat pouze na kvalitu, ale také na kvantitu. Většina interpretátorů se snaží předat svým posluchačům příliš velké množství informací, které v konečném důsledku posluchače nudí a odradí je od případné budoucí návštěvy. Velké množství informací vede k tomu, že posluchač nedokáže všechny informace přijmout. Příkladem zde může být potřeba spolupráce kurátorů a interpretátorů, která je nezbytná zejména u muzejních expozic. Kurátoři se snaží umístit do expozice co největší množství artefaktů, oproti tomu interpretátoři se musí z rozsáhlých sbírek zaměřit pouze na podstatu sdělení, které chce dále předat.³⁹
- 10) Dar profesionality je opět určen přímo pro interpretátory, protože jejich práce je založena na veřejném vystupování. Být zkušeným řečníkem a správně využívat

³⁷ Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 62-64

³⁸ Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 65-67

³⁹ Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 67-69

komunikační techniky není jednoduché a je potřeba tyto dovednosti rozvíjet praxí a neustále zdokonalovat.⁴⁰

- 11) Dar interpretačního textu souvisí se specifickým stylem psaní, který musí zohledňovat zájmy publika něco nového se dozvědět. Při rozmýšlení obsahu textů je potřeba vzít v úvahu očekávání čtenáře, správná kompozice zase vyžaduje nalezení správných slov pro vyjádření myšlenek autora. Dobře napsaný interpretační text je velmi silným prostředkem interpretace a může sloužit po několik generací bez významnějších změn.⁴¹
- 12) Dar dobrých vztahů a vazeb je založen na programu, který osloví návštěvníky a zároveň si získá jejich podporu ve formě finanční nebo dobrovolnické či politické. Pro úspěšné fungování programu je taková podpora nezbytná. V současné době přetrvává trend snižujících se rozpočtů, které mohou mít dopad i na interpretaci. Interpretátoři stojí před úkolem vysvětlit nejen veřejnosti, sponzorům, ale také zástupcům z řad úředníků, že interpretace představuje nezbytnou službu veřejnosti, která přináší řadu výhod.⁴²
- 13) Dar krásy spočívá ve schopnosti interpretátora povzbudit lidi k všímání si krásy, která je obklopuje. Krásu samotnou nelze definovat, protože vnímání krásy se u každého člověka liší. Úkolem interpretátorů je vytvořit prostředí, které eliminuje rušivé prvky, zklidní mysl a umožní vnímání krásy naplno.⁴³
- 14) Dar radosti a užitku je směřován k návštěvníkům, ve kterých má interpretace vyvolat tzv. optimální zážitek. Veškeré aktivity, které chceme konat pro dosažení

⁴⁰ Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 70-71

⁴¹ Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 72-73

⁴² Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 73-75

⁴³ Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 75-76

tohoto pocitu, se tak musí obejít bez stresu nebo strachu. Je nezbytné, aby každý interpretátor znal nejen účel, ale zároveň také důsledky své práce.⁴⁴

- 15) Dar sdílení a nadšení. Pokud má být interpretace efektivní, musí být její nedílnou součástí také nadšení, myšleno nejen pro zdroj interpretace, ale také pro návštěvníky, kteří zdroj vyhledávají, aby se jím mohli inspirovat.⁴⁵

Uvedení autoři pracovali primárně s interpretací v prostředí přírody, konkrétně v národních parcích. Toto prostředí má svá specifika a doslovně nelze vše aplikovat i v jiných oblastech. Primárně je nutné si uvědomit, že v oblasti kulturního dědictví interpretátoři pracují s velkým množstvím historických údajů a souvislostí, k jejichž prezentaci je nutné přistupovat způsobem, který bude pro návštěvníky zajímavý. Představení těchto základních teoretických přístupů a principů napomáhá k uvědomění si základních zásad, na které je potřeba brát zřetel při plánování a aplikaci interpretace na kulturní dědictví. Získané teoretické informace lze shrnout v následující poznatky:

- interpretace je založena především na komunikaci, a to ve všech jejích formách, interpretátor zná komunikační techniky a umí je správně používat;
- pro úspěšnou interpretaci je nezbytné propojení nových faktů se skutečnostmi, které jsou posluchačům známy již z dřívějška, je nutné vycházet z předpokladu, že návštěvník si dané místo nebo památku vybral z vlastního zájmu o hlubší pochopení daného tématu;
- každá prezentovaná informace odhalí návštěvníkům něco nového, zároveň vzbuzuje zájem o nové poznání a získávání dalších vědomostí;
- každý interpretátor musí brát v úvahu množství a relevanci předkládaných informací;
- předkládané sdělení musí být komunikováno jako jeden souvislý celek;

⁴⁴ Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 76-78

⁴⁵ Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>, str. 78-79

- pro interpretaci je vhodné nové informace představovat pomocí příběhu, který usnadňuje vytvoření vztahu k prezentovaným skutečnostem;
- již při plánování interpretace je zapotřebí brát v úvahu, že na některé skupiny návštěvníků (např. děti) musí být aplikován specifický přístup.

Interpretace může být někdy chybně zaměňována s průvodcovskou činností. Tyto dva pojmy rozhodně nejsou synonyma a je potřeba je rozlišovat. Průvodcovská činnost je jednou, nikoliv však jedinou možností, jak interpretovat kulturní, případně přírodní dědictví. Další možné metody interpretace budou podrobněji představeny ve třetí kapitole práce.

1.4 Plánování interpretace

Plánování interpretace má svůj jasný účel, kterým je vynaložení financí a lidského úsilí co nejúčelněji. Jestliže má být interpretace prováděna správně, je nezbytné odpovědět si na dvě základní otázky – co, a jak bude interpretováno návštěvníkům. Je tedy nezbytné propojení obsahu a způsobu interpretace s očekáváním cílové skupiny. Plánování interpretace přináší řadu výhod, za zmínku jistě stojí definování předmětu interpretace, soulad zájmů interpretátorů s dosavadními zážitky návštěvníků, účelné vynakládání financí na interpretaci či možnost hodnocení dosažených cílů.⁴⁶

Pro plánování interpretace si lze zvolit některou z dostupných metod, přičemž každá z metod bere v úvahu jiný interpretační rozsah. Plánování je možné provádět samostatně nebo si přizvat na pomoc některou ze specializovaných firem. Druhý zmiňovaný přístup je v řadě zemí běžně využíván, je však důležité zmínit, že se týká především interpretace většího rozsahu, např. v návštěvnických centrech nebo v rozsáhlých přírodních celcích.⁴⁷

⁴⁶ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str.109-110

⁴⁷ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str.109-112

V průběhu vytváření těchto rozsáhlejších interpretačních plánů se bere v úvahu:

- soulad zájmů interpretátora se zájmy návštěvníků, do úvahy je vhodné zahrnout i funkce objektu a cíl, kterého má být dosaženo;
- současné trendy;
- objekty v okolí;
- výzkum mezi návštěvníky;
- technické detaily interpretace;
- modelové testování, které ukáže, zda je možné dosáhnout očekávaných cílů stanovenými způsoby;
- ekonomická náročnost výstavby a provozu.⁴⁸

Hlavními typy dokumentace při plánování interpretace jsou interpretační strategie a interpretační plán. Účelem interpretační strategie je nastínění rámcových cílů, způsob jejich financování a nástin rozpočtu, předpokládaný časový horizont a určení způsobu řízení. Zásadou pro strategii je nezacházet do podrobností, ale spíše se zaměřit na stanovení vize. Hlavním přínosem strategie je skutečnost, že všechny informace zasadí do souvislostí, takže je možné zohlednit a zvážit všechny detaily, otevřít prostor pro spolupráci subjektů, příp. se strategie může stát spojením mezi již existujícími dílčími plány. Zatímco strategie se zabývá pouze rámcovými cíli, podrobný interpretační plán už přesně stanoví dílčí pracovní kroky, potřebné k dosažení celkového cíle.⁴⁹

Před samotným započítáním interpretace je nezbytné sestavení interpretačního plánu, jasně definovaného dokumentu, který bude zároveň klíčovým prvkem pro všechny dílčí činnosti. Plán samotný představuje důležitý prvek nejen pro stanovení cílů, kterých chceme dosáhnout, ale také pro motivaci pracovníků interpretace. Zároveň je plán vyžadován ze strany úřadů či sponzorů při žádostech o finanční podporu, protože tyto instituce si musí být jisty, že projekty jsou řádně plánovány a promyšleny, a prostředky tak budou využity účelným způsobem. Plán interpretace nemusí být nutně vytvořen jako samostatný plán, může se jednat o součást větších plánů, jakými jsou

⁴⁸ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str.109-112

⁴⁹ CARTER, James. *Interpretace místního dědictví – příručka pro plánování a tvorbu prezentací místních zajímavostí*. Přeložil Ladislav Ptáček. 1. vyd. Brno: Nadace Partnerství, 2004. 88 s. ISBN 80-239-2068-5. str. 21-22

např. plán ekonomického rozvoje obce či regionu, obecní či regionální plán rozvoje cestovního ruchu nebo plán péče o danou lokalitu.⁵⁰

Plán se skládá z popisu konkrétních metod interpretace, prostředků potřebných pro uskutečnění interpretace, postupu realizace provozu a zodpovědnosti jednotlivých subjektů, zahrnuta je i finanční náročnost a zhodnocení účinnosti celého projektu.⁵¹ Metody plánování interpretace lze rozdělit na procesní a modelové.

1.4.1. Metody procesní

Tento postup je založen na otázkách, jejichž zodpovězení napomáhá k ujasnění obsahu plánované interpretace. Aplikace této metody je využívána zejména pro menší projekty, ve kterých je počítáno se zapojením okruhu dobrovolníků, ale také místní komunity. U těchto subjektů zároveň nepředpokládáme předchozí zkušenosti z této oblasti.⁵²

Proces plánování interpretace procesní metodou nejlépe znázorňuje níže uvedené schéma, ze kterého lze vyčíst, jak mezi sebou jednotlivé prvky interpretace souvisí. Nezáleží na tom, v jakém prvku subjekt vstoupí do tohoto procesu, musí však být zajištěn soulad odpovědí na uvedené otázky v jednom poli se zbylými otázkami v celém schématu.⁵³

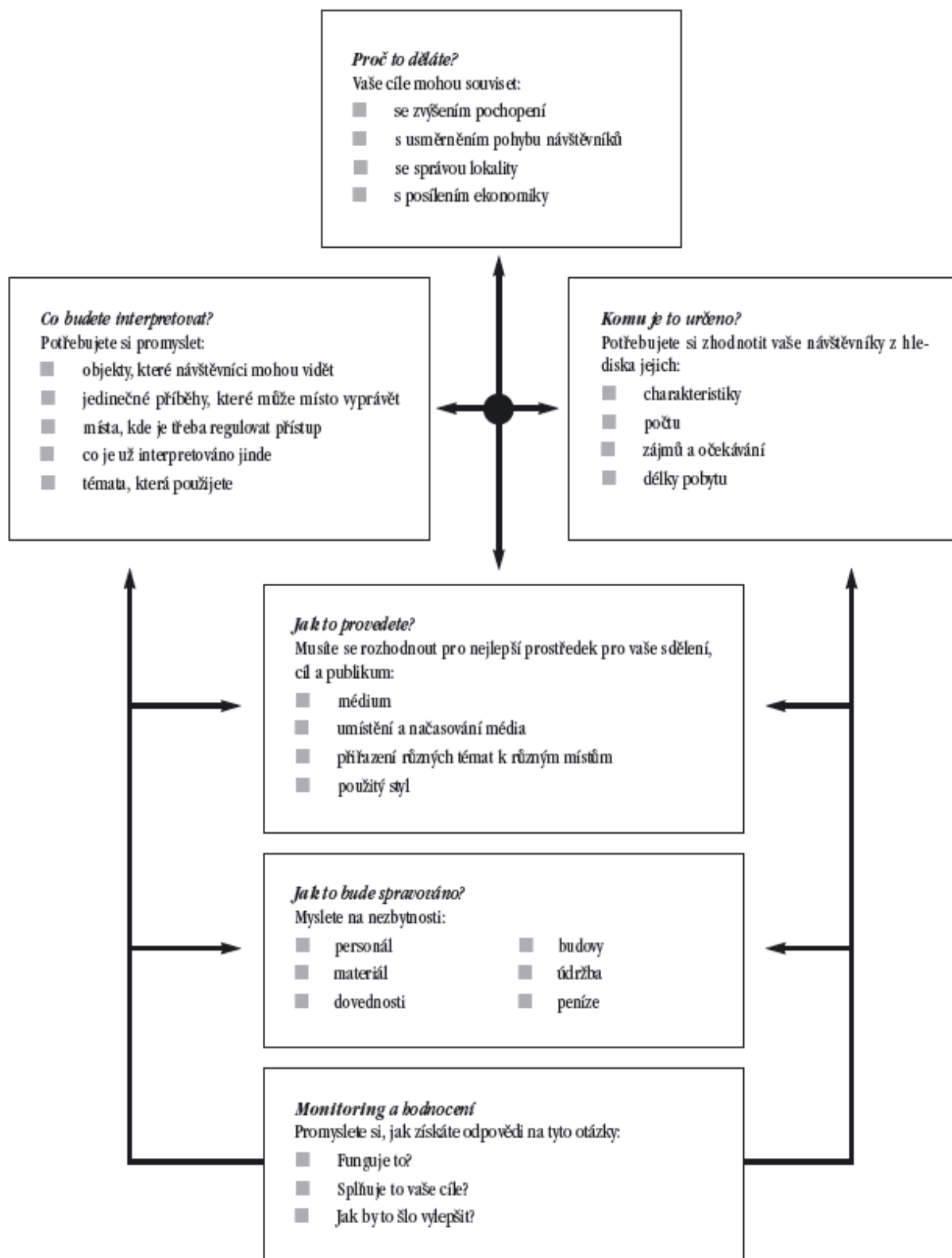
⁵⁰ CARTER, James. *Interpretace místního dědictví – příručka pro plánování a tvorbu prezentací místních zajímavostí*. Přeložil Ladislav Ptáček. 1. vyd. Brno: Nadace Partnerství, 2004, 88 s. ISBN 80-239-2068-5. str. 17

⁵¹ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 111

⁵² PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 112

⁵³ CARTER, James, *Interpretace místního dědictví – příručka pro plánování a tvorbu prezentací místních zajímavostí*. Přeložil Ladislav Ptáček. 1. vyd. Brno: Nadace Partnerství, 2004, 88 s. ISBN 80-239-2068-5. str. 19

Schéma 1 Plánování interpretace procesní metodou

Zdroj: CARTER James, *Interpretace místního dědictví – příručka pro plánování a tvorbu prezentací místních zajímavostí*. Přeložil Ladislav Ptáček. 1. vyd. Brno: Nadace Partnerství, 2004, 88 s. ISBN 80-239-2068-5. str. 19

Jednotlivé otázky, které je zapotřebí vzít v úvahu v procesu plánování jsou následující:

a) Proč se chceme zabývat interpretací?

Tato otázka je z celého procesu tou vůbec nejzásadnější a rozhodně by měla být zodpovězena jako první. Všichni zúčastnění, kteří se do procesu rozhodli vstoupit se musí shodovat co je cílem, a komu je určen prospěch celého projektu. Je nezbytné, aby cíl byl určen jednoznačně a dostatečně konkrétně, protože v opačném případě se mohou lišit názory jednotlivých zúčastněných subjektů na interpretaci, které by vyžadovaly opravy celého projektu náročné jak finančně, tak časově. Zároveň poskytují stanovené cíle funkci kontrolního nástroje, který je schopen odhalit, zda se naplnilo vše, co bylo na počátku stanoveno.⁵⁴

b) Co bude předmětem interpretace?

Tato část je pro mnoho interpretátorů nejsložitější, protože musí vybrat prvky, které stojí za to interpretovat návštěvníkům a které je zapotřebí vynechat. Součástí zodpovězení této otázky je několik dílčích činností. Za prvé je nezbytné vybrat, co je skutečně význačné či výjimečné, že stojí za to započít interpretaci. Možností je dotázat se odborníků či příslušných úřadů, ale nejvíce nápomocnými subjekty jsou v tomto kroku bezesporu místní obyvatelé, protože právě jejich názor a příběhy vázající se k určitým místům, nám mohou pomoci v interpretaci zobrazit reálný charakter daného místa. Dále, při podrobnějším zkoumání zvolených skutečností je důležité čerpat zejména z primárních zdrojů, které mohou představovat např. dopisy, místní kroniky, archivy panství nebo spolupráce s místními pamětníky. Je nezbytné také zjistit, zda už vybrané místo není interpretováno. V případě již existující interpretace by se interpretátoři neměli snažit být konkurenty, ale pokusit se o spolupráci, která bude ke prospěchu (můžeme např. stávající expozici nahradit nebo doplnit).⁵⁵

⁵⁴ MAS Moravský kras - Sdružení renesance krajiny. *Interpretace přírodního a kulturního dědictví při tvorbě pěších tras, muzeí a výstavních expozic – studijní materiály k akci*. [on-line]. [cit. 2018-07-22]. Dostupné na: www.mas-moravsky-kras.cz/create_file.php?id=245. str. 4

⁵⁵ MAS Moravský kras - Sdružení renesance krajiny. *Interpretace přírodního a kulturního dědictví při tvorbě pěších tras, muzeí a výstavních expozic – studijní materiály k akci*. [on-line]. [cit. 2018-07-22]. Dostupné na: www.mas-moravsky-kras.cz/create_file.php?id=245. str. 5-8

Za druhé je potřeba si uvědomit, jak je zvolená pamětihodnost přístupná nebo zda existuje možnost její přístupnost dodatečně zajistit. V úvahu se bere cílová skupina, očekávané množství návštěvníků, ale také zajištění infrastruktury v podobě např. parkovišť či značených stezek.⁵⁶

Závěrem je nezbytné si uvědomit, co chce interpretátor návštěvníkům sdělit, jaká jsou hlavní témata interpretace. Témata samotná lze definovat jako: „*prohlášení, která spojují různé prameny informací a využívají myšlenky nebo představy jako způsobu porozumění místu.*“⁵⁷ Zároveň je nezbytné zdůraznit, že témata by měla být formulována v celých větách, být dostatečně konkrétní a záživná a měla by se soustředit pouze na jednu hlavní myšlenku.⁵⁸

c) Pro koho je interpretace určena?

V této části je nezbytné si uvědomit, že návštěvníci přijeli s určitým očekáváním a hlavním úkolem je tato očekávání splnit a zároveň se snažit, aby předkládané informace zaujaly. Nabídka služeb musí být sladěna se zážitkem, který návštěvníci očekávají, ale zároveň je důležité nezapomenout na to, aby byla udržena odpovídající úroveň. Návštěvníci se rozhodli dané místo navštívit ve svém volném čase a nelze počítat s tím, že by si předem něco podrobně nastudovali. Zážitek, který plánujeme poskytnout, by tedy měl být pro běžného návštěvníka zajímavý, ale rozhodně ne příliš specializovaný, protože takového expozice jsou nezáživné.⁵⁹

⁵⁶ MAS Moravský kras - Sdružení renesance krajiny. *Interpretace přírodního a kulturního dědictví při tvorbě pěších tras, muzeí a výstavních expozic.* [on-line]. [cit. 2018-07-14]. Dostupné z: www.mas-moravsky-kras.cz/create_file.php?id=245. str. 6

⁵⁷ MAS Moravský kras - Sdružení renesance krajiny. *Interpretace přírodního a kulturního dědictví při tvorbě pěších tras, muzeí a výstavních expozic.* [on-line]. [cit. 2018-07-14]. Dostupné z: www.mas-moravsky-kras.cz/create_file.php?id=245. str. 8

⁵⁸ MAS Moravský kras - Sdružení renesance krajiny. *Interpretace přírodního a kulturního dědictví při tvorbě pěších tras, muzeí a výstavních expozic – studijní materiály k akci.* [on-line]. [cit. 2018-07-22]. Dostupné na: www.mas-moravsky-kras.cz/create_file.php?id=245. str. 8

⁵⁹ MAS Moravský kras - Sdružení renesance krajiny. *Interpretace přírodního a kulturního dědictví při tvorbě pěších tras, muzeí a výstavních expozic – studijní materiály k akci.* [on-line]. [cit. 2018-07-22]. Dostupné na: www.mas-moravsky-kras.cz/create_file.php?id=245. str. 11

Pro správné zacílení je vhodné znát návštěvníky, jejich potřeby a zájmy a celou interpretaci jim přizpůsobit. Pro zevrubnou analýzu je vhodné provést rozbor pomocí uvedených otázek.

- Jaké jsou charakteristiky návštěvníků? (např. věková skupina nebo místo původu);
- Jaké jsou dosavadní znalosti návštěvníků o předmětu interpretace a jaká mají očekávání?
- Jakým způsobem se o předmětu interpretace dověděli? (např. knižní publikace, sociální sítě, internetové stránky, letáky, rozhlas, televize);
- Kdy přijíždí a jak dlouho se rozhodli zůstat?
- Přijíždějí sami nebo s doprovodem?
- Jsme jejich konečným cílem nebo budou pokračovat někam dál? A pokud ano, tak kam?⁶⁰

d) Jaký zvolit způsob interpretace?

Tímto bodem je myšleno, jaká média budou pro interpretaci využita. Pro správný výběr médií je nezbytné zohlednit co upřednostňují návštěvníci, jestli je zvolené médium vhodné pro danou lokalitu, ale také plánovanou finanční náročnost v souladu s rozpočtem. Při sestavování textů, použitých v médiích je nezbytné myslet na to, že specialista na danou oblast nemusí být vždy tím nejvhodnějším autorem textů, protože jeho vysoká odbornost textům mnohdy více ubližuje a tyto texty se stávají pro běžného návštěvníka nepochopitelné.⁶¹

e) Jak bude zajištěn provoz a jeho fungování?

V neposlední řadě je nutné myslet na provoz využívaných médií a jeho finanční zabezpečení (např. doplňování informačních stojanů, provoz a úklid

⁶⁰ MAS Moravský kras - Sdružení renesance krajiny. *Interpretace přírodního a kulturního dědictví při tvorbě pěších tras, muzeí a výstavních expozic – studijní materiály k akci*. [on-line]. [cit. 2018-07-22]. Dostupné na: www.mas-moravsky-kras.cz/create_file.php?id=245. str. 11-16

⁶¹ MAS Moravský kras - Sdružení renesance krajiny. *Interpretace přírodního a kulturního dědictví při tvorbě pěších tras, muzeí a výstavních expozic – studijní materiály k akci*. [on-line]. [cit. 2018-07-22]. Dostupné na: www.mas-moravsky-kras.cz/create_file.php?id=245. str. 17-19

návštěvnického centra, opravy, obnova expozic, školení a vzdělávání zaměstnanců apod.)⁶²

Hodnocení interpretace je její závěrečnou a zároveň nedílnou součástí, protože subjekt by mělo zajímat, zda směřuje k vytyčeným cílům. Díky hodnocení lze sledovat, zda není zapotřebí implementovat změny či zlepšení.⁶³

1.4.2 Metody modelové (systematické)

Tyto metody představují základní rámec pro plánování projektů většího rozsahu, kterými mohou být např. plnění určité politiky, inovace současné interpretace nebo pro ovlivňování skladby či chování návštěvníků. Základní metodiku tohoto modelu představuje tzv. model plánování interpretace 5M, který se zakládá na analýze stanovených oblastí a jejich rozvoji díky realizaci interpretace.⁶⁴ Oblasti 5M, na které se konkrétně zaměřujeme jsou následující:

- a) management – cíle, ke kterým interpretace směřuje;
- b) market – definování návštěvníka (kdo jím je a kdo není), definování nejen vlastního produktu a s ním souvisejícího zážitků, ale také atraktivit v okolí;
- c) message – volba klíčového tématu interpretace;
- d) mechanics – zaměření se na dostupnost, rozmístění a prostorovou náročnost interpretace;
- e) media – použité interpretační prostředky.⁶⁵

Pokud má interpretující subjekt ve výše uvedených oblastech jasnou představu o podobě budoucího projektu, musí si zvolit prostředky interpretace a pomocí uvedeného postupu stanovit relevantní informace.⁶⁶

⁶² MAS Moravský kras - Sdružení renesance krajiny. *Interpretace přírodního a kulturního dědictví při tvorbě pěších tras, muzeí a výstavních expozic – studijní materiály k akci*. [on-line]. [cit. 2018-07-22]. Dostupné na: www.mas-moravsky-kras.cz/create_file.php?id=245. str. 19

⁶³ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 114

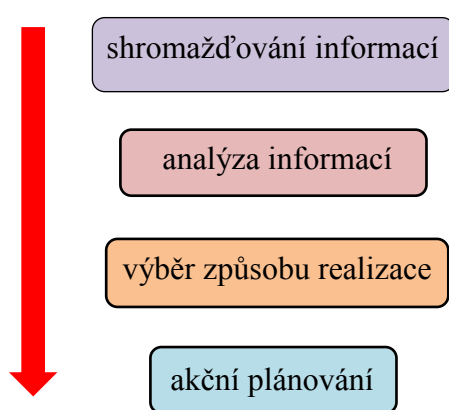
⁶⁴ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 114

⁶⁵ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 114-115

⁶⁶ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 115

Shromažďování informací je zásadním krokem, protože čím větší svědomitost bude při této činnosti vynaložena, tím více se bude interpretace přibližovat stanovenému cíli. Značnou nevýhodou je skutečnost, že relevantní informace nebývají obvykle k dispozici a je tedy nezbytné vynakládat na jejich získání značné finanční zdroje. Zahraniční výzkumy také dokládají, že zejména u získávání informací o návštěvnicích je většinou jedinou možností, jak získat informace, provedení vlastního výzkumného šetření.⁶⁷

Schéma 2 Výběr relevantních informací

Zdroj: vlastní zpracování, PTÁČEK Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 115

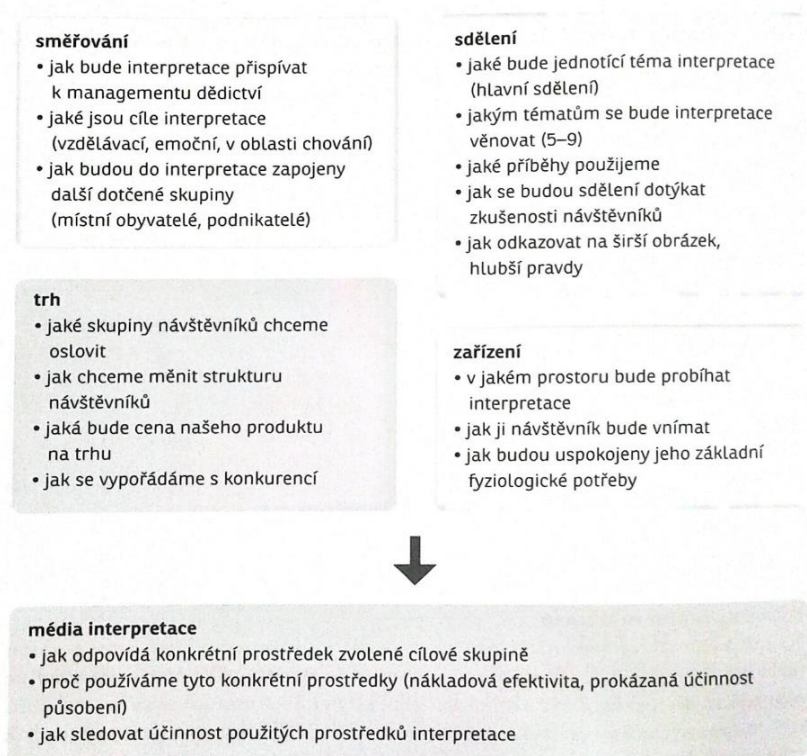
Po získání informací následuje jejich analyzování, jehož součástí je třízení a výběr nejdůležitějších faktů. V tomto kroku je možné využít značné množství metod, příkladem může být konsensus, bodovací škála, názory specialistů na danou oblast či třízení podle zvoleného kritéria. V tomto kroku je také znatelný rozdíl mezi procesními a modelovými metodami, protože u modelu 5M je důležité získání co největšího množství relevantních dat, se kterými se následně pracuje. Při zpracovávání interpretačního plánu jsou patrné rozdíly mezi interním a externím zpracováním. Pro externí zpracování je typické hlubší porozumění všem možnostem, které interpretace nabízí, zatímco u interního zpracování plánu je vyšší pravděpodobnost, že dojde k hlubšímu poznání aktuální situace.⁶⁸

⁶⁷ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 115

⁶⁸ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 117

Na základě analyzovaných dat dochází k volbě způsobu realizace projektu. Nezbytné je však pamatovat na to, konkrétní prostředky interpretace se plánují až v závěrečné fázi. Níže uvedené schéma č. 3 znázorňuje, co je zapotřebí znát, než budou vybrány konkrétní prostředky interpretace.⁶⁹

Schéma 3 Data pro volbu prostředků interpretace

Zdroj: PTÁČEK Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 118

Proces plánování a vytváření akčního plánu představuje závěrečnou etapu, která je bez ohledu na rozsah projektu procesem dlouhodobým a náročným. Akční plán dává přehled o konkrétních krocích nezbytných pro dosažení cíle, realizujících subjektech a finanční náročnosti. Plánování představuje činnost, do které se zapojuje široký okruh nejen osob, ale také institucí, na které má interpretace dosah. Do procesu by se kromě odborných skupin specialistů měli zapojit také zástupci z oblasti politiky, neziskového sektoru a podnikatelů v cestovním ruchu, jejichž funkce je zejména konzultační.⁷⁰ Pokud se interpretace zaměřuje na prezentaci komunitní identity, je nezbytností

⁶⁹ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4, str. 117-118

⁷⁰ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 119-120

seznámit s plánem také veřejnost. Interpretační dokumenty mají stanovenou strukturu, která se skládá z:

- úvodu, představujícího interpretační cíl a zvolenou metodiku plánování;
- základních informací o předmětu interpretace, jeho historie, rozsahu v současnosti poskytovaných služeb, managementu řízení;
- vývoje a charakteristik návštěvníků;⁷¹
- podrobného představení stávající situace (např. zájmové skupiny, rozsah poskytovaných služeb a zúčastněné subjekty atd.);
- interpretačních cílů, dosažitelných ve stanoveném časovém horizontu;
- cílových skupin návštěvníků a jejich specifik;
- zvolených témat a jejich klíčových sdělení;
- navrhovaných prostředků interpretace;
- představení výstavby či rozvoje potřebné doprovodné infrastruktury;
- realizačního plánu včetně jednotlivých kroků, rozpočtu a určení zodpovědnosti;
- příloh.⁷²

Jak bylo v této podkapitole zmíněno, pro dosažení kvalitní interpretace je důležité věnovat dostatek času jejímu plánování, které pomůže k definování klíčových oblastí a získání představ o finanční náročnosti. Ke zpracování klíčových dokumentů, tj. interpretační strategie a interpretačního plánu, je možné vybrat si některou z uvedených metod, volba nejvhodnější metody se odvíjí od rozsahu plánované interpretace. V závislosti na dosavadních zkušenostech interpretátorů je nutné zvážit, kdo bude do procesu plánování zapojen a zda není vhodné přizvat si externí specialisty na danou problematiku.

Procesní metoda je vhodnou variantou pro začínající interpretátory, kteří ještě nemají dostatečné zkušenosti a zamýšlená interpretace není plánována ve velkém rozsahu. Systém klíčových otázek, na kterých je tato metoda založena, napomáhá komplexnímu pochopení zamýšlené interpretace.

⁷¹ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 119-120

⁷² PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 119-120

Druhou možností je modelová metoda, vhodná zejména u rozsáhlejších projektů. Základem této metody je získání co největšího množství informací a jejich následná analýza, která napomáhá k určení způsobu, jak bude interpretace realizována a sestavení podrobného interpretačního (akčního) plánu.

2 Interpretace jako nástroj prezentace kulturního dědictví

Dle Soukupa je kulturní dědictví definováno jako: „*konfigurace kulturních prvků, tj. artefaktů, sociokulturních regulativů (zejména hodnot, norem a kulturních vzorců) a idejí, jež jsou jako trvalé kolektivní vlastnictví a všeobecně sdílený výsledek materiální a duchovní činnosti členů určité kultury předávány následujícím pokolením jako specifický typ dědictví*“. ⁷³

Kulturní dědictví samotné je nejen důležitým prvkem současného moderního života, ale především pozůstatkem historického vývoje daného regionu či země. Součástí kulturního dědictví jsou pojmy jako např. krajina, soubory historických památek, místa přírodní nebo zastavěná, sbírkové předměty, tradice, zkušenosti nebo určité výrobní postupy apod.. ⁷⁴

Kulturní dědictví lze rozdělit z hlediska nehmotného a hmotného. Nehmotná kultura je charakteristická svou nehmotností, která se odráží také v složitosti jejího zmapování. Pod nehmotnou lokální kulturu spadá převažující způsob života a s ním související vzorce lidského chování v lokalitě, religionizita a spolkový život, tradice, zvyky, obyčeje a skupina dalších nehmotných prvků, které mohou být zastoupeny např. nářečím či lidovou slovesností. Tradice gastronomické či vztahující se k výrobním postupům považujeme za jakési pomezí mezi hmotnou a nehmotnou kulturou. ⁷⁵

Oproti nehmotné kultuře, prvky hmotné kultury lze obecně rozdělit na skupinu stavebních kulturních památek a ostatní prvky hmotné kultury. Mezi zástupce první skupiny patří lidová architektura, památky sakrální a funerální a také památky technické a vojenské. Pod ostatní prvky hmotné kultury lze zařadit umělecké a uměleckořemeslné památky, kulturní krajinu, archeologické nálezy, historické zahrady a parky nebo faunu a flóru lokality. ⁷⁶

⁷³ PATOČKA, Jiří a HEŘMANOVÁ, Eva. *Lokální a regionální kultura v České republice*. 1. vyd. Praha: ASPI a. s., 2008. 200 s. ISBN 978-80-7357-347-8. str. 23

⁷⁴ PATOČKA, Jiří a HEŘMANOVÁ, Eva. OČKA Jiří, HEŘMANOVÁ Eva, *Lokální a regionální kultura v České republice*. 1. vyd. Praha: ASPI a. s., 2008. 200 s. ISBN 978-80-7357-347-8. str. 23

⁷⁵ PATOČKA, Jiří a HEŘMANOVÁ, Eva. *Lokální a regionální kultura v České republice*. 1. vyd. Praha: ASPI a. s., 2008, 200 s. ISBN 978-80-7357-347-8. str. 79-82

⁷⁶ PATOČKA, Jiří a HEŘMANOVÁ, Eva. *Lokální a regionální kultura v České republice*. 1. vyd. Praha: ASPI a. s., 2008, 200 s. ISBN 978-80-7357-347-8. str. 63-82

Památkový fond České republiky je tvořen historickými předměty, stavbami a areály, které představují důležité prvky národní a kulturní identity. Nejcenější součástí památkového fondu mohou získat status kulturní památky.⁷⁷

Movité nebo nemovité věci, popř. soubory těchto věcí mohou být prohlášeny Ministerstvem kultury za kulturní památku, a to na základě zákona České národní rady č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči.⁷⁸ Řízení je zahajováno Ministerstvem kultury z vlastního podnětu a při vydávání rozhodnutí o prohlášení kulturní památky se postupuje v souladu s procesním režimem správního řádu, tj. zákona č. 500/2004 Sb. ve znění pozdějších změn a dodatků a zároveň v souladu s § 3 zákona o státní památkové péči.⁷⁹ Před samotným prohlášením si ministerstvo vyžádá vyjádření od příslušného krajského úřadu či obecního úřadu obce s rozšířenou působností.⁸⁰ Konečné rozhodnutí (tj. že věc či stavbu za kulturní památku prohlašuje nebo neprohlašuje na základě všech předložených podkladů a vyjádření vlastníka) vydá Ministerstvo kultury.⁸¹

Kulturní památky jsou evidovány Národním památkovým ústavem v Ústředním seznamu kulturních památek. Evidence je vedena dvojím způsobem, v kartotékách a v elektronické databázové podobě. Každá jednotlivá věc, příp. soubor staveb a věcí, je v rejstříku vedena pod vlastním rejstříkovým číslem, kterých je v současné době okolo 89 tisíc⁸². Celkem se jedná o cca 40 tisíc⁸³ nemovitostí a téměř 49 tisíc⁸⁴ movitých věcí

⁷⁷ Národní památkový ústav. *Památkový fond*. [on-line]. [cit. 2018-09-18]. Dostupné na:

<https://www.npu.cz/pamatkovy-fond>

⁷⁸ Národní památkový ústav. *Památkový fond*. [on-line]. [cit. 2018-09-18]. Dostupné na:

<https://www.npu.cz/pamatkovy-fond>

⁷⁹ Magistrát hlavního města Prahy – Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu. *Příručka vlastníka kulturní památky a nemovitostí v památkově chráněných územích*. [on-line]. [cit. 2019-01-07]. str. 8-9. Dostupné z:

http://pamatky.praha.eu/public/49/69/b4/959165_149213_prirucka_vlastnika_kulturni_pamatky.pdf

⁸⁰ Národní památkový ústav. *Zákon č. 20/1987 České národní rady o státní památkové péči ze dne 30. března 1987*. [on-line]. [cit. 2019-01-07]. § 3, odst. 1. Dostupné z: [//www.npu.cz/portal/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/pravni-predpisy-a-mezinarodni-dokumenty/zakon%20o%20st%20pamatkove%20peci.pdf](http://www.npu.cz/portal/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/pravni-predpisy-a-mezinarodni-dokumenty/zakon%20o%20st%20pamatkove%20peci.pdf)

⁸¹ Magistrát hlavního města Prahy – Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu. [on-line]. *Příručka vlastníka kulturní památky a nemovitostí v památkově chráněných územích*. [on-line]. [cit. 2019-01-07]. str. 8-9. Dostupné z:

http://pamatky.praha.eu/public/49/69/b4/959165_149213_prirucka_vlastnika_kulturni_pamatky.pdf

⁸² Národní památkový ústav. *Památkový fond*. [on-line]. [cit. 2018-09-18]. Dostupné na:

<https://www.npu.cz/pamatkovy-fond>

⁸³ Národní památkový ústav. *Památkový fond*. [on-line]. [cit. 2018-09-18]. Dostupné na:

<https://www.npu.cz/pamatkovy-fond>

⁸⁴ Národní památkový ústav. *Památkový fond*. [on-line]. [cit. 2018-09-18]. Dostupné na:

<https://www.npu.cz/pamatkovy-fond>

či souborů. Počet rejstříkových čísel však není shodný s počtem chráněných předmětů, kterých je okolo 2 milionů.⁸⁵

Bohužel, stav některých památek (více než 700 z celkového počtu nemovitostí)⁸⁶ není uspokojivý, památky chátrají a musely být zařazeny na seznam ohrožených památek. Více než 300 památek⁸⁷ získalo nejvyšší úroveň ochrany, a to prohlášením za národní kulturní památku a některé památky byly oceněny i v mezinárodním měřítku – zápisem na seznam Světového a kulturního dědictví UNESCO.⁸⁸ Konkrétně se jedná o 12 nemovitých památek a 6 zástupců nehmotného dědictví. Stále také pokračují snahy o rozšíření zástupců České republiky na tomto seznamu.

S rozvojem společnosti dochází i ke změně jejího vztahu ke kulturnímu dědictví. Většina objektů označených za kulturní památky ztratila postupně svůj primární ekonomický význam (zanikla původní užitná hodnota) a současná hodnota spočívá ve funkci duchovní, historické či estetické. Ve vyspělých zemích světa je na péči o kulturní dědictví vynakládáno značné množství finančních prostředků, činnost péče a zhodnocování kulturního dědictví je považována za velmi důležitou. Pro správnou péči o kulturní dědictví je nezbytné propojení zájmů politické garnitury, tzn. že jednou z funkcí státu se stane i památková péče a ochrana, se sociokulturním potenciálem místa, který umožňuje rozvoj kultury na určitém území.⁸⁹

S kulturním dědictvím souvisí také pojem kulturněhistorický potenciál regionu. Ten lze chápat jako neznámé, vůbec či omezeně využívané kulturní dědictví v dané oblasti, u kterého zároveň existuje potenciál smysluplnějšího a možného komerčního využití. Kulturněhistorický potenciál je pojmem výrazně užším, než je tomu u kulturního dědictví, a to právě díky možnosti určitého pravidelného či nepravidelného užívání. Rozsah a struktura potenciálu prochází změnami v čase - vliv má zničení nebo

⁸⁵ Národní památkový ústav. *Památkový fond*. [on-line]. [cit. 2018-09-18]. Dostupné na: <https://www.npu.cz/pamatkovy-fond>

⁸⁶ Národní památkový ústav. *Památkový fond*. [on-line]. [cit. 2018-09-18]. Dostupné na: <https://www.npu.cz/pamatkovy-fond>

⁸⁷ Národní památkový ústav. *Památkový fond*. [on-line]. [cit. 2018-09-18]. Dostupné na: <https://www.npu.cz/pamatkovy-fond>

⁸⁸ Národní památkový ústav. *Památkový fond*. [on-line]. [cit. 2018-09-18]. Dostupné na: <https://www.npu.cz/pamatkovy-fond>

⁸⁹ PATOČKA, Jiří a HEŘMANOVÁ, Eva. *Lokální a regionální kultura v České republice*. 1. vyd. Praha: ASPI a. s., 2008. 200 s. ISBN 978-80-7357-347-8. str. 23-26

zánik památky, jazyka, tradic, rostlin či živočichů atd., ale také souvisí se změnami vývoje společnosti (globalizace, duchovní hodnoty, masová spotřeba).⁹⁰

K rozvoji kulturního dědictví na určitém území může pomoci i interpretace. Současný svět je stále více globalizovaný, což s sebou bohužel nese i postupné mizení rozdílů mezi jednotlivými kulturami. Interpretace kulturního (příp. i přírodního) dědictví napomáhá k objevení míst, které by možná jinak zůstala návštěvníky opomenuta.⁹¹

Pokud hovoříme o interpretaci ve vazbě na kulturní dědictví, můžeme ji definovat jako cestu, díky které začnou lidé oceňovat něco, co si dle našeho mínění zaslouží jejich pozornost. Takováto interpretace se může vztahovat např. k:

- architektuře (hrady, zámky, tvrze, lidová architektura);
- přírodnímu bohatství (jeskyně, propasti, národní parky či přírodní rezervace);
- městům;
- tradičním prvkům kulturního života obyvatel (folklorní slavnosti, jarmarky);
- předmětům nebo jejich sbírkám;
- technickým památkám (technické objekty či zařízení);
- rekonstrukcím historických událostí;
- jiným aktivitám (kosení, pastvy).⁹²

⁹⁰ HEŘMANOVÁ, Eva a CHROMÝ Pavel a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*. 1. vyd. Praha: ASPI a. s., 2009. 348 s. ISBN 978-80-7357-339-3. str. 182-184

⁹¹ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Interpretace místního dědictví – příručka pro plánování a tvorbu prezentací místních zajímavostí*. 1. vyd. Brno: Nadace Partnerství, 2004. 88 s. ISBN 80-239-2068-5. str.7

⁹² PTÁČEK, Ladislav a kol. *Interpretace místního dědictví – příručka pro plánování a tvorbu prezentací místních zajímavostí*. 1. vyd. Brno: Nadace Partnerství, 2004. 88 s. ISBN 80-239-2068-5. str.10

2.1 Komunikace s návštěvníkem

Interpretace může na první pohled vzbuzovat dojem, že se týká pouze památek a zajímavostí, na které se zaměřuje. Tato představa však není zcela přesná, protože stejný důraz je kladen také na návštěvníky. Pokud má být interpretace úspěšná, je zapotřebí zaměřit se na její předmět z pohledu budoucích příjemců sdělení - návštěvníků.⁹³

Nedílnou součástí úspěšné interpretace je komunikace. Aby mohl interpretátor na návštěvníky působit, musí ovládat nezbytné komunikační nástroje a disponovat komunikačními dovednostmi včetně vědomostí o sociální komunikaci. Interpretátor se totiž nesmí omezit na pouhé předání strohých faktů, ale musí neustále pamatovat na to, že ve svých posluchačích musí vyvolat zájem o předkládanou problematiku. Jmenované schopnosti a dovednosti využívá s cílem dosažení následujících skutečností:⁹⁴

- „provokovat k myšlení;
- odkrývat neznámé;
- spojovat se známým;
- definovat téma;
- vyjadřovat emoce a zaujetí.“⁹⁵

K dosažení výše zmíněných cílů lze využít jeden ze dvou možných postupů. Volbu správného postupu je třeba zvážit, měl by totiž korespondovat s předmětem či tématem interpretace. První možností je výklad v 1. osobě jednotného čísla (ich – forma), který je pro návštěvníky přesvědčivý a autentický. Tato metoda se dá ještě více zdůraznit, a to stylizací např. do historické postavy prostřednictvím dobového oblečení. V těchto případech lze dosáhnout stylu tzv. living history, který umožní návštěvníkovi prožít autentický zážitek prezentovaného historického období.⁹⁶ Druhou možností je výklad v 3. osobě jednotného čísla (er – forma), který se vyznačuje svou objektivitou

⁹³ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 17

⁹⁴ VYBÍRAL, Zdeněk. *Animace a interpretace kulturního dědictví*. Skriptum. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě. 2015. 76 s. ISBN neuvedeno. str. 7-8

⁹⁵ VYBÍRAL, Zdeněk. *Animace a interpretace kulturního dědictví*. Skriptum. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě. 2015. 76 s. ISBN neuvedeno. str. 7

⁹⁶ VYBÍRAL, Zdeněk. *Animace a interpretace kulturního dědictví*. Skriptum. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě. 2015. 76 s. ISBN neuvedeno. str. 7-8

s hlavním zaměřením na předání faktů. Tento způsob je však kritizován pro možný sklon k teatralnosti, která obecně nebývá dobře přijímána.⁹⁷

2.1.1 Cílové skupiny

Dokonalá znalost návštěvníků je klíčem úspěchu prováděné interpretace. Návštěvníci představují rozmanitou skupinu osob, která se odlišuje pohlavím, věkem, vzděláním, místem původu, zájmy atd.⁹⁸

Návštěvníci své potřeby znají, je však nutné podotknout, že potřeby nejsou neměnné a v průběhu času se vyvíjejí. Formu interpretace je vhodné přizpůsobit aktuálním návštěvnickým potřebám, aby bylo dosaženo co nejefektivnějšího výsledku. Ke zvolení správné formy je nápomocné rozdělení návštěvníků do cílových skupin, které se vyznačují společnými charakteristikami.⁹⁹

Návštěvníky kulturních památek můžeme rozdělit z několika hledisek:

- země původu;
 - *tuzemští návštěvníci*;
 - *zahraniční návštěvníci*;
- individuální návštěvníci;
 - *děti*;
 - *rodiny s dětmi*;
 - *senioři*;
 - *handicapovaní návštěvníci*;
- organizované skupiny.

Z hlediska **země původu** se lze setkat s návštěvníky z tuzemska a ze zahraničí. U **tuzemských návštěvníků** je velkou výhodou znalost prostředí, jazyka a základních historických souvislostí spojených s českou historií. Součástí této návštěvnické skupiny jsou nejen ti, kteří kvůli návštěvě památky absolvovali dlouhou cestu, ale také místní obyvatelé. Tito návštěvníci sice památku znají, ale interpretace může prohloubit jejich

⁹⁷ VYBÍRAL, Zdeněk. *Animace a interpretace kulturního dědictví*. Skriptum. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě. 2015. 76 s. ISBN neuvedeno. str. 7-8

⁹⁸ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 18

⁹⁹ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 22

dosavadní znalosti, a pokud jsou spokojeni, stávají se pro nás zároveň důležitými propagátory, kteří mohou napomoci k rozšíření návštěvnické základny. Tvoří také velkou návštěvnickou skupinu při pořádání nejrůznějších akcí. Zároveň je tato skupina velmi nápomocná při samotném vytváření expozic, protože mohou přispět vlastními zážitky, kronikami, fotografiemi či jinými materiály.¹⁰⁰

S *návštěvníky za zahraničí* se lze setkat v památkách světového významu - zapsaných na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, ale také v příhraničních regionech a významných tuzemských centrech cestovního ruchu. Tito návštěvníci jsou oproti těm tuzemským limitováni neznalostí místního prostředí a jazyka, a proto je pro interpretátory nezbytné, poskytnout kvalitní zdroje informací. Při tvorbě informačních materiálů pro zahraniční klientelu není nezbytné zahrnovat veškeré a mnohdy velmi podrobné informace o expozici, vhodnější je použít ta nejpodstatnější fakta, která jsou prezentována v kontextu reálií návštěvníkova národního státu. Cizinci totiž většinou nemají nastudovány místní informace, a poznatky si spíše dávají do souvislosti se zážitky z jiných zemí, které v minulosti navštívili. Stejným způsobem by mělo být pohlíženo i na historická data, předkládaná v kontextu historie evropské či celosvětové. Pro interpretaci na českých hradech a zámcích se využívají nejčastěji služby jazykově vybaveného průvodce, dále je možnost využít tištěných materiálů či stále populárnějšího a pohodlnějšího audioprůvodce. U posledních dvou jmenovaných je samozřejmostí vysoká úroveň překladu, zajištěná specialisty či rodilými mluvčími.¹⁰¹

Individuální návštěvníci jsou segmentem velmi různorodým, jehož členy jsou i návštěvníci se specifickými charakteristikami, vyžadující zvláštní přístup ze strany interpretátorů.

Děti představují cílovou skupinu, ke které je zapotřebí přistupovat velmi individuálně. Vnímání dětí se velmi odlišuje od vnímání dospělého jedince a pro interpretátora je daleko obtížnější zaujmout dítě natolik, aby mu věnovalo veškerou svou pozornost. Je nezbytné přizpůsobit interpretaci věku dětí. Pro pochopení výkladu je vhodné využít nejrůznější aktivity či hry, díky kterým je možné lépe pochopit bližší souvislosti a výklad se pro děti zároveň stane přitažlivějším. Pokud to charakter

¹⁰⁰ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4, str. 28-29

¹⁰¹ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4, str. 28

expozice dovoluje, je vhodné umožnit dětem se exponátů dotknout nebo si je prakticky vyzkoušet. Pokud děti mohou v průběhu návštěvy expozice zapojit všechny své smysly, odnesou si nezapomenutelný zážitek z návštěvy daného místa.¹⁰²

Rodiny s dětmi představují významnou skupinu návštěvníků, a to nejen u památek, ale také u přírodního dědictví. Velmi nápomocnými prostředníky se během interpretace stávají rodiče, kteří jsou schopni zodpovídat na dotazy svých ratolestí. Pro oslovení tohoto segmentu je vhodné nabízet také doplňkové aktivity, které zapojí všechny smysly a rodina je může vykonávat individuálně.¹⁰³ Příkladem mohou být edukativní pracovní listy, které nabízejí poznání památky z trochu jiného pohledu, prostřednictvím vyplňování nejrůznějších hádanek, ve kterých je nutné zapojit znalosti získané na prohlídce.¹⁰⁴

Senioři jsou početnou návštěvnickou skupinou, a to nejen v České republice, ale také v Evropě. Tato skutečnost souvisí zejména se změnou demografického vývoje. Obecně lze o tomto segmentu říct, že se jedná o cestovatele, kteří vyžadují kvalitnější služby, za které jsou ochotni si připlatit. Pro srovnání s mladší klientelou, která se zaměřuje zejména na poznávání autenticity a dobrodružství, senioři preferují vyšší kvalitu poskytovaných ubytovacích, stravovacích a dopravních služeb. I volnočasové aktivity jsou u seniorů odlišné, preferují širokou nabídku kulturních aktivit během svého pobytu, jako např. vedené prohlídky či nejrůznější exkurze.¹⁰⁵ Pro cestování seniorů je také typické, že cestují i mimo hlavní turistickou sezónu a víkendy, časté pro ně jsou návštěvy v organizovaných skupinách. Tato skutečnost má vliv i na interpretaci, protože interpretátor má více času se klientům věnovat. Dalším specifickým seniorů je, že se o informace zajímají v hlubších souvislostech. Individuálnější přístup je zapotřebí i u seniorů, kteří disponují určitými omezeními, např. s mobilitou či se sluchem.¹⁰⁶

Handicapovaní klienti tvoří návštěvnickou skupinu, na kterou by nemělo být zapomínáno. Společným rysem pro tyto klienty jsou různá znevýhodnění, která mohou mít podobu lehkého nebo těžšího omezení mobility a hybnosti, omezení komunikační

¹⁰² PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 25-26

¹⁰³ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 23

¹⁰⁴ Český Krumlov. *Edukativní materiály*.

[on-line]. [cit. 2018-07-19]. Dostupné na: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/edukativni_materialy.xml

¹⁰⁵ CzechTourism. *Senioři: nový segment cestovního ruchu*. [on-line]. [cit. 2018-07-18]. Dostupné na: <https://www.czechtourism.cz/institut-turismu/aktuality/seniori-novy-segment-cestovniho-ruchu/>

¹⁰⁶ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 23-25

schopnosti, zrakové, sluchové či mentální postižení. Přesné pochopení potřeb těchto klientů je základem pro profesionální práci. Pro mnoho subjektů představují omezení pro poskytování služeb handicapovaným klientům zejména architektonické překážky (budování bezbariérových přístupových cest a parkovacích míst, instalace nájezdních ramp a úprava schodišť, výstavba výtahů a bezbariérových toalet - které jsou zásadní zejména pro imobilní klienty), pro sluchově postižené klienty je zapotřebí zajistit průvodcovské texty v Braillově písmu či audioprůvodce, pro sluchová postižení tištěné průvodce. Tyto a další položky zároveň představují pro interpretující subjekt značnou finanční zátěž. Celkově lze poznamenat, že práce s handicapovanými klienty vyžaduje velmi individuální přístup interpretátorů, kteří však pro profesionální práci musí být vybaveni potřebnými pomůckami.¹⁰⁷

Organizované skupiny představují společenství lidí, které pojí nějaká společná charakteristika – např. místo/region původu, věk, zájmy, profese atd. Častou charakteristikou je také to, že se někteří členové skupiny mezi sebou znají, a právě společně strávené chvíle mohou umocňovat celkový dojem z poznávání. Nevýhodou, která se může projevit neúspěšnou interpretací, může být právě blízká znalost jednotlivých osob (školní a pracovní skupiny, skupiny známých) a případný předchozí negativní zážitek, který je pro ně stále důležitější než aktuální výklad. Interpretátor by měl před prohlídkou věnovat část svého času k rozpravě se skupinou, při které by zjistil aktuální náladu, prožité zážitky či budoucí směřování a přizpůsobit svůj výklad, aby byl pro skupinu co nejpřínosnější. Pro každého interpretátora by mělo být prvořadé získat hned na počátku zájem skupiny - toho může dosáhnou vřelým uvítáním a představením, co je v expozici čeká.¹⁰⁸

Jak bylo v této podkapitole zmíněno, návštěvníci nejsou homogenní skupinou, lze na ně pohlížet z několika hledisek. Je nutné vždy mít na paměti, že jednotlivé návštěvnické segmenty mají svá specifika, na které je zapotřebí brát ohled a případně jim přizpůsobit interpretaci z technické či obsahové stránky.

¹⁰⁷ HÁJKOVÁ, Vanda. *Specifika pro handicapované klienty služeb cestovního ruchu*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2006. 56 s. ISBN neuvedeno. str. 11-17

¹⁰⁸ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 22-23

3 Formy interpretace využívané na hradech a zámcích v České republice

K sdělení informací návštěvníkům lze přistupovat různě, interpretátoři si mohou pro svou práci zvolit některou z mnoha forem interpretace. Každá z forem má svá specifika, na které je zapotřebí brát ohled. Při rozhodování o nejvhodnější formě interpretace je zapotřebí vzít v úvahu několik zásadních faktorů, mezi které patří: návštěvnické potřeby a očekávání, přínosy a negativa možných forem, kapacity finanční a personální, možnosti lokace a hlavní interpretační sdělení.¹⁰⁹ Při výběru té nejvhodnější interpretační formy je nutné stále mít na paměti hlavní zásady interpretace, které byly přestaveny v první kapitole.

V České republice je nejvíce zastoupenou formou interpretace průvodcovská služba, která má v památkových objektech dlouhou historii a svou nezastupitelnou roli. Na konferenci „Quo Vadis – Hrady a zámky“, která se konala v roce 2009 v Jindřichově Hradci byla průvodcovská činnost na památkových objektech v České republice jedním z klíčových témat. Účastníci konference, odborníci z oblasti kultury a památkové péče, se shodli, že právě průvodcovská činnost bude na českých hradech a zámcích upřednostňována na úkor jiných způsobů interpretace i v budoucnu. Tato forma interpretace totiž nespočívá pouze v předání naučených informací, ale zahrnuje mnoho dalších činností, které musí interpretátor, v tomto případě průvodce zajistit. Jedná se např. o zvládání neočekávaných situací, zodpovídání nejrůznějších návštěvnických dotazů nebo zachování bezpečnosti návštěvníků během prohlídky. Všech těchto činností lze nejlépe dosáhnout s využitím „živého“ průvodce.¹¹⁰

Současná doba a změny v životním stylu návštěvníků, odrážející se zároveň ve změnách potřeb, však vyžadují vyhledávání a využívání nových a atraktivnějších způsobů pro prezentaci kultury a kulturních objektů. Nové metody interpretace cílí zejména na návštěvníky, pro které již tradiční pojetí průvodcovské činnosti není atraktivní. Postupně se tedy ke klasickým průvodcovským okruhům přidávají také

¹⁰⁹ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 59-60

¹¹⁰ KUBŮ, Naděžda, KADLEC, Miloš, FAMĚROVÁ, Dagmar, HOLUB, Jiří, WAGNER, Petr. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2014. 84 s. ISBN 978-80-7480-007-8. str. 38

edukační (vzdělávací) programy, netradiční prohlídky, tematické prohlídky nebo populárně-naučné akce.¹¹¹

Tato kapitola se zaměřuje na formy interpretace, se kterými se návštěvníci mohou setkat na českých hradech a zámcích. Kromě představení každé z forem jsou zmíněny i jejich případné výhody a nevýhody.

3.1 Volné prohlídky

Volné prohlídky jsou na českých hradech a zámcích využívány, avšak ne v takovém rozsahu jako je tomu v zahraničí. Jejich využití je adekvátní zejména v případech, pokud je památkový objekt využíván pro potřeby galerijní či muzeologické, nebo pokud se jedná o zříceniny, zámecké parky či zahrady. V případě galerijních expozic nebo výstav lze volnou prohlídku doplnit i o služby stacionárních průvodců, kteří se nacházejí v každé místnosti, případně v určité části expozice, a poskytují zde průvodcovské služby. Tento způsob je však provozně, finančně a personálně velmi náročný a představuje pro majitele objektu velkou zátěž.¹¹²

Volné prohlídky na hradech a zámcích jsou v České republice nejčastěji realizovány s pomocí textových materiálů. Tyto materiály lze poskytovat v nejrůznějších jazykových mutacích ve formě letáků s informacemi k interiérum, které návštěvník získá v pokladně při zakoupení vstupenky do objektu. Další možností je zapůjčení textového materiálu v pokladně na dobu prohlídky nebo poskytnutí tištěných informací v každém z interiérů.¹¹³

Pro návštěvníky plynou hlavní výhody volných prohlídek zejména v možnosti si objekt prohlédnout vlastním tempem a případně se zaměřit na určité části expozice. Tento způsob interpretace je sice pro majitele objektu výhodnější, protože odpadají personální náklady, existují zde však i určitá rizika tohoto přístupu.¹¹⁴

¹¹¹ KUBŮ, Naděžda, KADLEC, Miloš, FAMĚROVÁ, Dagmar, HOLUB, Jiří, WAGNER, Petr. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2014. 84 s. ISBN 978-80-7480-007-8. str. 38

¹¹² KUBŮ, Naděžda, KADLEC, Miloš, FAMĚROVÁ, Dagmar, HOLUB, Jiří, WAGNER, Petr. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2014. 84 s. ISBN 978-80-7480-007-8. str. 38-45

¹¹³ KUBŮ, Naděžda, KADLEC, Miloš, FAMĚROVÁ, Dagmar, HOLUB, Jiří, WAGNER, Petr. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2014. 84 s. ISBN 978-80-7480-007-8. str. 38-45

¹¹⁴ KUBŮ, Naděžda, KADLEC, Miloš, FAMĚROVÁ, Dagmar, HOLUB, Jiří, WAGNER, Petr. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2014. 84 s. ISBN 978-80-7480-007-8. str. 38-45

Mezi tato potencionální rizika lze zařadit:

- ohrožení bezpečnosti vystavených exponátů a zařízení interiérů;
- klimatické problémy v objektu, jejichž příčinou je kumulace osob během návštěvnické špičky;
- obavy ze zcizení či zničení drobných výstavních exponátů (následným řešením bývá jejich úplné vyloučení z expozice, náhrada replikami nebo umístění do bezpečnostních vitrín, což však omezí vypovídací schopnost).¹¹⁵

Slabou stránkou tištěných materiálů bývá jejich unifikovanost, která nijak nereflektuje charakteristiky jednotlivých návštěvnických skupin (např. věk nebo zájmy). Je tedy vhodné těmito materiály nenahrazovat průvodcovský výklad, ale využít je spíše jako doplněk pro jednotlivé návštěvnické segmenty (žáci a studenti, rodiny s dětmi, senioři).¹¹⁶

3.2 Prezentace na panelech a informačních tabulích

S panely či informačními tabulemi a jejich nejrůznějšími formami se setkal již každý návštěvník. Tento způsob interpretace informací je nejvhodnější využít v objektech, které jsou přístupné návštěvníkům volně, např. na hradních zříceninách nebo v zámeckých zahradách a parcích.

V praxi se můžeme setkat se čtyřmi druhy panelů (Ludwig, 2003 cit. dle Ptáčka, 2012, s. 67), všechny druhy však nejsou určeny pro interpretaci. Mezi panely, které nemají na interpretaci žádný vliv, ale přesto se s nimi mohou návštěvníci v památkových objektech setkat, řadíme:

- **orientační panely** jsou tvořeny mapou a legendou, jejich hlavní funkcí je pomáhat návštěvníkům s orientací ve vymezeném prostoru, a proto je zásadní

¹¹⁵ KUBŮ, Naděžda, KADLEC, Miloš, FAMĚROVÁ, Dagmar, HOLUB, Jiří, WAGNER, Petr. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2014. 84 s. ISBN 978-80-7480-007-8. str. 38-45

¹¹⁶ KUBŮ, Naděžda, KADLEC, Miloš, FAMĚROVÁ, Dagmar, HOLUB, Jiří, WAGNER, Petr. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2014. 84 s. ISBN 978-80-7480-007-8. str. 38-45

jejich správné umístění, přehlednost a srozumitelnost;¹¹⁷

- **regulační panely**, informující návštěvníky o vymezených pravidlech a žádoucích způsobech chování, často jejich součástí bývá příslušná citace zákona, případně piktogramy či komiksy znázorňující uvedené omezení;¹¹⁸
- **informační panely**, slouží např. k propagaci konaných programů či akcí, jejich prostřednictvím jsou poskytovány informace stručně, jasně, přehledně a zároveň musí být tyto panely průběžně kontrolovány a udržovány, aby poskytované informace byly stále aktuální;¹¹⁹

Na interpretaci mají přímý vliv **interpretační panely**, které mají každého návštěvníka nejen informovat, ale primárně zaujmout, vyprovokovat u něj zájem a donutit jej k hledání dalšího poznání. Při vytváření těchto panelů je nezbytné věnovat pečlivost všem fázím jejich přípravy a tvorby, aby finálně splnily svůj účel.¹²⁰

Využívání panelů a tabulí s sebou přináší nesporné výhody:

- zajištění vytvoření návrhu a výroby nebývá obtížné a jedná se o záležitost finančně dostupnou;
- tabule jsou z technického hlediska odolné, nevyžadují vysoké náklady na zajištění provozu a jsou návštěvníkům dostupné kdykoliv.¹²¹

Na druhou stranu z hlediska nevýhod je zapotřebí zmínit, že se tabule a panely bohužel často stávají terčem vandalů, což následně zvyšuje náklady na jejich průběžnou

¹¹⁷ LUDWIG, Thorsten. *Basic Interpretive Skills: The Course Manual*. Werleshausen (Germany): Bildungswerk interpretation, 2003. cit. In: PTÁČEK Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4 str. 67

¹¹⁸ LUDWIG, Thorsten. *Basic Interpretive Skills: The Course Manual*. Werleshausen (Germany): Bildungswerk interpretation, 2003. cit. In: PTÁČEK Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 68

¹¹⁹ LUDWIG, Thorsten. *Basic Interpretive Skills: The Course Manual*. Werleshausen (Germany): Bildungswerk interpretation, 2003. cit. In: PTÁČEK Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 68-69

¹²⁰ LUDWIG, Thorsten. *Basic Interpretive Skills: The Course Manual*. Werleshausen (Germany): Bildungswerk interpretation, 2003. cit. In: PTÁČEK Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 69-71

¹²¹ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 66-67

údržbu.¹²² Zejména u interpretačních panelů bývá jejich častou slabinou velké množství nerelevantních informací, nudné a neatraktivní zpracování nebo neadekvátní umístění,¹²³ protože např. v historických interiérech hradů a zámků mohou panely narušovat autenticitu a celkový dojem z návštěvy expozice.

3.3 Prohlídky s průvodci

Evropská norma vytvořená Evropským výborem pro normalizaci se stala v České republice závaznou pod označením ČSN EN 13809 a jejím hlavním účelem je mimo jiné i vymezení jednotlivých kategorií průvodců, a to na základě rozsahu a zaměření jimi poskytovaných služeb.¹²⁴ Na základě této normy byl mezi dalšími typy průvodců definován i průvodce cestovního ruchu, kterým je: *„fyzická osoba, která provádí návštěvníky v jazyce podle jejich výběru a poskytuje výklad o kulturním a přírodním dědictví oblasti, přičemž tato osoba má obvykle specializaci na příslušnou oblast vydanou a/nebo uznávanou příslušným úřadem“*.¹²⁵

Na většině hradů a zámků v České republice se role interpretátorů ujímají průvodci. Průvodcovská činnost má v tuzemsku dlouholetou tradici, archivní záznamy dokládají, že již v roce 1801 byl zpřístupněn veřejnosti zámek Frýdlant v Čechách. Ze záznamů historických návštěvních knih je však doloženo, že některé památky byly přístupné veřejnosti již mnohem dříve, a to od konce 18. století. Tato činnost v minulosti byla a v současnosti je významnou součástí nejen představení objektu a jeho historie, ale i samotného budování vztahu s návštěvníky. Má totiž významný vliv na budování vztahu veřejnosti k historickým památkovým objektům, na posílení zájmu o historii obecně a také na posilování národního povědomí.¹²⁶

Činnost průvodcovské služby vychází z vědeckých poznatků z oblasti historie, kunsthistorie, ale také ze znalostí z oblasti edukační a cestovního ruchu. Při posuzování obsahové stránky průvodcovské služby jsou brány v potaz určité zásady, a to konkrétně:

¹²² PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 66-67

¹²³ PTÁČEK, Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4. str. 71

¹²⁴ SEIFERTOVÁ, Věra. *Průvodcovské činnosti*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a. s., 2013. 208 s. ISBN 978-80-247-4807-8. str. 86

¹²⁵ SEIFERTOVÁ, Věra. *Průvodcovské činnosti*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a. s., 2013. 208 s. ISBN 978-80-247-4807-8. str. 86

¹²⁶ Národní památkový ústav. *Hrady, zámky, quo vadis? Správa a rozvoj zpřístupněných památkových objektů jako specifický multidisciplinární soubor činností*. Sborník z konference. [e-kniha]. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2009, 60 s. [on-line]. [cit. 2019-02-11]. ISBN 978-80-87104-51-4, Dostupné z: <https://www.npu.cz/publikace/hrady-zamky-quo-vadis.pdf>. str. 42-43

porozumění a soulad činností se současnou historiografií, začlenění znalostí o ochraně a uchování památek, dostatečná srozumitelnost a v neposlední řadě také proporcionalita vzhledem k obsahové přitažlivosti.¹²⁷

Základním materiálem pro přípravu průvodců jsou průvodcovské texty. Podle archivních záznamů se charakter těchto textů v průběhu let měnil, a to především s ohledem na dobové požadavky, na úroveň práce autorů textů a na různé názory a schopnosti zhodnotit jejich kvalitu. Na základě dlouholetých zkušeností byl nakonec vybrán typ průvodcovského textu, který předkládané informace rozděluje na ty základní, které jsou podstatné, a na informace rozšiřující, které mají funkci doplňující. Tento tzv. scénářový typ byl na konci 70. let minulého století schválen Státním ústavem památkové péče a ochrany přírody v Praze jako typ optimální pro praxi. Následně se stal vzorovým prototypem pro tvorbu průvodcovských textů. Z technického hlediska je text na stránce rozdělen na 2 části. V levé části se nachází text základní, text doplňkový je umístěn v pravé části. Toto řazení je přehledné a zejména pro začínající průvodce poskytuje jednoduchý rámec pro orientaci v historických souvislostech.¹²⁸

Při tvorbě každého průvodcovského textu by měly být brány v úvahu elementární didaktické zásady, a to zejména rozsah informací, které je návštěvník schopen vnímat na daném místě v rámci určitého času. V úvodu by měla být zmíněna pouze základní historická data a fakta, která jsou následně doplňována v průběhu celé prohlídky. Rozsah prohlídky by měl být stanoven na cca 45 – 60 minut, protože po delší době již klesá pozornost a schopnost posluchače vnímat nové informace. Text samotný musí být po obsahové i jazykové stránce srozumitelný, a to nejen pro návštěvníky, ale i pro samotného průvodce. Nežádoucí je použití přemíry historických dat, veřejnosti neznámých historických osobností nebo využití nevysvětlitelných a laikům neznámých odborných termínů.¹²⁹

Autory průvodcovských textů by měly být osoby s určitou vazbou k předmětu interpretace. Může se jednat o autory instalací, kteří zároveň při vytváření textů

¹²⁷ Národní památkový ústav. *Hrady, zámky, quo vadis? Správa a rozvoj zpřístupněných památkových objektů jako specifický multidisciplinární soubor činností*. Sborník z konference. [e-kniha]. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2009, 60 s. [on-line]. [cit. 2019-02-11]. ISBN 978-80-87104-51-4, Dostupné z: <https://www.npu.cz/publikace/hrady-zamky-quo-vadis.pdf>, str. 42-43

¹²⁸ KUBŮ Naděžda, KADLEC Miloš, FAMĚROVÁ Dagmar, HOLUB Jiří, WAGNER Petr. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2014, 84 s. ISBN 978-80-7480-007-8, str. 48

¹²⁹ KUBŮ Naděžda, KADLEC Miloš, FAMĚROVÁ Dagmar, HOLUB Jiří, WAGNER Petr. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2014, 84 s. ISBN 978-80-7480-007-8, str. 49-57

spolupracují se správci objektu či vedoucími průvodců.¹³⁰ Autorství není vyloučeno ani u kastelána objektu či jiného správního pracovníka, je však nutné pamatovat na konzultace s odborníky.¹³¹

Výhody i nevýhody této formy jsou spojeny s lidským faktorem. Průvodce se během své práce dostává do přímého kontaktu s návštěvníky a jeho přístup zásadně ovlivňuje vnímání návštěvníků. Právě vzhledem k této skutečnosti by měla být výběru, přípravě a práci průvodců věnována zvýšená pozornost. Mezi výhody průvodcovské služby patří osobní kontakt s návštěvníky, průvodce má možnost okamžitě reagovat na návštěvnické dotazy a připomínky.

Kvalitu práce průvodce je vhodné průběžně sledovat a případné nedostatky co nejdříve vyřešit, protože úspěšnost interpretace se v případě průvodcovské služby odvíjí od kvalitního výkonu průvodce. Značnou nevýhodu průvodcovské činnosti představují skutečnosti, jako např. problémy řečového projevu, neznalost průvodcovského textu nebo zahrnování návštěvníků historickými fakty bez uvádění souvislostí, které mají neblahý vliv na vnímání památkového objektu jako celku. U nespokojeného návštěvníka je již malá pravděpodobnost, že bude chtít daný objekt navštívit opakovaně nebo že se bude o předmět interpretace dále podrobněji zajímat. V takovýchto případech může být interpretace v konečném důsledku neúspěšná.

3.4 Prohlídky s využitím audiovizuální techniky

Kulturní objekty mohou využít technické vybavení pro práci s veřejností, a to zejména jako alternativní formu interpretace k standardnímu průvodcovskému výkladu. Pro komunikaci mezi lidmi se využívá jako její nástroj nejen řeč, ale také nejrozličnější komunikační média pro přenos informací mezi účastníky komunikace.¹³² Rozvoj technologií a internetu zasáhl i oblast interpretace. Moderní technologie našly své uplatnění nejen pro prezentaci a propagaci, ale jsou využívány i jako samostatný nástroj

¹³⁰ KUBŮ Naděžda, KADLEC Miloš, FAMĚROVÁ Dagmar, HOLUB Jiří, WAGNER Petr. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2014, 84 s. ISBN 978-80-7480-007-8, str. 57

¹³¹ Národní památkový ústav. *Hrady, zámky, quo vadis? Správa a rozvoj zpřístupněných památkových objektů jako specifický multidisciplinární soubor činností*. Sborník z konference. [e-kniha]. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2009. 60 s. [on-line]. [cit. 2019-02-11]. ISBN 978-80-87104-51-4, Dostupné z: <https://www.npu.cz/publikace/hrady-zamky-quo-vadis.pdf>, str. 43

¹³² VYBÍRAL, Zdeněk. *Animace a interpretace kulturního dědictví*. Skriptum. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2015. 76 s. ISBN neuvedeno. str. 51

komunikace s návštěvníkem. Všechny využívané prostředky lze souborně nazývat interpretační technikou, kterou můžeme rozdělit do několika kategorií:¹³³

- **technika komunikační, sloužící pro přenos zvuku či obrazu;**
- **technika zvuková**

Techniku pro přenos zvuku představují reproduktory, mikrofony a audioguidy. Audioguide je technické zařízení, které je využíváno pro sdělování potřebných informací, a to nejčastěji ve formátu MP3. Představuje substitut využití lidských zdrojů a jeho nejčastější využití je pro poskytnutí cizojazyčného výkladu. Jedno zařízení je schopno poskytovat výklad v jakémkoliv jazyce nahraném rodilými mluvčími.¹³⁴ Pro památku i návštěvníky představuje využívání audioguidů mnohé výhody (Mazánek a Martinec, 2014 cit. dle Vybírala, 2015, s. 51-54):

- výklad je dostupný pro jednotlivce i celé skupiny v žádoucí kvalitě a příslušné jazykové mutaci;
- návštěvník si sám volí trasu i tempo, které věnuje prohlídce a výklad si může sám regulovat jeho případným pozastavením;
- zařízení je velmi jednoduché na obsluhu a vykazuje vysokou odolnost a technickou kvalitu zvukového záznamu;
- tato zařízení jsou neustále k dispozici a návštěvník se nemusí časově vázat na začátek, jako je tomu u organizovaných prohlídek.¹³⁵

Mnozí návštěvníci oceňují, pokud je klasický výklad obohacen také o hudbu, zkušenosti odborníků (kurátoři, památkáři, restaurátoři, majitelé, pamětníci) a o rozhlasové nahrávky.¹³⁶

¹³³ VYBÍRAL, Zdeněk. *Animace a interpretace kulturního dědictví*. Skriptum. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2015. 76 s. ISBN neuvedeno, str. 51-54

¹³⁴ VYBÍRAL, Zdeněk. *Animace a interpretace kulturního dědictví*. Skriptum. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2015. 76 s. ISBN neuvedeno, str. 54

¹³⁵ MARTINEC, Vladimír a MAZÁNEK, Petr. *Moderní nástroje komunikace s návštěvníky*. In: Muzejní výstavnictví. Praha: Učební texty nástavbového kurzu Školy muzejní propedeutiky Asociace muzeí a galerií České republiky. 2014. str. 200-207. cit. In: VYBÍRAL, Zdeněk. *Animace a interpretace kulturního dědictví*. Skriptum. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2015. 76 s. ISBN neuvedeno, str. 51-54

¹³⁶ KUBŮ, Naděžda, KADLEC, Miloš, FAMĚROVÁ, Dagmar, HOLUB, Jiří, WAGNER, Petr. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2014. 84 s. ISBN 978-80-7480-007-8. str. 46

- **technika audiovizuální**

Do této kategorie řadíme již zmíněné audioguidy, zde ale obohacené o vlastní obrazovku. Tato zařízení naleznou svá uplatnění zejména mezi návštěvníky se sluchovým postižením, jelikož text převádějí do znakového jazyka.¹³⁷ Další technické možnosti pro zatraktivnění výkladu představují televize, projektory, videorámečky, infokiosky nebo fogscreens (zařízení promítající obsah do suché mlhy).¹³⁸

- **informační a komunikační technologie**

Chytré mobilní telefony (příp. tablety) se staly nedílnou součástí běžného života a lidé se jich nevzdávají ani během cestování a poznávání nových míst. Pro umístění obsahu do těchto zařízení se nejčastěji volí forma sdílení informací z internetu, a to přenosem z WI-FI sítí či Bluetooth majáků. Alternativní možností je také odkaz prostřednictvím QR kódů.¹³⁹

Mobilní telefony se staly prostředkem, prostřednictvím kterého je možné poskytnout nejrůznější informace bez větších omezení. Může se jednat o data textová či zvuková, animace, audiovizuální prezentace. V prostředí mobilních technologií mohou kulturní instituce pracovat na bázi dvou typů aplikací. Prvním typem je mobilní webová aplikace, jejíž fungování je závislé na připojení zařízení k internetu bez nutnosti stahování aplikace. Druhým typem jsou tzv. nativní aplikace, které musí být pro užívání nejdříve nainstalovány do zařízení, poté již fungují v offline režimu. Na rozdíl od prvního typu pracuje tato aplikace s operačním systémem, pro který byla vytvořena.¹⁴⁰

Praktickým příkladem využívání moderních technologií může být aplikace Klíč k památkám, jejímž provozovatelem je NPÚ. Aplikace slouží jako alternativa k papírovému pasu v rámci jmenovaného věrnostního programu. Na pokladně každého z objektů v rámci NPÚ lze požádat buď o papírový pas nebo o načtení QR kódu do telefonu. V databázi programu se nachází více než 100 památek, které může návštěvník

¹³⁷ VYBÍRAL, Zdeněk. *Animace a interpretace kulturního dědictví*. Skriptum. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2015. 76 s. ISBN neuvedeno, str. 54

¹³⁸ VYBÍRAL, Zdeněk. *Animace a interpretace kulturního dědictví*. Skriptum. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2015. 76 s. ISBN neuvedeno, str. 51

¹³⁹ VYBÍRAL, Zdeněk. *Animace a interpretace kulturního dědictví*. Skriptum. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2015. 76 s. ISBN neuvedeno, str. 53

¹⁴⁰ VYBÍRAL, Zdeněk. *Animace a interpretace kulturního dědictví*. Skriptum. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2015. 76 s. ISBN neuvedeno, str. 53

navštívit.¹⁴¹ Na jedné památce začleněné do tohoto programu lze obdržet pouze jeden herní klíč denně. Každý pas je vázán na konkrétní osobu, která má po nasbírání pěti klíčů (razítek v papírovém pasu nebo QR kódů v příslušné aplikaci) nárok na šestý vstup zdarma. Všechny vstupy musí být realizovány v průběhu 12 po sobě jdoucích měsíců od získání prvního kódu.¹⁴²

V této kapitole byly představeny formy interpretace využívané na památkových objektech v České republice. Výběr té nejvhodnější formy vždy závisí na rozhodnutí správních pracovníků objektů s ohledem na očekávání návštěvníků, interpretační sdělení, zaměření expozice, ale také personální a finanční možnosti provozovatelů památkových objektů.

¹⁴¹ Kudy z nudy. *Klíč k památkám – program NPÚ pro věrné návštěvníky*. [on-line]. [cit. 2019-02-05]. Dostupné na: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity-a-akce/aktivity/klic-k-pamatkam---program-npu-pro-verne-navstevnik.aspx>

¹⁴² Národní památkový ústav. *Klíč k památkám*. [on-line]. [cit. 2019-02-05]. Dostupné na: <https://www.npu.cz/klic-k-pamatkam>

4 Interpretace na hradech a zámcích v České republice

Hrady a zámky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku jsou nedílnou součástí našeho kulturního dědictví. Staly se z nich nejen pozůstatky dějin naší země, ale také centra prožívání kulturního života, výletní místa, která jsou všem důvěrně známá, nebo neodmyslitelné prvky tuzemské krajiny.¹⁴³

Z historického hlediska se úloha těchto staveb postupně měnila. V souvislosti se slovanským osidlováním v 6. století našeho letopočtu na území vznikala opevněná hradiště. Jejich funkce byla obranná, jednalo se o centra moci, hospodářského a kulturního života. Mezi ta nejstarší hradiště v Čechách patřila Stará Kouřim, Tetín, Kolín nebo Levý Hradec, na Moravě to byla sídla v oblastech okolo Břeclavi, Mikulčic či Starého Města. Od poloviny 10. století vznikají na příkaz knížete Boleslava I. na místě původních opevněných sídel tzv. kastelánské hrady, které se staly základem přemyslovské hradské soustavy, jejíž úloha byla zejména státotvorná. Kasteláni těchto objektů vybírali daně, mohli v zastoupení vykonávat soudní řízení, organizovali výstavbu opevnění a řešili další podstatné správní záležitosti.¹⁴⁴

V pozdějším gotickém období byly zakládány gotické hrady na celém území země, za zmínku stojí ta nejznámější sídla, jako např. Bezděz, Křivoklát, Zvíkov nebo Buchlov. Tato sídla již kromě funkce rezidenční a obranné plnila také funkci správní, hospodářskou, církevní a také kulturní pro danou oblast. Vznikala ale také centra většího významu (Pernštejn, Šternberk, Rabí, Velhartice, aj.), na jejichž vznik měla vliv centralizace, lokální zájmy nebo vztah k panovníkovi, ať už podporující či soutěživý.¹⁴⁵

Přeměna původních hradů v pohodlnější zámecká sídla souvisela zejména se ztrátou původních funkcí hradů v období přelomu středověku a novověku. Zámecká sídla se stala reprezentačními ukázkami tehdejšího životního stylu s přilehlými

¹⁴³ Národní památkový ústav. *Hrady a zámky objeované a opěvované – průvodce výstavou*. [e-kniha]. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2014. 142 s. [cit. 2019-02-17]. ISBN 978-80-87890-05-9. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/npu-jako-institute/publikace/7664-hrady-a-zamky-objeovane-a-opecovane-pruvodce-vystavou>. str. 10

¹⁴⁴ Národní památkový ústav. *Hrady a zámky objeované a opěvované – průvodce výstavou*. [e-kniha]. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2014. 142 s. [cit. 2019-02-17]. ISBN 978-80-87890-05-9. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/npu-jako-institute/publikace/7664-hrady-a-zamky-objeovane-a-opecovane-pruvodce-vystavou>. str. 10, 15

¹⁴⁵ Národní památkový ústav. *Hrady a zámky objeované a opěvované – průvodce výstavou*. [e-kniha]. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2014. 142 s. [cit. 2019-02-17]. ISBN 978-80-87890-05-9. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/npu-jako-institute/publikace/7664-hrady-a-zamky-objeovane-a-opecovane-pruvodce-vystavou>. str. 10

zahradami a parky, v jejichž úpravě se promítaly dobové trendy renesance, baroka či klasicismu (např. zámek Jaroměřice nad Rokytnou, zámek Buchlovice nebo zámek Lednice). Interiéry těchto objektů sloužily nejen k rezidenčním účelům, mnohdy se zároveň staly domovem uměleckých sbírek a nejrůznějších kuriozit z celého v této době probádaného světa.¹⁴⁶

Od 19. století lze pozorovat přeměnu některých sídel v centra hospodářských velkostatků, která se stala centrem inovací nejrůznějšího, zejména technického charakteru. Tato transformace souvisela se zrušením poddanství v roce 1848, kdy došlo ke změně role šlechtice z vladaře na velkostatkáře. Byly i zámky, které se přeměnily v rodová muzea, historické památníky nebo cíle vyhledávané umělci (Karel Hynek Mácha a jeho cesta na Bezděz, aj.) a to zejména v souvislosti s rozvojem historismu a romantismu.¹⁴⁷

Historické události ve 20. století měly vliv i na funkci hradů a zámků. Následkem historických skutečností, zejména pozemkové reformy po 1. světové válce, poválečné konfiskaci po 2. světové válce a komunistického převratu v roce 1948 se majetkem státu stalo cca 1 500 hradů a zámků, a to včetně vnitřního inventáře. Ty nejvýznamnější památky byly otevřeny veřejnosti, u mnoha objektů se však nepodařilo zajistit údržbu, což vedlo k jejich postupnému chátrání. Osud těchto památek se začal měnit až po roce 1989, kdy se začala rozvíjet diskuze o významu těchto památek ve společnosti. Některé památky se v rámci restitucí podařilo získat původním majitelům, a započít tak s jejich postupnou obnovou (např. zámek Častolovice, zámek Kostelec nad Orlicí nebo zámek Mělník). Významné památky získaly statut národní kulturní památky a ty nejcennější hrady a zámky byly oceněny i v celosvětovém měřítku, zápisem na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO (Pražský hrad, hrad a zámek Český Krumlov, a zámky Kroměříž, Telč, Litomyšl, Lednice a Valtice).¹⁴⁸

¹⁴⁶ Národní památkový ústav. *Hrady a zámky objeované a opěvované – průvodce výstavou*. [e-kniha]. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2014. 142 s. [cit. 2019-02-17]. ISBN 978-80-87890-05-9, Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/npu-jako-institute/publikace/7664-hrady-a-zamky-objeovane-a-opevovane-pruvodce-vystavou>, str. 10-11

¹⁴⁷ Národní památkový ústav. *Hrady a zámky objeované a opěvované – průvodce výstavou*. [e-kniha]. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2014. 142 s. [cit. 2019-02-17]. ISBN 978-80-87890-05-9, Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/npu-jako-institute/publikace/7664-hrady-a-zamky-objeovane-a-opevovane-pruvodce-vystavou>, str. 11, 101

¹⁴⁸ Národní památkový ústav. *Hrady a zámky objeované a opěvované – průvodce výstavou*. [e-kniha]. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2014. 142 s. [cit. 2019-02-17]. ISBN 978-80-87890-05-9, Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/npu-jako-institute/publikace/7664-hrady-a-zamky-objeovane-a-opevovane-pruvodce-vystavou>, str. 129-130

4.1 Dějiny interpretace na hradech a zámcích na našem území

V českých zemích se některé objekty otevřely veřejnosti již v 18. století. Je nutné podotknout, že již v těchto dobách a poté po celá desetiletí byla jedinou užívanou formou interpretace prohlídka s průvodcem. V prvopočátcích zpřístupňování objektů veřejnosti se jednalo o možnost nahlédnout do soukromých sbírek šlechticů na jejich hradech a zámcích, a to pouze pro vybrané jedince, až později se mohli účastnit i zájemci z řad veřejnosti. Již v této době se však vyskytly první problémy se zpřístupňováním veřejnosti, a to, když návštěvníci opakovaně zavítali i do soukromých šlechtických prostor. Stalo se tak na konci 18. století, během zpřístupnění obrazových sbírek v pražském Černínském paláci, kde byla poté následně přijata opatření, aby se tato skutečnost již neopakovala. Kustod a správce těchto sbírek, Josef Karel Burde, zde za provizi poskytoval průvodcovské služby návštěvníkům, a to ve stanovené návštěvní době, případně po předchozím ohlášení.¹⁴⁹

První památkou, která byla veřejnosti zpřístupněna v pojetí, jaké známe dnes, byl v roce 1801 hrad Frýdlant v severních Čechách. Majitelé hradu, šlechtický rod Clam-Gallasů, umožnili prohlídky interiérů objektu včetně ukázek uniform služebnictva, zbrojnice nebo památek na vévodu Albrechta z Valdštejna. V první polovině 19. století začal na frýdlantském panství pracovat v té době již významný historik a archivář Karel Jaromír Erben, který byl na panství povolán za účelem péče o mobiliární a archivní fond a zpracování průvodcovského textu. Na textu Erben spolupracoval s místním klíčníkem Georgem Wirknerem. Při své práci se zaměřovali zejména na správnou interpretaci faktů ohledně Albrechta z Valdštejna, a to proto, aby pro větší atraktivitu výkladu nebyly zahrnuty i neověřené a nepravdivé informace, které se o tomto šlechtici proslýchaly.¹⁵⁰

Během 19. století se postupně veřejnosti otevíraly i další památky, jako např. hrady Karlštejn, Křivoklát, Točnick v Čechách a hrady Buchlov nebo Úsov na Moravě, na přelomu 20. století to pak byly hrady Kokořín a Bouzov. Díky zachovalým návštěvním řádům dnes víme, jak vypadala interpretace v těchto časech. Návštěvníci

¹⁴⁹ KUBŮ, Naděžda, KADLEC, Miloš, FAMĚROVÁ, Dagmar, HOLUB, Jiří, WAGNER, Petr. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2014, 84 s. ISBN 978-80-7480-007-8, str. 8-12

¹⁵⁰ KUBŮ, Naděžda, KADLEC, Miloš, FAMĚROVÁ, Dagmar, HOLUB, Jiří, WAGNER, Petr. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2014, 84 s. ISBN 978-80-7480-007-8, str. 12-13

byli doprovázeni tzv. hradním strážcem, který dbal na plynulý průchod expozic a dohlížel na vystavované exponáty, za které měl zodpovědnost. Expozice nesměly navštěvovat děti mladší 6 let, prohlídky se neuskutečňovaly za nepříznivého počasí a před vstupem do expozice bylo nutné odložit veškerá zavazadla, hole nebo deštníky.¹⁵¹

V období první republiky se počet zpřístupněných objektů dále rozšiřoval, prohlídky se uskutečňovaly s průvodcem a ukazovány byly pouze reprezentativní a společenské prostory. Soukromé pokoje byly i nadále využívány vlastníky objektů pro obytné účely. Průvodce byl finančně hodnocen majitelem objektu a nesměl přijímat jakékoliv odměny od návštěvníků. Návštěvní řád podléhal schválení ze strany Ministerstva školství a národní osvěty.¹⁵²

Během druhé světové války se většina objektů uzavřela a o jejich využití rozhodovali zástupci Německé říše. Po skončení války došlo ke změně majetkových vztahů a dle Dekretu prezidenta republiky Edvarda Beneše č. 12/1945 bylo 496 hradů a zámků zkonfiskováno. Z tohoto počtu bylo vybráno 47 objektů, které byly prezentovány veřejnosti s využitím průvodcovské služby, která podléhala jednotnému systému. Po zestátnění spravovala hrady a zámky nejdříve Národní kulturní komise, následně od roku 1951 Státní památková správa, která se v průběhu let zaměřovala nejenom na průvodcovskou činnost, ale i na vytváření metodik. Tyto metodiky se zaměřovaly na kvalitu průvodcovských služeb nebo na výběr, vzdělávání a přípravu průvodců. Předchůdcem dnešního Národního památkového ústavu byl Státní ústav památkové péče a ochrany přírody v Praze. V rámci tohoto ústavu vznikla na konci 70. let minulého století i Komise pro posuzování průvodcovské činnosti. Její činnost se zaměřovala např. na odborné vzdělávání a přípravu průvodců nebo vytváření metodických pokynů, stanovování systémů pro tvorbu nebo schvalování průvodcovských textů. Průvodcovské texty byly vytvářeny podle již dříve zmíněného scénářového typu a před uvedením do praxe musely projít schvalovacím řízením, které probíhalo prostřednictvím ukázkové prohlídky.¹⁵³

¹⁵¹ KUBŮ, Naděžda, KADLEC, Miloš, FAMĚROVÁ, Dagmar, HOLUB, Jiří, WAGNER, Petr. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2014, 84 s. ISBN 978-80-7480-007-8, str. 13-21

¹⁵² KUBŮ, Naděžda, KADLEC, Miloš, FAMĚROVÁ, Dagmar, HOLUB, Jiří, WAGNER, Petr. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2014, 84 s. ISBN 978-80-7480-007-8, str. 30

¹⁵³ KUBŮ, Naděžda, KADLEC, Miloš, FAMĚROVÁ, Dagmar, HOLUB, Jiří, WAGNER, Petr. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2014, 84 s. ISBN 978-80-7480-007-8, str. 30-37

Po roce 1989 došlo ke změně majetkoprávních vztahů na hradech a zámcích, a to v důsledku restitucí. Změny zaznamenal dnešní Národní památkový ústav, v důsledku decentralizace a personálních změn již neexistují pracovníci zaměřující na průvodcovskou činnost na regionální úrovni. Průvodcovská činnost a interpretace závisí plně na individuální vůli vedoucích správ památkových objektů.¹⁵⁴

4.2 Národní památkový ústav a jeho role v rámci státní památkové péče

Národní památkový ústav funguje jako státní příspěvková organizace, jejímž zřizovatelem je Ministerstvo kultury České republiky. Hlavní činnosti této organizace lze shrnout do dvou základních oblastí, a to: *odborné usměrňování péče o památky a památkově chráněná území a s tím související výzkum a vývoj a péče o soubor zpřístupněných kulturních památek, zejména hradů a zámků, které jsou v přímé správě Národního památkového ústavu.*¹⁵⁵

Z hlediska činnosti ústavu jako odborné organizace památkové péče jsou pravomoci vymezeny zákonem č. 20/1987 o státní památkové péči, konkrétně odstavcem 32 tohoto zákona. Mezi činnosti, které v rámci svých pravomocí Národní památkový ústav vykonává, patří např.: vytváření podkladů o aktuálním stavu a vývoji památkové péče, zpracovávání dat pro prognózy nebo koncepce rozvoje památkové péče, organizace a koordinace činností ve vědě a výzkumu, vytváření metodologie státní památkové péče, vedení ústřední seznamu kulturních památek, provádění odborného dohledu u komplexní péče o památky, vzdělávání pracovníků památkové péče a další činnosti.¹⁵⁶

Druhou činností je provoz veřejnosti zpřístupněných památkových objektů, u kterých je Národní památkový ústav jejich provozovatelem.¹⁵⁷ V současné době se jedná o 111 památkových objektů. Jak ukazuje níže uvedená tabulka, nejvíce jsou

¹⁵⁴ KUBŮ, Naděžda, KADLEC, Miloš, FAMĚROVÁ, Dagmar, HOLUB, Jiří, WAGNER, Petr. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2014, 84 s. ISBN 978-80-7480-007-8, str. 36-37

¹⁵⁵ Národní památkový ústav [on-line]. *Cíle a poslání*. [on-line]. [cit. 2019-02-23]. Dostupné na: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/npu-jako-institute/cile-a-poslani>

¹⁵⁶ Ministerstvo kultury České republiky. *NPÚ jako odborná organizace státní památkové péče*. [on-line]. [cit. 2019-02-23]. Dostupné na: <https://www.mkcr.cz/narodni-pamatkovy-ustav-jako-odborna-organizace-statni-pamatkove-pece-288.html>

¹⁵⁷ Ministerstvo kultury České republiky. *NPÚ jako provozovatel státních památkových objektů*. [on-line]. [cit. 2019-02-23]. Dostupné na: <https://www.mkcr.cz/narodni-pamatkovy-ustav-jako-provozovatel-statnich-pamatkovych-objektu-287.html>

zastoupeny hrady a zámky, jedná se ale také o sakrální památky, zahrady nebo skanzeny. Ze 111 objektů se jedná o 107 památek přístupných veřejnosti a 4 památky, které jsou v současnosti nepřístupné. Jedná se o zámek Doksany, hrad Gutštejn, komplex Invalidovny v pražském Karlíně a z důvodu rekonstrukce také selský dvůr v Plzni – Bolevci.

Tabulka 1 Objekty ve správě Národního památkového ústavu

	Počet
Hrad a zámek	5
Hrad	30
Zámek	57
Sakrální památka	7
Skanzen/soubor lidových staveb	4
Zahrada	1
Technická památka	1
Ostatní	6

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů jednotlivých subjektů, Národní památkový ústav. *Seznam památek*. [on-line]. [cit. 2019-02-23]. Dostupné na: <https://www.npu.cz/seznam-pamatek>

Jak je z tabulky č. 1 patrné, z veřejně přístupných objektů jsou nejvíce zastoupeny zámky, kterých je celkem 57, což je více než 50 % všech spravovaných objektů. První kategorie se týká 5 míst, kde jsou v jednom objektu zastoupeny hrad i zámek, konkrétně se jedná o Bečov nad Teplou, Český Krumlov, Frýdlant v Čechách, Horšovský Týn a Jindřichův Hradec. Druhou nejpočetnější kategorií jsou hrady s 27% podílem. Následují sakrální památky, které jsou představovány těmito objekty: kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě, kostel svatého Floriána v Krásném Březně, kostel svatého Víta v Zahrádce a kláštery Kladruby, Plasy, Sázava a Zlatá Koruna. Mezi zástupce lidové architektury zde řadíme Betlém Hlinsko, soubor lidových staveb Vysočina na Veselém kopci, Hanácké skanzen v Příkazích a skanzen Zubrnice. Do kategorie ostatní byly zařazeny objekty: Hamousův statek ve Zbečně, hospital Kuks, pražská Invalidovna, selský dvůr u Matoušů v Plzni – Bolevci, Schwarzenberská hrobka v Domaníně a vila Stiasnini v brněnské čtvrti Pisárky. Národní památkový ústav spravuje také komplex zahrad pod Pražským hradem a důl Michal v Ostravě.

Z celkového počtu objektů se další analýza zaměřila pouze na hrady a zámky v současnosti veřejně přístupné, u kterých bylo analyzováno, jaký způsob interpretace využívají. Pouze u minima objektů byl zastoupen pouze jeden způsob interpretace, většina objektů doplňuje standardní průvodcovskou službu s dalšími způsoby.

Tabulka 2 Způsoby interpretace na hradech a zámcích ve správě Národního památkového ústavu

	Počet
Prohlídka s průvodcem	122
Prohlídka hradu /zámku s průvodcem	84
Dětská prohlídka	18
Placená prohlídka parku/zámecké zahrady s průvodcem	7
Speciální prohlídka (tematická, kostýmová)	12
Volná prohlídka bez průvodce	64
Volná prohlídka bez specifikace interpretace	25
Volná prohlídka s využitím informačních panelů	4
Volná prohlídka s využitím tištěných materiálů	3
Volná prohlídka - interaktivní expozice	2
Volná prohlídka - výstavní expozice	22
Placená prohlídka parku/zámecké zahrady bez průvodce	9
Edukační program s lektorem	7
Bezbariérový okruh (využívající videoprojekci s výkladem)	2

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů jednotlivých subjektů, Národní památkový ústav. *Seznam památek*. [on-line]. [cit. 2019-02-23]. Dostupné na: <https://www.npu.cz/seznam-pamatek>

Analýza vycházela z údajů prezentovaných jednotlivými objekty na webových stránkách. Z analýzy vyplynulo, že nejvíce zastoupeny jsou na českých hradech a zámcích **prohlídky s průvodcem**, které mají na českém území dlouhou tradici. Do této kategorie byly kromě standardních prohlídek interiérů hradů a zámků zahrnuty i další druhy prohlídek využívajících průvodcovskou službu. Dětské prohlídky pořádá 18 objektů, přičemž průvodcovský text je přizpůsoben věkové skupině, pro kterou je prohlídka určena a průvodci provázejí malé návštěvníky v kostýmu. Na některých objektech (např. hrad Buchlov) je dětská prohlídka spojena s vypracováváním

pracovních listů. Pro nejmenší děti jsou prohlídky spojeny s pohádkovou tematikou, u žáků základních škol témata souvisí s historií objektu – vše je přizpůsobeno znalostem vzhledem k věku dětí.

Prohlídku zámeckého parku nebo zahrady s průvodcem lze absolvovat na 7 objektech – např. prohlídka Květné zahrady v Kroměříži, prohlídka zámeckého parku na zámcích Kynžvart, Krásný Dvůr nebo Velké Březno. Zámek v Buchlovicích nabízí pro zájemce speciální dendrologickou prohlídku, ostatní návštěvníci mohou procházet po zaplacení vstupného zámecký park volně. Zámek Lednice poskytuje prohlídku zámeckého parku se zahradním architektem, pro příznivce cyklistiky nabízí zámek Veltrusy komentovanou cykloprohlídku zámeckého parku s průvodcem.

Speciální prohlídky nabízí 12 hradů a zámků, může se jednat o kostýmové prohlídky, noční prohlídky nebo prohlídky související s určitým tématem (např. Vánoce, Velikonoce).

Další možností interpretace jsou **volné prohlídky** s průvodci, kde z uvedeného počtu bylo u 4 objektů uvedeno, že se jedná o prohlídku s využitím informačních tabulí a panelů, u 3 objektů byla uvedena možnost zakoupení či vypůjčení tištěného průvodce a u ostatních 25 objektů nebyl tento způsob interpretace blíže specifikován. Volné prohlídky jsou realizovány např. na hradě Zvíkov, hradě Bezděz nebo zřícenině gotického hradu Házmburk.

Interaktivní expozice, kterou návštěvníci absolvují individuálně, je zastoupena na zámku Bučovice v celoročně přístupné expozici zaměřené na moravskou aristokracii v období renesance s názvem „Moravský aristokrat v labyrintu světa“.

Ve 22 objektech jsou prostory využívány i pro výstavy, které mohou být stálé nebo pouze dočasné. Výstavy se zaměřují na nejrůznější témata – od umění až po historii objektu. Pokud téma výstavy souvisí s objektem a jeho historií, můžeme výstavu označit za interpretační.

Prohlídka zámeckého parku a zahrady je v 9 objektech zpoplatněna, po zaplacení vstupného absolvují návštěvníci prohlídku volně, bez služeb průvodce (např. Podzámecká zahrada v Kroměříži, zámecká zahrada v Telči, zámecký park v Lysicích nebo park zámku Stekník). Některé objekty nabízí i speciální prohlídky zámeckých exteriérů - zámek Valtice umožňuje volnou prohlídku zámecké bylinkové zahrádky a zámek Milotice u Kyjova nabízí možnost zapůjčení historických kostýmů, ve kterých lze absolvovat prohlídku zámeckého parku.

Tyto dva nejčastější způsoby interpretace jsou velmi často doplňovány i dalšími, které jsou mnohdy pro návštěvníky atraktivnější než běžná prohlídka. Na 7 objektech jsou pořádány **edukační programy**, které cílí zejména na děti a mládež. Součástí těchto programů bývá vypracování pracovních listů nebo plnění úkolů souvisejících s objektem a jeho historií. Tyto aktivity jsou pro danou cílovou skupinu vhodné zejména proto, že během získávání nových informací si zároveň mohou děti vše vyzkoušet. Tento proces vede k zapojení všech lidských smyslů a zároveň lepšímu zapamatování předkládaných informací. Zdařilým příkladem edukačního programu je využívání dotykového modelu relikviáře svatého Maura v reálné velikosti na státním hradě a zámku v Bečově nad Teplou. Model napomáhá pochopit dětem, co je relikviář a relikvie, přibližuje jim i osudy vybraných světců. Celý edukační program ale zahrnuje i další aktivity a herní prvky v průběhu celé prohlídkové trasy. Využití relikviáře je navíc možné využít i pro zrakově handicapované návštěvníky. Dalšími objekty realizujícími edukační programy jsou: zámek Hradec nad Moravicí, hrad Křivoklát, zámek Kunštát, hrad Rožmberk, hrad Švihov a zámek Třeboň.

U dvou památek byl vytvořen **speciální okruh pro handicapované klienty**. Bezbariérový přístup je možný u většího množství objektů, ale pouze hrad Švihov a zámek Velké Losiny vytvořily speciální okruh pro handicapované. Jedná se o zcela jedinečné pojetí interpretace, které spočívá v promítání videozáznamu v interiéru spojeného s průvodcovským výkladem.

Podle posledních zveřejněných údajů Národního informačního a poradenského střediska pro kulturu, které je zřizováno Ministerstvem kultury České republiky, bylo v roce 2017 na našem území 318 památek zpřístupněných za vstupné. Oproti výchozímu roku 1998, odkdy je tato statistika uskutečňována, je počet veřejně přístupných objektů téměř dvojnásobný. V roce 2017 navštívilo tento počet památek přes 14 148 600 návštěvníků. Z tohoto celkového počtu památkových objektů bylo u 214 objektů zřizovatelem Ministerstvo kultury (prostřednictvím Národního památkového ústavu), jiné resorty, kraje, města nebo obce, a návštěvnost těchto objektů dosáhla 9 921 631 návštěvníků. U 53 objektů se jednalo o zřizovatele v právní formě spolku nebo obecně prospěšné společnosti, u kterých byla dosažena návštěvnost 2 977 175 návštěvníků. Zbylých 51 objektů bylo provozováno podnikatelskými subjekty a podnikateli, jejich návštěvnost činila 1 249 772 návštěvníků za rok 2017. Podrobnější údaje jsou uvedeny v tabulkách v příloze práce.

Pro zmapování přístupu k interpretaci historie na českých hradech a zámcích byly zvoleny 2 památkové objekty. Prvním z objektů je zámek v Hradci nad Moravicí, který je spravován Národním památkovým ústavem, konkrétně územní památkovou správou v Kroměříži. Tento objekt byl vybrán, protože se nachází v blízkosti mého bydliště a jako jeden ze sedmi objektů ve správě Národního památkového ústavu nabízí edukační program. Druhým objektem je zámek Austerlitz - Slavkov u Brna, který je příspěvkovou organizací obce Slavkov u Brna. Tento zámek byl vybrán, protože byl prvním v tuzemsku, který pro interpretaci začal využívat hrané kostýmové prohlídky. Následující analytická část vychází z údajů poskytnutých správními pracovníky, internetové prezentace jednotlivých objektů a osobních zkušeností z návštěvy objektů.

4.3 Pojetí interpretace v objektu ve správě Národního památkového ústavu

Zámek Hradec nad Moravicí se nachází v Moravskoslezském kraji, ve stejnojmenné obci, která leží cca 9 kilometrů od města Opavy. Zámecký komplex se skládá z klasicistního Bílého zámku a novogotického Červeného zámku, který dříve sloužil pro hospodářské účely a dnes je využíván jako restaurace a hotel. Zámecký areál je největším na území kraje, jeho rozloha je 153 hektarů. V rozlehlém přírodně-krajinářském zámeckém parku se nachází i impozantní Bílá věž, která sloužila pro vodárenské účely. V parku lze navštívit i několik vyhlídek, tou zřejmě nejznámější je Bezručova vyhlídka, která se nachází přibližně 2 kilometry od Bílé věže. Zámek má také jako jediný v okrese Opava dochovaný původní mobiliář.¹⁵⁸

V minulosti měla na rozvoj obce vliv mimo jiné tzv. jantarová stezka, která obcí procházela a spojovala oblast Středomoří s pobřežím Baltského moře. Samotný zámecký areál se rozkládá v oblasti severního výběžku pahorkatiny, v podhůří Nízkého Jeseníku. Skalnatý ostroh, na kterém se zámek nachází, je ze západu ohraničen řekou Moravicí a z východu potokem Hradečnou.¹⁵⁹ Toto místo bylo pro svůj strategický význam osídleno již od pravěku. První knížecí hrad zde vybudovali již Přemyslovci, a to v polovině 11. století. Po devastujícím požáru bylo toto knížecí sídlo zcela zničeno a nový gotický hrad zde vznikl v polovině 13. století na popud Přemysla Otakara II.¹⁶⁰ Po jeho smrti na hradeckém panství tři roky pobývala jeho choť Kunhuta, která se zde během této doby provdala za Záviše z Falkenštejna a porodila syna Jana.¹⁶¹ Hrad během staletí střídal majitele a původní hrad se od konce 16. století začal proměňovat na renesanční zámek. Po průběžných stavebních úpravách získal zámek i jeho interiéry svou finální podobu po novogotické přestavbě iniciované Karlem Maria Lichnovským v 2. polovině 19. století. V novogotickém slohu byla vystavěna i Bílá věž a soubor hospodářských budov, známý jako Červený zámek. Hradecký zámek navštívilo i mnoho zástupců evropské šlechty, osobností ze sféry politiky či kultury. Mezi ty nejvýznamnější pařili bezesporu Ludwig van Beethoven, Nicolo Paganini nebo Ferenc

¹⁵⁸ Kam po Česku. *Zámek Hradec nad Moravicí*. [on-line]. [cit. 2019-02-25]. Dostupné na: <https://www.kamposescu.cz/clanek/23787/zamek-hradec-nad-moravici>

¹⁵⁹ Státní zámek Hradec nad Moravicí. *O zámku*. [on-line]. [cit. 2019-02-25]. Dostupné na: <https://www.zamek-hradec.cz/cs/o-zamku>

¹⁶⁰ Národní památkový ústav. *Zámek Hradec nad Moravicí*. [on-line]. [cit. 2019-02-25]. Dostupné na: <http://ftp.npu.cz/sights/zamek-hradec-nad-moravici/>

¹⁶¹ Národní památkový ústav. *Zámek Hradec nad Moravicí*. [on-line]. [cit. 2019-02-25]. Dostupné na: <http://ftp.npu.cz/sights/zamek-hradec-nad-moravici/>

Liszt.¹⁶² Na počest prvního jmenovaného se zde tradičně pořádá mezinárodní interpretační hudební soutěž a festival – Beethovenův Hradec. Tradice pořádání této akce sahá až do roku 1961. Posledními majiteli byl rod Lichnovských. Po dobu 6 generací spravovalo panství celkem 8 knížat a hrabat z tohoto rodu.¹⁶³

První návštěvníci měli možnost nahlédnout do zámeckých interiérů již na počátku 20. století, kdy zámek náležel šlechtickému rodu Lichnovských. Prohlídky se konaly v neděli odpoledne a návštěvníci byli doprovázeni v interiérech kustodem. Po zaplacení šesti korun obdržel každý návštěvník legitimaci, v jejíž ceně byla zahrnuta cesta vlakem, prohlídka zámku a na závěr svačina v zámecké restauraci. Vzhledem ke skutečnosti, že si Lichnovští, poslední majitelé zámku, ponechali své německé občanství, byl jim zámek v roce 1945 zkonfiskován a stal se majetkem Československého státu. Veřejnosti se zámek znovuotevřel až 4 roky po konfiskaci,¹⁶⁴ a to z důvodu rekonstrukce, která se zaměřila na odstraňování následků bombardování na konci 2. světové války.¹⁶⁵ Z důvodu celkové rekonstrukce se zámek znovu uzavřel na dlouhou dobu v rozmezí let 1979 až 1996. Po znovuotevření se hlavní prohlídkový okruh postupně rozšiřoval i o další interiéry v prostorách Bílého zámku. Druhý prohlídkový okruh byl návštěvníkům k dispozici poprvé v roce 2005.¹⁶⁶ V roce 2002 se celý areál stal národní kulturní památkou.¹⁶⁷

V roce 2008 získal zámek ocenění v anketě o nejpohádkovější zámek v České republice, v následujících dvou letech pak ve stejné anketě získal na základě hlasování veřejnosti 2. místo.

4.3.1 Interpretace na státním zámku Hradec nad Moravicí

Na státním zámku v Hradci nad Moravicí se v současné době využívají 3 formy interpretace, které jsou podrobněji rozvedeny dále. Pro návštěvníky jsou v současné době k dispozici dva hlavní prohlídkové okruhy a sloučený okruh, u kterých je

¹⁶² KUČA, Karel a kol. Průvodce po památkách ve správě Národního památkového ústavu. Praha: Národní památkový ústav, 2013. 351 s. ISBN 978-80-87104-96-5. str. 97-99

¹⁶³ Státní zámek Hradec nad Moravicí. *O zámku - historie*. [on-line]. [cit. 2019-02-27]. Dostupné na: <https://www.zamek-hradec.cz/cs/o-zamku/historie>

¹⁶⁴ Národní památkový ústav. *Zámek Hradec nad Moravicí*. [on-line]. [cit. 2019-02-27]. Dostupné na: <http://ftp.npu.cz/sights/zamek-hradec-nad-moravici/>

¹⁶⁵ Chateau. *Rekonstrukce Červeného zámku*. [on-line]. [cit. 2019-02-27]. Dostupné na: <https://www.chateau.cz/cz/novinky/rekonstrukce-cerveneho-zamku/>

¹⁶⁶ Národní památkový ústav. *Zámek Hradec nad Moravicí*. [on-line]. [cit. 2019-02-27]. Dostupné na: <http://ftp.npu.cz/sights/zamek-hradec-nad-moravici/>

¹⁶⁷ Kam po Česku. *Zámek Hradec nad Moravicí*. [on-line]. [cit. 2019-02-27]. Dostupné na: <https://www.kampocesku.cz/clanek/23787/zamek-hradec-nad-moravici>

využívána prohlídka s průvodcem. Edukační program, který se primárně zaměřuje na děti a mládež, pojí výklad s plněním úkolů odvíjejících se od tématu programu. Volná prohlídka je uskutečňována v zámeckém parku. V galerii Bílého zámku se pravidelně konají výstavy, je však sporné, zda se v tomto případě jedná primárně o interpretaci nebo o komerční aktivitu.

Zámek je v rámci Národního památkového ústavu zařazen do věrnostního programu „Klíč k památkám“, který byl představen již dříve. Tohoto programu a jeho výhod, tj. sbírání klíčů nebo výběr volného vstupu, je možno využít pouze v případě volby hlavního či doplňkového prohlídkového okruhu. Zámek je zároveň součástí programu „Neobjevené památky“, do kterého je v současné době zapojeno 44 památek podléhajících státní správě. Tento program vznikl v roce 2014 jako reakce na klesající trend v návštěvnosti českých památek. Do programu byly začleněny památky, které se dlouhodobě potýkají s nízkým zájmem ze strany veřejnosti. Hlavním účelem programu je památky lépe propagovat, protože důvodem nízkého zájmu je často nevědomost turistů o jejich existenci.

Tabulka č. 3 uvedená níže zobrazuje vývoj návštěvnosti státního zámku v Hradci nad Moravicí v letech 2006 – 2018, vyjádřené na základě údajů o prodaných vstupenkách. Jak je z uvedeného grafu patrné, návštěvnost zámku má kolísavý charakter. Prvního vrcholu dosáhla návštěvnost zámku v roce 2008, kdy jej navštívilo více než 45 tisíc lidí, což oproti předchozímu roku představovalo nárůst o 15 098 návštěvníků. Zvýšený zájem veřejnosti ovlivnila zejména skutečnost, že v tomto roce byl zámek poprvé zvolen jako ten nejpohádkovější v České republice. V následujících letech lze pozorovat pokles návštěvnosti až na minimum v rámci sledovaného období v roce 2010. V následujících letech návštěvnost zámku kolísala a dalšího, zatím nejvyššího, vrcholu dosáhla v roce 2016. Důvodem této výrazné meziroční změny bylo konání akce zaměřené na otevírání turistické sezony, která se setkala s nebývalým a neočekávaným zájmem veřejnosti, a také skutečnost, že od roku 2016 je v období hlavní návštěvnické sezony zpoplatněn vstup do areálu zámeckého parku, který byl do té doby veřejnosti volně přístupný. V následujících letech je zřejmý každoroční pokles návštěvnosti.

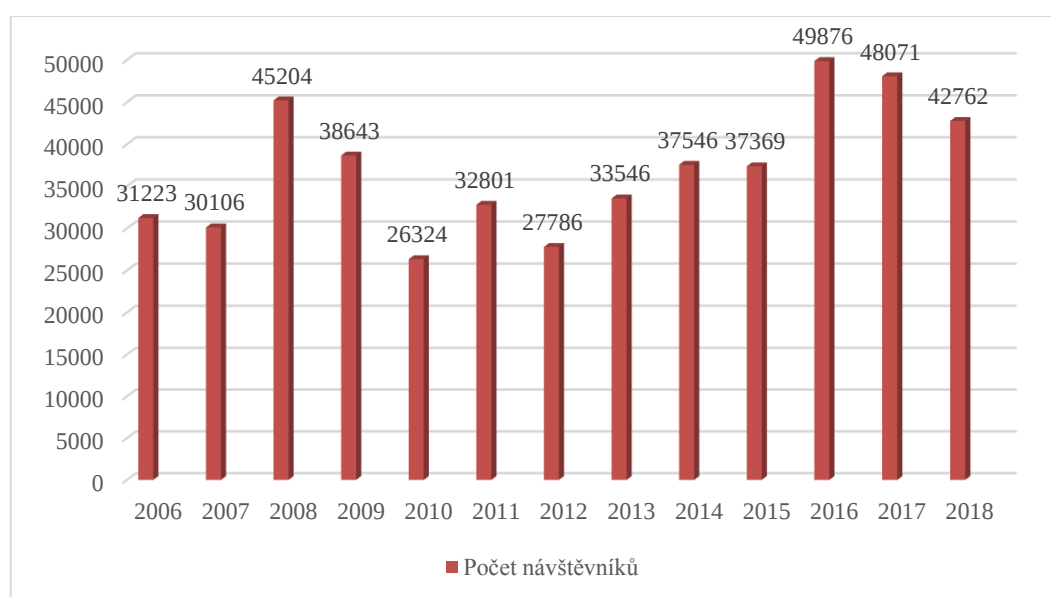
Tabulka 3 Vývoj návštěvnosti státního zámku v Hradci nad Moravicí

Rok	Počet návštěvníků
2006	31 223
2007	30 106
2008	45 204
2009	38 643
2010	26 324
2011	32 801
2012	27 786
2013	33 561
2014	37 546
2015	37 369
2016	49 876
2017	48 071
2018*	42 762

* (k dispozici data pouze do konce listopadu)

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů poskytnutých správou státního zámku v Hradci nad Moravicí, Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. [on-line]. *Statistika kultury*. [on-line]. [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: <https://statistikakultury.cz/publikace/navstevnost-pamatek/>

Graf 1 Vývoj návštěvnosti státního zámku v Hradci nad Moravicí

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů poskytnutých správou státního zámku v Hradci nad Moravicí, Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. *Statistika kultury*. [on-line]. [cit. 2019-03-05]. Dostupné z: <https://statistikakultury.cz/publikace/navstevnost-pamatek/>

Následující tabulka č. 4 znázorňuje vývoj návštěvnosti v průběhu jednoho sledovaného kalendářního roku. Jelikož údaje z předchozího roku 2018 nejsou ještě statisticky zpracovány, byl zvolen rok předcházející. Jak je z údajů patrné, návštěvnost měla rostoucí charakter, vrcholu dosáhla v srpnu, kdy zámek navštívilo 10 746 osob. Návštěvnost je u tohoto objektu ovlivněna sezonností, v období mimo hlavní návštěvnickou sezonu má vliv na počet prodaných vstupenek i řada akcí, organizovaných zámkem nebo konaných v jeho areálu a okolí.

V konkrétním sledovaném roce proběhlo několik akcí, které se promítly do celkové návštěvnosti objektu. Tyto akce lze rozdělit na ty, které nebyly závislé na formě interpretace, a na ty, u kterých právě odlišná forma interpretace vyvolala zvýšený zájem o prohlídky. Do první kategorie lze zařadit pravidelné výstavy, které se konají v zámecké galerii. Tyto výstavy se zaměřují převážně na umění, výjimkou ale nejsou ani výstavy týkající se historie zámku nebo osudů jeho původních majitelů. Dále do této skupiny řadíme akce, které probíhají v zámeckém areálu nebo v jeho blízkosti. Ve sledovaném roce to byla např. šermířská akce s názvem „Rytíři svatého grálu“ nebo hudební festival Moravské hrady.cz, který se v obci každoročně koná. U těchto akcí lze říct, že návštěva zámku samotného a případné absolvování prohlídky nebyla hlavní motivací návštěvníků. Návštěvu objektu tyto návštěvníci využili spíše jako doplňkovou aktivitu ke svému hlavnímu programu.

Druhým případem jsou návštěvníci, kteří se na zámek vydali, aby zažili speciální prohlídku – způsob prezentace, se kterým se nelze běžně setkat. Ve sledovaném roce se konaly vánoční a velikonoční prohlídky. Interiéry byly dekorovány do aranžmá příslušného svátku. Průvodcovský text se v případě těchto prohlídek zaměřuje na aktuálně probíhající svátky a jejich symboly a tradice. Zároveň mají návštěvníci možnost se dozvědět, jak se tyto svátky slavily na zámku. Tyto speciální velikonoční a vánoční prohlídky se na zámku konají jednou za dva roky, protože se zámek v jejich pořádání pravidelně střídá s blízkým státním zámkem v Raduni. Další podobnou akcí je „Hradozámecká noc“, která se na památkových objektech v celé zemi koná tradičně v srpnu. Na hradeckém zámku se tradičně pojí s tématem souvisejícím s rodem Lichnovských. Tyto prohlídky jsou populární mimo jiné pro svou specifickou noční atmosféru, která je dokreslena doprovodnými aktivitami. Průvodci provázejí výjimečně v kostýmech, součástí bývají také hudební pásma v podání místního dechového orchestru. Během samotné prohlídky je tradiční výklad obohacen o hrané scénky. Tento způsob interpretace umožní návštěvníkům hlouběji proniknout do

historie objektu, než je tomu u standardní prohlídky. Díky hereckým scénkám navíc intenzivněji prožívají výklad a lépe přijímají informace v historických souvislostech.

Tabulka 4 Vývoj návštěvnosti státního zámku v Hradci nad Moravicí v průběhu roku 2017

Měsíc	Počet návštěvníků
Leden	4
Únor	42
Březen	14
Duben	4 080
Květen	7 652
Červen	6 280
Červenec	10 551
Srpen	10 746
Září	5 024
Říjen	1 996
Listopad	624
Prosinec	1 058
Celkem	48 071

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů poskytnutých správou státního zámku v Hradci nad Moravicí

Informace o možnostech prohlídky nebo aktuálně probíhajících výstavách lze nalézt na internetových stránkách zámku. Vlastní Facebook nebo jinou sociální síť pro propagaci zámek nevyužívá. Základní informace a některé akce lze dohledat i na portálu Kudy z nudy.

4.3.1.1 Prohlídky s průvodci

V současné době si na státním zámku Hradec nad Moravicí mohou návštěvníci vybírat ze dvou okruhů, které pro interpretaci využívají tradiční prohlídku s průvodcem. Po zakoupení vstupenky v pokladně situované v objektu Červeného zámku se musí návštěvníci přesunout na nádvoří Bílého zámku, kde začínají oba prohlídkové okruhy. Průvodce si svou skupinu na nádvoří vyzvedává před začátkem každé prohlídky.

Okruh reprezentační a soukromé salóny je označen jako hlavní a návštěvníkům je k dispozici od roku 1996, kdy se zámek po rekonstrukci opět otevřel veřejnosti. Maximální počet návštěvníků pro jednu prohlídku je stanoven na 25, prohlídka trvá 70 minut. Během prohlídky tohoto okruhu mohou návštěvníci navštívit pokoje, které sloužily pro reprezentační účely:

- zámeckou čítárnu včetně knihovních sálů;
- reprezentační jídelnu;
- kuřárnu a kulečnický sál;
- dámský salon zařízený v rokokovém slohu;

a také pokoje, které byly součástí samotného knížecího bytu:

- toaletní pokoj;
- ložnici paní kněžny a dámský budoár;
- pracovní salon;
- velký i malý společenský sál;
- hudební salon Ludvika van Beethovena, který je doplněn o originální skladatelův klavír, na který zde během svého pobytu hrál.

Okruh hostinské apartmá je prezentován jako doplňkový a pro veřejnost byl zpřístupněn v roce 2005. Kapacita pro jednu prohlídku je stejná jako je tomu u předchozího okruhu, z časového hlediska trvá tento okruh 60 minut. Během prohlídky si mohou návštěvníci prohlédnout:

- hostinská apartmá;
- přijímací lovecký salon;
- erbovní sál;
- zámeckou kapli včetně zákristie.

Návštěvníci mají možnost si zakoupit také **okruh exkluziv**, který vznikl jako kombinace toho nejzajímavějšího z předchozích dvou okruhů. Jeho návštěvnická kapacita je opět 25 osob, délka dosahuje 90 minut.

Okruhy využívají pro interpretaci prohlídku s průvodcem, během prohlídky nejsou využívány žádné jiné formy interpretace (např. audiovizuální technika). Výklad je veden v českém jazyce, ale je také možné využít prohlídky v dalších jazycích.

V jazyce anglickém, německém a ruském je možné zajistit prohlídku s průvodcem. Zájemci by však měli zámek v dostatečném předstihu kontaktovat, aby bylo možné adekvátního cizojazyčného průvodce zajistit. Ve všech uvedených jazycích, a navíc ještě v polském jazyce jsou k dispozici tištěné průvodcovské texty, které je možné si zapůjčit před prohlídkou v pokladně zámku.

Při posuzování časového hlediska pro prohlídku s průvodcem je časová náročnost všech okruhů s průvodcem nad odborníky doporučovaným časem 45 – 60 minut. Rizikem u takto dlouhých prohlídek je skutečnost, že po takto dlouhé době začíná velmi rychle klesat koncentrace posluchačů a také jejich schopnost přijímat nové informace.

V rámci prohlídek vedených průvodcem byl v minulých letech zaznamenán zvýšený zájem zejména o netradiční prohlídky, jak již bylo zmíněno dříve. Netradiční prohlídky se na zámku kromě tradičních akcí konají i nepravidelně, často v souvislosti s jinými akcemi. Za zmínku stojí kostýmové prohlídky, které se konaly v roce 2016 u příležitosti akce „Otevírání turistické sezony v Opavském Slezsku“. V roce 2018 se v souvislosti s akcí „Hradozámecké léto“, pořádanou Českým rozhlasem, konala speciální prohlídka vedená kastelánem zámku Radomírem Příbylou a zpěvačkou Petrou Černockou. Tato akce měla velký ohlas u veřejnosti, speciální prohlídka se ale konala pouze jedna a byla kapacitně omezena počtem 40 osob. Ostatní prohlídky v tento den probíhaly v běžném režimu.

4.3.1.2 Volná prohlídka

Součástí rozsáhlého zámeckého areálu je také přírodně-krajinářský zámecký park. Od roku 2016 je vstup do zámeckého areálu pro veřejnost zpoplatněn, a to pouze v období návštěvnické sezony, přičemž platí, že pokud má návštěvník zakoupen vstup do zámku, již nemusí platit prohlídku parku. V ceně vstupného je kromě vstupu do parku zahrnuta také volná prohlídka nádvoří obou zámků a expozice s modely ilustrujícími historický vývoj objektu. Park si návštěvníci procházejí volně, bez služeb průvodce. U vstupu do parku je umístěna informační tabule s mapou zámeckého areálu, legendou a fotografiemi. Žádné další informační tabule či panely se v zámeckém parku nenacházejí.

4.3.1.3 Edukační program

Edukační centrum Národního památkového ústavu při státním zámku v Hradci nad Moravicí funguje od roku 2014. Toto centrum vzniklo v rámci projektu „Památky nás baví“, který se zaměřuje na problematiku vzdělávání v rámci památkové péče a prezentaci památek veřejnosti. Vytvořené edukační programy mají sloužit primárně k nalezení způsobů, jak kulturní dědictví přiblížit veřejnosti a vzbudit u návštěvníků památek zájem a nadšení o kulturní dědictví jako součást historie a kulturní identity každého národa. Za tento projekt obdržel Národní památkový ústav prestižní ocenění Europa Nostra.¹⁶⁸

Prostřednictvím edukačních programů se snaží pracovníci zámku co nejvíce přiblížit historii prostřednictvím praktických ukázek. Primárně jsou programy určeny pro žáky obou stupňů základních škol, ale v případě zájmu je možné program přizpůsobit jakékoliv věkové skupině včetně seniorů. Do loňského roku 2018 probíhal také edukační program určený pouze pro dospělé návštěvníky. Edukace umožňuje zažít historii tzv. na vlastní kůži, což je přínosné zejména pro děti, kterým je daná historická epocha bližší, pokud si mohou vyzkoušet, jak by život v takové době vypadal. Časová náročnost edukace je v průměru 1,5 hodiny.

Prvním programem je „**Cesta do středověku**“, která návštěvníky zavede do prostor zámeckého sklepení. Zde je možné vidět základy původního přemyslovského hradu, který stál v místech dnešního Bílého zámku. V podzemí se účastníci dostanou také do prostor středověké spižírny a ledovny a mohou si s pomocí dřevěných dílů vyzkoušet stavbu gotického portálu. Program ale neprobíhá pouze ve sklepení, na zámku je pro jeho potřeby vyčleněna speciální edukační místnost se všemi potřebnými pomůckami. Zde je možné si vyzkoušet stavbu gotického hradu z kostek, ale také např. psaní husím brkem a následné zapečetění dokumentů. Program je komplexní a svým rozsahem se zaměřuje také na oblast stolování, oblékání, dobová řemesla nebo středověké válečnictví.

Druhý program s názvem „**Život na zámku**“ přenese jeho účastníky do 19. století. V tomto programu získává každý z účastníků roli danou speciální kartou.

¹⁶⁸ Opavské Slezsko. *Zámek v Hradci nad Moravicí sklízí úspěchy*. [on-line]. [cit. 2018-07-01]. Dostupné z: <http://www.opavske-slezsko.cz/novinky-z-opavskeho-slezska/zamek-v-hradci-nad-moravici-sklizi-uspechy-183cs.html>

Účastník programu si může reálně vyzkoušet svou přidělenou roli ve stanovené hierarchii sloužících a zámeckých pánů. Stejně jako u předchozího programu zde dochází k přesahu do oblasti oblékání, denních povinností služebnictva nebo volnočasové zábavy knížecí rodiny v 19. století.

V letech 2014-2018 se na zámku konaly i speciální edukační programy „**Za vínem do historie**“, určené pro dospělé návštěvníky, které byly spojené s degustací vín. Motivem k uskutečnění těchto prohlídek byl nález vín ze sbírek knížat Lichnovských v zámeckém sklepení. Tyto edukace se konaly v uvedených letech čtyřikrát ročně, maximální kapacita byla vždy stanovena na 30 osob. Každá edukace byla jedinečná, protože téma se vždy týkalo jednoho z knížat Lichnovských. Edukace se skládaly z prohlídky zámeckého sklepení, ve kterém se vína uchovávala, a z prohlídky zámeckých interiérů. V zámku následně probíhala řízená degustace vín, která byla kromě výkladu o vínech obohacena i o hrané kostýmové scénky ze života knížat Lichnovských. Tento způsob interpretace umožňoval návštěvníkům zažít jedinečný gastronomický zážitek, umocněný autentickým prostředím zámku a výkladem prostřednictvím hraných scének.

4.3.1.4 Výstavy v zámecké galerii

Galerie Bílého zámku je tradičním místem pro pořádání nejrůznějších výstav. V rámci výstav je nutné položit si otázku, zda se stále ještě jedná o interpretaci. Odpověď zřejmě není úplně jednoznačná, záleží na úhlu pohledu každého jednotlivce. Ze subjektivního hlediska lze konstatovat, že vždy záleží na tématu výstavy.

Prostory galerie jsou často využívány pro pořádání uměleckých výstav s nejrůznějším zaměřením – fotografie, malby, grafika, sochařská díla a další. V tomto případě se nejedná o interpretaci, tyto výstavy totiž nijak nesouvisí se zámekem nebo jeho historií. Návštěvníky na tyto výstavy nepřivádí zájem o zámek, ale o konkrétní umělecký zážitek.

Druhým typem pořádaných výstav jsou ty, které mají k zámku nějakou konkrétní vazbu. Příkladem takové výstavy může být „Kuchyně a kultura stolování na středověkých knížecích dvorech v Opavě a Ratiboři“, která se konala v roce 2018 a na jejíž realizaci se podílely subjekty z České republiky a Polska. Výstava se zaměřovala na gastronomii a stolování v období středověku a její první část byla umístěna v gotickém sklepení Bílého zámku, druhá část se nacházela v piastovském

zámku v polské Ratiboři. Kromě archeologických nálezů byly k vidění také repliky nádobí a dalších předmětů využívaných při stolování. Vernisáž byla obohacena o ochutnávky pokrmů připravených dle středověkých receptur, obsluhující personál pracoval v replikách středověkých kostýmů. Expozice byla přístupná volně, bez služeb průvodce. Pro interpretaci byly kromě stručných popisků jednotlivých exponátů využity obrazové a textové informační panely v české a polské jazykové verzi.

Dalším příkladem může být výstava „Lovecké zbraně a lov knížat Lichnovských“, která se konala v roce 2016, a zaměřovala se na zbraně a další lovecké vybavení původních majitelů hradeckého zámku. Opět se jednalo o individuální prohlídku bez průvodce a pro interpretaci byly využity stejné nástroje jako tomu bylo u předchozí výstavy.

V těchto uvedených případech se jednalo o interpretaci. Témata výstav měla přímou vazbu na zámek a jeho historii, podrobněji se zabývala skutečnostmi, se kterými se návštěvník během standardní prohlídky s průvodcem seznámí jen okrajově nebo vůbec. Dle poznatků o interpretaci již u těchto návštěvníků byla „zažehnuta jiskra“ a k návštěvě je motivuje zájem o hlubší poznání.

4.4 Pojetí interpretace v objektu ve správě soukromého subjektu

V Jihomoravském kraji se nachází město Slavkov u Brna, které proslavila zejména památná bitva, jež se za jeho branami odehrála 2. prosince 1805. Došlo zde ke střetu armád tří tehdy největších mocností – Francie, Ruska a Rakouské monarchie, který skončil Napoleonovým fenomenálním vítězstvím. Do historie se neodmyslitelně zapsal také místní zámek, protože právě v něm bylo Napoleonem podepsáno následné příměří, a sám Napoleon oznámil vítězství vojákům ze zámeckého balkonu.

Na místě dnešního dvoukřídlého barokního zámku stála původně románská řádová komenda, vybudovaná ve 13. století řádem Německých rytířů. Později byla tato budova přebudována na tvrz. Na počátku 16. století získal slavkovské panství rod Kouniců, se kterým je tento zámek neodmyslitelně spjatý. Byl to právě tento rod, který započal v druhé polovině 16. století přestavbu tvrze na renesanční zámek.¹⁶⁹

Následná barokní přestavba započala na konci 17. století z podnětu Dominika Ondřeje z Kounic. Celou přestavbou byl pověřen italský architekt Domenico Martinelli z Luccy. Během této barokní přestavby byly vytvořeny také fresky v interiérech a sochy v zámku i přilehlém parku. Vzhledem k délce přestavby pokračoval po Martinellim na přestavbě italský architekt Ignác Valmaggini a finální práce byly od 30. let 18. století vedeny Václavem Petruzzim. Dokončení této přestavby se nedožil hrabě Dominik Ondřej ani jeho syn Maxmilián Oldřich, který v přestavbě pokračoval.¹⁷⁰ Barokní úpravy byly dokončeny až za nejvýznamnějšího představitele rodu Kouniců – Václava Antonína, hraběte Kounic-Rietberga, který působil jako říšský kníže, ministr a kancléř na dvoře císařovny Marie Terezie a císařů Josefa II, Leopolda II. a Františka II.. Po vymření rodu Kouniců v roce 1919 přešel zámek do vlastnictví Pálffyů a po druhé světové válce propadl do vlastnictví státu. Národní kulturní památkou se zámek stal v roce 2008.¹⁷¹

Zámek Slavkov – Austerlitz funguje v právní formě příspěvkové organizace, jejímž zřizovatelem je město Slavkov u Brna. Příspěvková organizace kromě zámku provozuje také městské kino JAS, městskou knihovnu, turistické informační centrum a

¹⁶⁹ Kudy z nudy. *Zámek Slavkov*. [on-line]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné na:

<https://www.kudyznudy.cz/Aktivity-a-akce/Aktivity/Zamek-Slavkov.aspx>

¹⁷⁰ Zámek Slavkov. *Historie – malá Versailles*. [on-line]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné na:

<http://www.zamek-slavkov.cz/historie/architektura-mala-versailles>

¹⁷¹ Jižní Morava - výletní cíle. *Zámek Slavkov*. [on-line]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné na:

<http://www.vyletnicile.cz/cz/hrady-a-zamky/?id=1>

část společenského centra Bonaparte. Hlavní činnosti této příspěvkové organizace se zaměřují nejen na správu majetku, ale také kulturní rozvoj města a zabezpečování kulturních, vzdělávacích a informačních služeb nejen pro občany, ale také pro jeho návštěvníky.¹⁷²

Níže uvedená tabulka č. 5 poskytuje údaje o návštěvnosti v letech 2007-2017. Je nutné podotknout, že čísla o návštěvnosti zahrnují informace o prodaných vstupenkách nejen v rámci zámeckých expozic, ale je zde také zahrnuta návštěvnost výstav, kterých se každoročně koná v zámeckých prostorách několik. Důležitou roli v statistice celkové návštěvnosti hrají akce konané v prostorách zámku.

Jak z uvedené tabulky vyplývá, návštěvnost zámku má proměnlivý charakter, svého minima dosáhla v roce 2012, naopak maxima v roce 2008, kdy počet návštěvníků převýšil i počet účastníků akcí, což se zatím stalo pouze jednou. Ve druhém sloupci je uvedena návštěvnost akcí, které zámek pořádá či spolupořádá a které se dlouhodobě těší velkému zájmu. V letech 2007, 2012, 2013 se tyto doprovodné akce nekonaly, a proto se hodnota shoduje s návštěvností zámku. V ostatních letech lze pozorovat, že minimum v návštěvnosti nastalo akcí v roce 2008. Naopak historického maxima bylo dosaženo v roce 2016, kdy byla pokořena hranice 100 000 návštěvníků. I v dalších letech je patrné, že návštěvnost akcí mnohdy převyšuje návštěvnost zámku i více než dvojnásobně.

¹⁷² Zámek Slavkov. *Výroční zpráva 2017*. [on-line]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné na: http://www.zamek-slavkov.cz/images/dokumenty/PDF/Z%C3%A1v%C4%9Bre%C4%8Dn%C3%A1_zpr%C3%A1va_2017_web.pdf

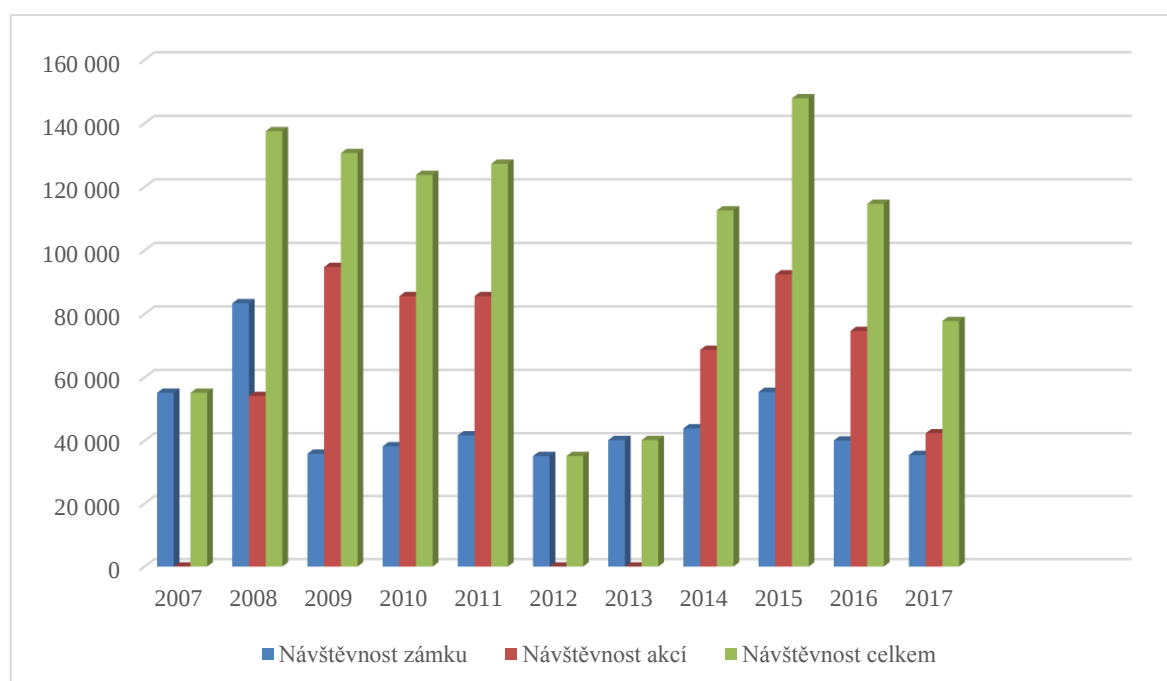
Tabulka 5 Vývoj návštěvnosti zámku Slavkov - Austerlitz v letech 2007-2017

Rok	Návštěvnost zámku	Návštěvnost konaných akcí	Návštěvnost celkem
2007	55 185	-*	55 185
2008	83 376	54 162	137 538
2009	35 852	94 796	130 648
2010	38 190	85 594	123 784
2011	41 676	85 594	127 270
2012	35 110	-*	35 110
2013	40 180	-*	40 180
2014	43 893	68 688	112 581
2015	55 464	92 436	147 900
2016	40 039	74 638	114 677
2017	35 414	42 344	77 228

* v těchto letech se akce nekonaly

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů poskytnutých správou zámku Slavkov – Austerlitz

Graf 2 Vývoj návštěvnosti zámku Slavkov - Austerlitz v letech 2007-2017

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů poskytnutých správou zámku Slavkov - Austerlitz

Následující tabulka č. 6 zobrazuje vývoj návštěvnosti v průběhu zvoleného sledovaného roku 2017. V tomto roce navštívilo zámek více než 38 tisíc návštěvníků. Návštěvnost zámeckých expozic měla od března do července rostoucí charakter, svého vrcholu dosáhla s téměř 7 tisíci návštěvníky v srpnu a zbylou část roku klesala. Započítáni jsou návštěvníci, kteří navštívili zámek, expozici Austerlitz – malé město velkých dějin, expozici v podzemí nebo některou z krátkodobých výstav v průběhu roku. Samotných výstav se během roku konalo celkem 16, přičemž převážná část se zaměřovala na rodiny s dětmi, žáky a studenty. Tradičně oblíbené jsou výstavy s edukačním charakterem, i proto není překvapením, že největšímu zájmu veřejnosti se těšila interaktivní výstava zaměřená na české stavebnice s názvem „Kdo si hraje, nezlobí“ a vánoční výstava betlémů. Návštěvníky také zaujaly prodejní velikonoční a vánoční výstavy. V rámci pořádání výstav se v roce 2017 rozhodlo, že větší prostor získají výstavy zaměřené na osobnosti a historii města. První z těchto výstav se zaměřovala na spolek Per Vobis, který spolupracuje se zámekem při pořádání kostýmových prohlídek.

Návštěvnost objektu je také ovlivněna akcemi pro širokou veřejnost, které se konají v průběhu celého roku, a o jejich popularitě svědčí i zájem 42 344 návštěvníků za rok 2017. Akce se tradičně zaměřují na specifický návštěvnícký segment a jsou pořádány zámekem samostatně nebo ve spolupráci s domovským městem či místními organizacemi. Z těchto akcí jsou dlouhodobě velmi oblíbené kostýmové prohlídky, a to jak pohádkové hrané prohlídky zaměřené na děti (Popelka, Škola čar a kouzel, Kráska a zvíře, hororová Hrůzostrašná prohlídka), tak kostýmové hrané prohlídky zaměřující se na historii zámku. Tyto prohlídky se statisticky a účetně vykazují zvlášť, protože se nevztahují na cenu za prohlídkovou trasu, ale na speciální cenu za osobu. V sledovaném roce tyto prohlídky navštívilo 2 508 osob, z toho 1 122 osob platících návštěvníků a 1 386 osob s výherními poukazy na vstup zdarma. Další populární akcí je každoročně vzpomínková akce k výročí bitvy u Slavkova, která zahrnuje doprovodný program ve městě i na zámku, kde jsou při této příležitosti pořádány kostýmové prohlídky v expozici Austerlitz – malé město velkých dějin. Mezi další akce, které se konají pravidelně, patří řemeslný jarmark, letní filmový festival, zámecké dýňobraní nebo dětská odpoledne na nejrůznější témata.

Tabulka 6 Vývoj návštěvnosti zámku Slavkov - Austerlitz v průběhu roku 2017

Měsíc	Návštěvnost zámku	Návštěvnost konaných akcí
Leden	40	0
Únor	0	0
Březen	274	580
Duben	3 569	3 617
Květen	4 069	1 874
Červen	4 100	8 058
Červenec	6 317	8 220
Srpen	6 997	5 070
Září	4 075	5 134
Říjen	2 352	2 538
Listopad	2 245	1 240
Prosinec	1 376	6 013
Celkem	38 414	42 344

Zdroj: vlastní zpracování za základě údajů poskytnutých zámkem Slavkov - Austerlitz

4.4.1 Interpretace na zámku Slavkov - Austerlitz

V rámci interpretace nabízí zámek ve Slavkově širokou škálu služeb. Zastoupeny jsou klasické prohlídky s průvodcem, prohlídky s příběhem určené pro děti, interaktivní expozice věnovaná bitvě u Slavkova nebo prohlídka využívající audiovizuální techniku pro navození hlubšího zážitku. Zároveň se zámek může pyšnit jedním interpretačním nej – jako první v České republice začal pořádat kostýmové hrané prohlídky, které se stále těší velkému zájmu veřejnosti. Jak již bylo zmíněno, důležitou roli hrají také výstavy a akce.

Podrobné informace o prohlídkových okruzích, výstavách nebo aktuálně pořádaných akcích lze nalézt na internetových stránkách zámku, které jsou pravidelně aktualizovány. Aktuální informace jsou zveřejňovány také na Facebooku zámku a o některých akcích se lze dočíst i na portálu Kudy z nudy. Pravidelní návštěvníci, kteří mají zájem o zámecké novinky, se mohou přihlásit k odebírání newsletteru, který informuje prostřednictvím e-mailu.

4.4.1.1 Prohlídky s průvodci

Zámek nabízí pro zájemce dva prohlídkové okruhy, které využívají prohlídku s průvodcem. Stejně jako tomu bylo u předchozího objektu, jedná se o jeden okruh, který lze označit za hlavní (zaměřující se zejména na reprezentativní prostory) a okruh doplňkový, který umožňuje nahlédnout do soukromých knížecích pokojů.

Okruh historické sály během prohlídky umožní návštěvníkům poznat nejstarší prostory celého zámku, které se nacházejí v západním křídle budovy a také v části jižního křídla. Hlavními lákadly tohoto prohlídkového okruhu jsou zejména:

- nástropní fresky dochované téměř ve všech místnostech, zhotovené italským malířem Andreasm Lanzanim v západním křídle zámku;
- sál předků, který sloužil jako jídelna a umožňuje výhled na proslulý „Napolenův“ balkon;
- historický sál, ve kterém došlo k podepsání příměří po bitvě u Slavkova;
- zámecká kaple Povýšení svatého Kříže.

Pro návštěvníky, kteří se rozhodnou absolvovat tento prohlídkový okruh s dětmi, je připraven speciální „Průvodce s pastelkou“, který si rodiče vyzvedávají při zakoupení vstupenky na pokladně. V tomto speciálním průvodci mohou děti během prohlídky řešit stanovené úkoly. Celý materiál je vyhotoven přímo na míru tohoto prohlídkového okruhu, jeho přesah se týká také zámeckého parku a seznámení se se základními informacemi o bitvě u Slavkova. Tento speciální průvodce je vhodnou alternativou pro děti, jeho vypracování však vyžaduje již určitý stupeň samostatnosti. Pokud by se prohlídce účastnilo více dětí a všechny by během prohlídky vyžadovaly plnou asistenci od rodičů, mohlo by docházet k narušování celé prohlídky.

Okruh historické salonky lze označit za okruh doplňkový k hlavnímu prohlídkovému okruhu. Každá z prezentovaných místností je zařízena v určitém uměleckém slohu, takže návštěvníci se během prohlídky dozví, čím se dané historické slohy vyznačovaly a jak ovlivňovaly tehdejší módu. Zastoupeny jsou slohy od renesance až po empír 19. století. Během prohlídky mohou návštěvníci vidět např.

- lovecko-vojenský salonek;
- knihovnu;
- divadelní sál;

- květinový salonek;
- empírový salonek, označován také jako „Napoleonův“;
- sál módy a další místnosti.

Prohlídky obou okruhů jsou vedeny průvodcem v českém jazyce. Pro návštěvníky ze zahraničí jsou připraveny průvodcovské texty v jazykové verzi anglické, německé, francouzské, italské, ruské a polské. Tyto texty si zájemci mohou na dobu prohlídky zapůjčit v pokladně. Cizojazyčný text nepokrývá celý rozsah průvodcovského výkladu v češtině, jeho délka a obsah jsou adekvátně přizpůsobeny předpokládaným znalostem zahraničních návštěvníků. Každé prohlídky se může účastnit maximálně 45 osob, celá prohlídka trvá celkem 50 minut u prvního okruhu a u druhého okruhu je maximální počet návštěvníků omezen na 30 osob s celkovou délkou trvání 30 minut. Z časového hlediska se dle doporučení pro interpretaci jedná o ideální časové rozmezí, během kterého je schopen návštěvník schopen vnímat všechna předkládaná fakta.

4.4.1.2 Prohlídka s využitím audiovizuální techniky

V červenci 2018 byla uvedena do provozu nová stálá výstava s názvem „Právo útrpné na Slavkovsku“. Expozice je situována v barokním zámeckém podzemí a návštěvníkům se snaží přiblížit nejen právo útrpné a jeho aplikaci v praxi, ale také konkrétní osudy mučených osob ze Slavkovska. Historici se během přípravy expozice zaměřovali na období 13. – 18. století.

Prohlídka této expozice probíhá v maximálním počtu 20 návštěvníků, kteří během 50 minut s průvodcem navštíví 10 místností zámeckého podzemí. Během prohlídkové trasy návštěvníci poznají celý proces od obvinění, přes následné projednávání až po případné mučení. Kromě autentického prostředí umocňují zážitek z výstavy také kopie mučicích nástrojů, které byly na zakázku vyrobeny uměleckým kovářem Oldřichem Bartoškem. Během prohlídky je možné si některé nástroje vyzkoušet, je možné např. potěžkat si popravčí meč nebo si nasadit kopii posměšné masky. Vzhledem k nízké teplotě v prostorách sklepení je možné si na prohlídku zapůjčit deku.

Z hlediska přístupu k interpretaci jsou kromě průvodcovského výkladu využívány také informační panely s dodatečnými obrazovými a textovými informacemi. Celkový zážitek je umocněn díky využití audiovizuální techniky, a to jak

zvukové, tak obrazové. Během prohlídky je možné slyšet příběhy obviněných, ale také doprovodné zvuky (kvílení, skřípání mučících nástrojů). Využíván je videomapping, který návštěvníkům zobrazuje sedm smrtelných hříchů. Tento způsob interpretace návštěvníka zcela „vtáhne do děje“ a zásadně ovlivní celkový zážitek.

4.4.1.3 Programy pro děti a mládež

Zámek Slavkov - Austerlitz v rámci svých aktivit nabízí také programy pro děti a mládež různých věkových kategorií. Tyto programy se dříve konaly nepravidelně. Zájem o ně byl však tak veliký, že se vedení zámku v roce 2017 rozhodlo vytvořit následující speciální prohlídkové okruhy. K dispozici je jeden okruh pro menší děti, expozice „Austerlitz – malé město velkých dějin“ je zaměřena primárně na starší žáky a studenty. Všechny tyto programy vznikly za účelem co nejatraktivněji přiblížit historii těmto věkovým kategoriím.

Prohlídkový okruh „Tajemství ztracené koruny“ se zaměřuje na děti ve věkové kategorii 5 – 10 let. Tento okruh lze absolvovat se školními kolektivy, ale také v rámci neorganizované skupiny dle stanovené provozní doby. Pro školní skupiny jsou k dispozici termíny v březnu, dubnu, květnu a říjnu, přičemž skupinové prohlídky je zapotřebí předem rezervovat. V červnu a září je možné trasu absolvovat pouze o víkendech a v období letních prázdnin je trasa v provozu každý den. Tento okruh je určen pro maximálně 25 dětí, prohlídka trvá celkem 30 minut. Vzhledem k věkové skupině, pro kterou je tato prohlídka určena, se jedná o čas optimální.

Malí návštěvníci během prohlídky navštíví salonky v prvním patře severního křídla. Interiéry jsou svým vybavením zcela přizpůsobeny této dětské prohlídkové trase, nachází se zde příslušné rekvizity, kostýmy a dekorace. Děti mohou pro intenzivnější zážitek prohlídku absolvovat v kostýmech, buď vlastních nebo zapůjčených přímo na zámku. Nosným tématem této prohlídky je čtený příběh o ztracené koruně. S pomocí postupně odkrývaných indicií se děti snaží zmiňovanou záhadu vyřešit. Po skončení prohlídky obdrží každé dítě malou odměnu.

Nepravidelně, v předem stanovených termínech pořádá zámek také **hrané prohlídky na pohádkové téma**. Program v průměrné délce 45 minut se uskutečňuje přímo v zámeckých prostorách, pohádková prohlídka je zajišťována průvodci zámku. Tradiční výklad je zde nahrazen hranými scénkami v prostorách zámku. Kromě

samotné prohlídky je pro děti připraven i doprovodný program (např. malování na obličej). Prohlídka podléhá předchozí rezervaci a je kapacitně omezena 35 osobami.

Vzhledem k cílové věkové skupině se jedná o vhodný způsob interpretace. V tomto věku jsou historická fakta nebo jednotlivé umělecké slohy pro děti nic neříkajícími pojmy. Prostřednictvím těchto prohlídek se děti se zámek seznamují zábavnou formou, jelikož se do prohlídky samotné mohou aktivně zapojovat. Tento přístup pozitivně ovlivňuje také jejich budoucí vnímání kulturních památek.

4.4.1.4 Interaktivní volná prohlídka bez průvodce

Expozice Austerlitz – malé město velkých dějin je veřejnosti přístupná od roku 2013. Impulzem pro vybudování této expozice byla skutečnost, že se ve městě ani v jeho blízkosti od roku 2000 nenacházela žádná podobná expozice či výstava. Tato expozice, která vznikla v komplexu bývalých zámeckých koníren, seznamuje návštěvníky s bitvou, která malé jihomoravské město proslavila. Prohlídku expozice absolvují návštěvníci individuálně, bez služeb průvodce. Průvodcovský výklad je zde nahrazen odbornou, přesto ale velmi zajímavou interaktivní formou, která zaujme všechny věkové kategorie návštěvníků. Informace jsou k dispozici na informačních panelech s texty v českém jazyce, vystavené exponáty jsou doplněny příslušnými popisky. Zahraniční návštěvníci mohou využít audioprůvodce v anglické, německé, francouzské a ruské jazykové verzi. Na vitrínách a panelech v expozici jsou uvedena čísla, po jejichž zadání do audioprůvodce se spustí výklad. Zahraniční návštěvníci si tak mohou sami organizovat prohlídku expozice. Během prohlídky jsou návštěvníkům k dispozici i stacionární průvodci, kteří poskytují dodatečné informace a zároveň dbají na dodržování bezpečnostních pravidel v expozici.

První částí prohlídky je umístěna v přízemí koníren a má podobu muzejní expozice. Ve vitrínách si lze prohlédnout exponáty související s účastníky bitvy u Slavkova, zbraně (pušky, pistole, šavle) a další vojenské příslušenství, nalezené pozůstatky po účastnících bitvy, nebo 3D model, který prostřednictvím projekce znázorňuje průběh bitvy. Druhá část expozice se nachází v suterénu koníren a svým interaktivním způsobem prezentace se snaží návštěvníkům co nejreálněji přiblížit bitvu. Nej působivější částí prohlídky představuje dioráma, speciálně sestavený model, který využívá figuríny a příslušné vojenské vybavení v popředí a ozvučené video promítané na pozadí. Toto dioráma návštěvníkům přiblíží situaci před bitvou, během ní a následně lze nahlédnout i do vojenského lazaretu a stát se účastníkem chirurgického zákroku.

V dalších místnostech lze zhlédnout zdařilé repliky vojenských uniforem a lze si obléct části uniforem (vojenské čepice a brašny) nebo vyzkoušet nabíjení křesadlové pušky a pistole.

4.4.1.5 Speciální prohlídky

Speciální prohlídky pořádá zámek nepravidelně a pro jejich absolvování je z kapacitních důvodů nutná předchozí rezervace. Tyto prohlídky jsou primárně vyhledávány návštěvníky, kteří chtějí z vlastního zájmu hlouběji proniknout do daných historických souvislostí nebo chtějí poznávat historii atraktivnějším a méně formálním způsobem, než je tomu u průvodcovské služby.

Prohlídka slavkovské bojiště představuje unikátní okruh, který v sobě spojuje nejen prohlídku zámku, ale také míst spojených s bitvou u Slavkova. Prohlídka je určena pro větší skupiny, které si pro její absolvování musí zajistit vlastní dopravní prostředek, nejlépe autobus. Zároveň je nutné prohlídku dopředu rezervovat. Skupinu po celou dobu doprovází průvodce, který se skupinou během cca 3,5 hodiny navštíví klíčová místa bitvy tří císařů:

- Santon, vrch u obce Tvarožná, který byl zázemím francouzského dělostřeleckého pluku;
- Žuráň, která se stala Napoleonovým velitelským místem;
- Mohyly míru, v jejímž okolí se bitva odehrála;
- zámek Slavkov, ve kterém bylo podepsáno konečné příměří po bitvě.

Na zámku je pro skupinu připravena prohlídková trasa dle výběru - buď prohlídkový okruh historické sály, nebo interaktivní expozice Austerlitz – malé město velkých dějin. Celá prohlídka je vedena průvodcem v českém jazyce, pro zájemce ze zahraničí je možné zajistit průvodce v angličtině, němčině, ruštině a francouzštině. V případě zájmu je možné pro skupiny zajistit také oběd v zámecké restauraci, welcome drink a doprovodný program zahrnující ukázkou šermu, představení vojska nebo možnost střelby z palných zbraní. Všechny tyto doprovodné aktivity vždy plně zaleží na volbě a finančních možnostech zájemců.

Zámek Slavkov - Austerlitz lze právem označit za zakladatele **kostýmových hraných prohlídek**, protože tyto prohlídky začal zámek provozovat jako první v České

republiky. O tyto prohlídky je dlouhodobě velký zájem a z důvodu omezené kapacity 40 osob je vždy nutné si je předem rezervovat. Na rozdíl od hraných prohlídek pro děti zde nejsou scénky hrány průvodci, ale program zajišťují herci ze spolku Per Vobis. Trasa prohlídky vede prohlídkovým okruhem historické sály, výklad průvodce je zde však nahrazen hranými scénkami, které návštěvníky blíže seznámí s daným historickým tématem. Témata prohlídek souvisí buď se šlechtickým rodem Kouniců, vlastníků tohoto zámku, nebo s bitvou u Slavkova a jejími aktéry.

Dalším zástupcem speciální prohlídky je **prohlídka depozitářů**, která návštěvníkům umožňuje vidět předměty uložené celoročně v depozitářích, a tudíž při běžné prohlídce nespátřitelné. V zámeckém depozitáři se nacházejí takové unikáty jako sbírky hodin a věžních hodinových strojů, litinová kamna, původní nábytek, archeologické nálezy nebo rozsáhlý depozitář textilu. Prohlídka se uskutečňuje pouze v předem stanovených termínech, většinou dvakrát během kalendářního roku a pro její absolvování je nutná předchozí rezervace z důvodu omezené kapacity 20 osob. Role průvodců se pro tuto jedinečnou prohlídku ujímají zámecí historici.

Pro zájemce se jednou v roce otevírá okruh **zámecká půda a krovy**, který také využívá výkladu průvodce – odborníka na danou oblast. Tento okruh sice neumožní vidět nic ze zámeckého mobiliáře, zato však návštěvník může poznat unikátní systém lávek, díky kterému je možné vidět téměř všechny střešní krovy. Zároveň je tato prohlídka jedinou, která poskytuje unikátní výhled na zámecký park přímo ze zámecké střechy. Z důvodu omezené kapacity 20 osob je i tuto prohlídku nutné předem rezervovat.

Všechny tyto speciální prohlídky se již nezaměřují na zámek jako na celek a jeho prezentaci v obecné rovině, ale zaměření je již detailnější na určitou specifickou oblast. Tyto prohlídky jsou vyhledávány návštěvníky, kteří už o zámku mají nějaké povědomí a chtějí se o objektu a historii dozvědět podrobnější informace. Při vycházení z Tildenových poznatků lze konstatovat, že u těchto návštěvníků byla předchozí interpretace úspěšná, a vedla k tomu, že se danou problematiku z vlastního zájmu rozhodli poznat v hlubších souvislostech.

4.4.1.6 Výstavy a akce

Zámek Slavkov – Austerlitz každoročně pořádá řadu výstav a akcí. Stejně jako tomu bylo u předchozího objektu, můžeme tyto výstavy a akce rozdělit na ty s vazbou a bez jakékoliv vazby na zámek. U konaných výstav byla v roce 2017 zavedena tradice, že v průběhu roku budou pořádány i výstavy s vazbou na zámek nebo město Slavkov u Brna, v uvedeném roce se konala výstava zaměřená na Spolek Per Vobis, který na zámku zajišťuje kostýmové hrané prohlídky. V rámci pořádaných akcí se v souvislosti s historií města každoročně koná akce k výročí narození Napoleona Bonaparta a vzpomínkové akce k výročí bitvy u Slavkova. Během těchto akcí je připraven doprovodný program ve městě i v areálu zámku a v těchto dnech se také konají kostýmové prohlídky se zaměřením na napoleonskou tematiku. V těchto případech lze hovořit o interpretaci, akce souvisejí s objektem a jeho minulostí, návštěvníci se v těchto dnech mohou nejen na zámku, ale také v jeho okolí dozvědět mnoho nových skutečností, které běžně nejsou prezentovány. Motivace návštěvníků byla v tomto případě ovlivněna zájmem získat nové informace o daných historických událostech.

Druhou skupinou jsou výstavy a akce, u kterých nelze hovořit o interpretaci. Jedná se např. o prodejní výstavy, výstavy umělecké nebo edukativní se zaměřením na dětské návštěvníky. U konaných akcí jsou to např. řemeslné jarmarky nebo koncerty. Pro uskutečnění těchto výstav a akcí byly využity prostory zámku, jejich téma ale nijak se zámkem nesouvisí a lze jejich účel označit za komerční. Návštěvníci vyhledávají tyto akce na základě jejich zaměření, bez ohledu na místo konání. I tyto akce však nelze opomíjet vzhledem ke skutečnosti, že zámek funguje jako příspěvková organizace a výnosy z jejich pořádání ovlivňují hospodaření celého objektu. Tyto akce mohou zároveň na zámek přilákat návštěvníky, kteří o návštěvě dříve neuvažovali. Komerční akce se v tomto případě mohou stát účinným nástrojem propagace a budování vztahů s veřejností.

5 Shrnutí poznatků

V analytické části se práce zaměřila na metody interpretace, které jsou v současné době aplikovány na památkových objektech v České republice. Pro názornost byly zvoleny dva památkové objekty a podrobně představeny způsoby interpretace kulturního dědictví. Prvním z objektů byl zámek Hradec nad Moravicí, který podléhá státní správě, druhým ze zvolených objektů byl zámek Slavkov - Austerlitz v obci Slavkov u Brna, který od roku 1995 spravuje obec v právní formě příspěvkové organizace.

Na tuzemských památkových objektech je stále dominantním formou interpretace průvodcovská služba, která má své nezastupitelné místo i na dvou zmiňovaných objektech. S touto formou jsou spojeny značné nároky na zajištění personálu a s ním související personální náklady, takže z provozního hlediska se jedná o formu finančně náročnou. Nejen z tohoto důvodu je zapotřebí věnovat pozornost výběru, přípravě a práci průvodců. Kvalita práce průvodců má totiž zásadní vliv na interpretaci a jejich pracovní výkon zásadně ovlivňuje celkový dojem návštěvníků z prohlídky. Pokud bude návštěvník s výkonem průvodce nespokojen, je zde vysoká pravděpodobnost, že interpretace nebude úspěšná, což se může projevit i v nezájmu navštívit stejný objekt v budoucnu.

Během prohlídky s průvodcem je zároveň nezbytné brát v úvahu délku prohlídky. Odborníci zmiňují, že u příliš dlouhých prohlídek klesá s narůstající časovou náročností schopnost posluchačů vnímat předkládané informace. V zámku Slavkov - Austerlitz obě prohlídky nepřesahují délku 60 minut, která je odborníky doporučena jako maximální. V zámku Hradec nad Moravicí délka prohlídky přesahuje tuto doporučovanou časovou hranici. Zkracování prohlídkové trasy v tomto případě není na místě, vhodné by bylo během prohlídky posluchače určitým způsobem rozptýlit. Vhodné by bylo např. využití audiovizuální techniky – pro prezentaci zvukového nebo obrazového obsahu. Pro představení historie a majitelů zámku by mohla být zachována průvodcovská služba a pro přiblížení hudební historie objektu (návštěvy slavných hudebních velikanů) by byl v příslušných pokojích promítán audiovizuální záznam. Pro realizaci této audiovizuální produkce by muselo být zajištěno příslušné technické vybavení (dataproyektory nebo fogscreens, počítače a zařízení zajišťující ozvučení) a softwarové zajištění. Se zajištěním příslušného vybavení, jeho instalací v expozici a následným provozem jsou spojeny finanční náklady, záleží tedy na finančních

možnostech objektu, zda existují možnosti vše zajistit a následně provozovat. Je také nutné zvážit, zda jsou interiéry uzpůsobeny pro realizaci audiovizuálního záznamu – zda jsou dostatečné možnosti elektrické sítě v objektu, dále zda je možné promítat na stěnu, využít zařízení fogscreens nebo je zapotřebí zajistit promítací plátno a v neposlední řadě zajistit dostatečné zatemnění místnosti. Umístění audiovizuální techniky je nutné přizpůsobit možnostem exteriérů.

Další alternativou by mohly být herecké scénky v hudebním salonu, které by v hlavní návštěvnické sezoně přiblížily působení slavných hudebních skladatelů na hradeckém zámku. V tomto případě je nejobtížnější zajistit herecké vystoupení personálně – jejich zajištění je navíc spojeno s dodatečnými personálními náklady. Prohlídky by se nekonaly každý den, ale v předem stanovených termínech zveřejňovaných na internetových stránkách objektu a v místním tisku. Zároveň by tyto prohlídky byly kapacitně omezeny a podléhaly by předchozí rezervaci.

U jednoho z objektů (Hradec nad Moravicí) byla využita také možnost placené volné prohlídky, a to v případě prohlídky zámeckého parku. U druhého z objektů (Slavkov - Austerlitz) je zámecký park přístupný zdarma. V obou případech nejsou v zámeckém parku umístěny informační panely. V České republice je forma volné prohlídky využívána nejen u památkových objektů (zejména u těch bez instalovaného mobiliáře), ale také v exteriérech památek (nádvoří, zahrady, parky). U této formy je vhodné poskytování informací prostřednictvím tištěných papírových materiálů nebo informačních panelů. Při použití v interiérech však hrozí, že některými návštěvníky budou vnímány jako rušivý element. U venkovních panelů hrozí jejich zcizení nebo zničení v důsledku vandalizmu.

Oba zmiňované objekty mají ve své nabídce zařazeny i programy pro děti a mládež. Interpretace pro tyto věkové skupiny je odlišná od interpretace pro dospělé a je důležité jí věnovat zvláštní pozornost. Prezentace objektu a jeho historie musí být přizpůsobena věku účastníků a korespondovat se znalostmi dětí. Důležité je u této věkové skupiny zahrnout praktické úkoly a celou prohlídku koncipovat spíše jako hru. V sedmi objektech spravovaných Národním památkovým ústavem nabízejí edukační programy, které umožňují vnímat historii prostřednictvím vypracovávání konkrétních úkolů. Pokud si děti mohou úkoly samy vyzkoušet, lépe si předkládané skutečnosti zapamatují a na základě osobní zkušenosti se mohou začít o předmět interpretace dále zajímat. Je vhodné, pokud tyto programy navazují svým zaměřením na školní výuku a stávají se tak vhodným doplňkem výuky historie. U nejmenších dětí je vhodné doplnit

interpretaci postavit na pohádkovém příběhu obohaceném o základní fakta o konkrétním objektu, jako je praktikováno na zámku ve Slavkově u Brna. Důležité pro hlubší zážitek z interpretace je, že děti se do prohlídky musí v jejím průběhu aktivně zapojovat, na jejich vnímání pozitivně působí také skutečnost, že mohou prohlídku absolvovat v kostýmu a dotýkat se inventáře.

V tomto zámku využili formu interaktivní expozice pro prezentaci bitvy u Slavkova. Obecně nemusí být podrobnosti významných historických událostí zajímavé pro všechny návštěvníky expozice (např. v případě školních skupin), ale právě interaktivní expozice může představovat kulturní zážitek spojený s poznáním ve srovnání se standardní muzejní expozicí.

Na obou zámcích jsou pořádány i kostýmové prohlídky. Na zámku ve Slavkově se konají pravidelně několikrát do roka, a tradičně se těší velkému zájmu veřejnosti. Na hradeckém zámku je tento typ prohlídek pořádán tradičně v srpnu v rámci „Hradozámecké noci“ a nepravidelně v souvislosti s určitými akcemi či svátky. V případě těchto prohlídek se u obou zámků průvodcovský text zaměřuje na konkrétní téma nebo je částečně či zcela nahrazen hranými scénkami v interiérech objektu. Jedná se o formu u veřejnosti velmi oblíbenou, nabízí totiž zcela jiný způsob prezentace, než na jaký jsou návštěvníci u většiny objektů zvyklí. Autentické prostředí, dobové kostýmy, živá hudba a text přizpůsobený tématu vytváří návštěvníkům jedinečný zážitek a zásadně ovlivňuje jejich vnímání. Hrané scénky umožňují „vtáhnout“ posluchače do děje, je jednodušší si získat a udržet pozornost. U kostýmové hrané prohlídky lze očekávat, že kromě poznání ji návštěvníci vyhledávají i za účelem kulturního zážitku zasazeného do historických zámeckých prostor.

U obou objektů byly zastoupeny také výstavy pořádané v interiérech objektu. Jak již bylo zmíněno, o interpretaci se jedná v případě, že výstava souvisí s objektem. Lze konstatovat, že tyto výstavy jsou vzhledem ke svému úzkému zaměření na určité téma nebo historickou epochu vyhledávány primárně návštěvníky, kteří objekt již znají, dřívejší interpretace byla úspěšná a rádi by se dozvěděli nové skutečnosti, se kterými se nemohou seznámit jiným způsobem.

Závěr

Diplomová práce se zaměřila na interpretaci kulturního dědictví v České republice aplikované na hrady a zámky. Pokud se hovoří o interpretaci na hradech a zámcích v tuzemsku, je nutné zmínit, že ačkoliv je stále nejzastoupenější průvodcovská služba, lze se setkat i s dalšími způsoby, jak interpretovat kulturní dědictví návštěvníkům. Cílem práce bylo zmapovat, jaké jsou aktuálně využívané možnosti interpretace na hradech a zámcích na našem území.

V první kapitole práce byla interpretace představena v obecné rovině. Kromě jejího definování byla zmíněna i historie interpretace přírodního a kulturního dědictví, která úzce souvisí s vývojem cestovního ruchu. Pojetí, v jakém interpretaci chápeme dnes, začalo být budováno až od poloviny minulého století. Přestože je za zakladatele oboru interpretace považován Freeman Tilden, byli zmíněni i další autoři, jejichž poznatky jsou chápány jako zásadní pro rozvoj tohoto oboru. Teoretická koncepce vymezená těmito autory sice vycházela z poznatků interpretace přírodního dědictví, je však aplikovatelná i ve sféře kulturního dědictví. Pro dosažení úspěšné interpretace je nezbytné věnovat dostatek času a úsilí jejímu plánování, které napomáhá ke stanovení témat, způsobu a finanční stránky zamýšlené interpretace. Při plánování je vhodné využít jeden ze dvou uvedených modelů, s ohledem na rozsah interpretace a předchozí zkušenosti.

Jelikož se práce vztahuje na oblast kulturního dědictví, bylo v druhé kapitole práce toto dědictví představeno teoreticky – jeho definice i součásti. Část kapitoly byla věnována návštěvníkům, kteří jsou cílovým segmentem prováděné interpretace, a na které nelze pohlížet jako na homogenní skupinu. Návštěvníci byli rozděleni z několika hledisek a následně byla uvedena specifika, na které je potřeba brát ohled při plánování a realizaci interpretace. Případné přizpůsobení interpretace potřebám uvedených skupin návštěvníků se vždy odvíjí od možností (finančních, personálních aj.) objektu.

Třetí kapitola se zaměřila na představení forem interpretace, se kterými se návštěvníci mohou setkat na českých hradech a zámcích, včetně představení možných výhod a nevýhod. Průvodcovská služba je stále nejvíce zastoupenou formou, a to i s ohledem k dlouhé historii na našem území. Alternativou k této formě mohou být volné prohlídky nebo informační panely a tabule, které nalézají své uplatnění často v expozicích bez vnitřního inventáře, např. na některých hradech nebo hradních zříceninách. Pro interpretaci je možné využít i technická zařízení, která mohou sloužit

pro uskutečnění interpretace (např. audioguidy), ale jako zajímavý doplněk k dalším z uvedených forem. U všech uvedených forem je nutné před jejich uvedením do praxe zvážit kvantitu a kvalitu předkládaných informací.

Čtvrtá kapitola ve svém úvodu představila historický vývoj interpretace na českém území od 18. století až do současnosti. Pozornost byla věnována i Národnímu památkovému ústavu a jeho roli provozovatele veřejně přístupných památkových objektů, včetně analýzy pojetí interpretace ve státem spravovaných památkových objektech. Následně došlo k analýze obou zvolených objektů. Po stručném představení zámku následoval podrobný rozbor interpretace v těchto objektech. Na základě získaných poznatků bylo zjištěno, že oba tyto objekty využívají kromě tradiční průvodcovské služby i další možné způsoby interpretace. Edukační programy, které jsou uskutečňovány na státním zámku Hradec nad Moravicí lze označit za velmi dobrý způsob, jak přiblížit historii nejmladší generaci. Děti se prostřednictvím ukázek a dílčích aktivit mohou vcítit do předkládané problematiky, díky čemuž dochází k lepšímu budování vztahu k předmětu interpretace. Ve druhém ze sledovaných objektů se lze setkat nejen s prohlídkami zaměřenými na dětské návštěvníky, ale také s prohlídkami, které spojují kulturní zážitek v historickém prostředí s poznáním. Tento způsob interpretace lze označit za vhodnou alternativu pro návštěvníky, kteří hledají netradiční způsob interpretace historie nebo ti, u kterých byla předchozí interpretace úspěšná a rádi navštíví objekt znovu, aby si prohloubili své dosavadní znalosti.

Závěrem byly shrnuty získané poznatky a navrženy možnosti, jak pro návštěvníky zatraktivnit prohlídku s průvodcem na zámku v Hradci nad Moravicí. Vzhledem k její délce by bylo vhodné do prohlídky zahrnout prvky, které vzbudí zájem návštěvníků a získají si jejich pozornost. Přijetí navrhovaných opatření však záleží na zájmu a finančních možnostech památkového objektu.

Na základě získaných poznatků lze konstatovat, že návštěvníci tuzemských hradů a zámků mají na výběr z mnoha možností, jak poznávat tyto objekty a jejich historii. Vždy ale záleží na kvalitě práce interpretátora, zda dokáže u návštěvníků vzbudit zájem a vytvořit si určitý vztah k předmětu interpretace.

Zdroje

Knižní zdroje:

CARTER, James, *Interpretace místního dědictví – příručka pro plánování a tvorbu prezentací místních zajímavostí*. Přeložil Ladislav Ptáček. 1. vyd. Brno: Nadace Partnerství, 2004. 88 s. ISBN 80-239-2068-5

HÁJKOVÁ, Vanda. *Specifika pro handicapované klienty služeb cestovního ruchu*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2006. 56 s. ISBN neuvedeno

HEŘMANOVÁ, Eva a CHROMÝ Pavel a kol., *Kulturní regiony a geografie kultury*. 1. vyd. Praha: ASPI a. s., 2009. 348 s. ISBN 978-80-7357-339-3

KUBŮ Naděžda, KADLEC Miloš, FAMĚROVÁ Dagmar, HOLUB Jiří, WAGNER Petr. *Metodika průvodcovské činnosti na hradech, zámcích a dalších zpřístupněných památkách*. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2014. 84 s. ISBN 978-80-7480-007-8

KUČA Karel a kol. *Průvodce po památkách ve správě Národního památkového ústavu*. Praha: Národní památkový ústav. 2013. 351 s. ISBN 978-80-87104-96-5

MARTINEC, Vladimír a MAZÁNEK Petr. *Moderní nástroje komunikace s návštěvníky*. In: Muzejní výstavnictví. Praha: Učební texty nástavbového kurzu Školy muzejní propedeutiky Asociace muzeí a galerií České republiky. 2014. str. 200-207. cit. In: VYBÍRAL, Zdeněk. *Animace a interpretace kulturního dědictví*. Skriptum. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2015. 76 s. ISBN neuvedeno

PATOČKA Jiří a HEŘMANOVÁ Eva. *Lokální a regionální kultura v České republice*. 1. vyd. Praha: ASPI a. s., 2008. 200 s. ISBN 978-80-7357-347-8

PTÁČEK Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4

SEIFERTOVÁ Věra. *Průvodcovské činnosti*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing a. s., 2013. 208 s. ISBN 978-80-247-4807-8

VYBÍRAL Zdeněk. *Animace a interpretace kulturního dědictví*. Skriptum. 1. vyd. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2015. 76 s. ISBN neuvedeno

LUDWIG, Thorsten. *Basic Interpretive Skills: The Course Manual*. Werleshausen (Germany): Bildungswerk interpretation, 2003. cit. In: PTÁČEK Ladislav a kol. *Jak předkládat svět – zásady dobré interpretace*. 1. vyd. Brno: Partnerství, o. p. s., 2012. 123 s. ISBN 978-80-904918-5-4

E-knihy:

LUDWIG, Thorsten. *The Interpretive Guide. Sharing Heritage with People*. [e-kniha]. Werleshausen (Germany): Bildungswerk Interpretation, Second Edition, 2015 [on-line]. [cit. 2019-02-17]. Dostupné z: http://www.interpret-europe.net/fileadmin/Documents/projects/HeriQ/the_interpretive_guide_2015_en.pdf.

Národní památkový ústav. *Hrady a zámky objevované a opěvované – průvodce výstavou*. [e-kniha]. České Budějovice: Národní památkový ústav, 2014. 142 s. [on-line]. [cit. 2019-02-17]. ISBN 978-80-87890-05-9. Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/npu-jako-institute/publikace/7664-hrady-a-zamky-objevovane-a-opevovane-pruvodce-vystavou>

Národní památkový ústav. *Hrady, zámky, quo vadis? Správa a rozvoj zpřístupněných památkových objektů jako specifický multidisciplinární soubor činností*. Sborník z konference. [e-kniha]. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2009. 60 s. [on-line]. [cit. 2019-02-11]. ISBN 978-80-87104-51-4, Dostupné z: <https://www.npu.cz/publikace/hrady-zamky-quo-vadis.pdf>

RUX, Jaromír. *Dějiny turismu*. [e-kniha]. Jihlava: Vysoká škola polytechnická, 2014. 74 s. [on-line]. [cit. 2018-07-12]. ISBN 978-80-87035-92-4. Dostupné z: <http://www.vspj.cz/ISBN/Skripta%20-%20V%C5%A0PJ/D%C4%9Bjiny%20turismu%20-%20Jarom%C3%ADr%20Rux.pdf>

RUX, Jaromír. *Metodika průvodcovské činnosti*. [e-kniha]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2007. 42 s. [on-line]. [cit. 2018-07-12]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/getmedia/1694c446-1cad-4d62-901b-8ec7b4577cba/GetFile19.pdf>

Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR. *Čítanka interpretace*. [e-kniha]. Sdružení pro interpretaci místního dědictví ČR, z. s., 2016. 204 s. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. ISBN neuvedeno. Dostupné z: <http://dobrainterpretace.cz/zdroje-informaci>

TILDEN, Freeman. *Interpreting Our Heritage. Third Edition*. [e-kniha]. Chapel Hill (United States of America): The University of North Carolina Press, 1977. [cit. 2018-07-14]. ISBN 0-8078-4016-5. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1421/podzim2017/MUI_338/Interpreting_Our_Heritage_Chapel_Hill_Books.pdf

Osobní rozhovor:

SONNKOVÁ, Hana. *Osobní rozhovor se someliérem Mgr. Alexandrem Burdou o edukaci spojené s degustací vína na zámku Hradec nad Moravicí*. Opava, 30. 3. 2019

Internetové zdroje:

BEVIL, William (tazatel) a HAM, Sam (dotazovaný). [on-line]. *A Talk with Dr. Sam Ham*. [rozhovor]. NAI Region 7. 17. června 2013. [cit. 2018-07-15] Dostupné na: <https://nairegion7.wordpress.com/member-services/newsletter/peaks-valleys-the-blog/546-2/>

Blanenský deník. *Přiblíží hrůzy mučení. Lidé si vyzkouší potupné masky a popravčí meč*. [on-line]. [cit. 2019-03-21]. Dostupné na: <https://blanensky.denik.cz/z-regionu/priblizi-hruzy-muceni-lide-si-vyzkousi-potupne-masky-nebo-popravci-mec-20180630.html>

CzechTourism. *Senioři: nový segment cestovního ruchu*. [on-line]. [cit. 2018-07-18]. Dostupné na: <https://www.czechtourism.cz/institut-turismu/aktuality/seniori-novy-segment-cestovniho-ruchu/>

Český Krumlov. *Edukativní materiály*. [on-line]. [cit. 2018-07-19]. Dostupné na: http://www.ckrumlov.info/docs/cz/edukativni_materialy.xml

Český rozhlas. *Na zámku Hradec nad Moravicí zažili tuplovanou neděli*. [on-line]. [cit. 2019-02-10]. Dostupné na: <https://regiony.rozhlas.cz/na-zamku-hradec-nad-moravici-zazili-tuplovanou-nedeli-7572305>

Český rozhlas. *Na zámku v Hradci nad Moravicí můžete zažít výlet v čase*. [on-line]. [cit. 2019-02-14]. Dostupné na: <https://ostrava.rozhlas.cz/na-zamku-v-hradci-nad-moravici-muzete-zazit-vylet-v-case-6978575>

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity. *Interpretace*. [on-line]. [cit. 2018-07-01]. Dostupné z: <http://kisk.phil.muni.cz/kpi/temata/efektivni-cteni/interpretace>

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. *Interpretace*. [on-line]. [cit. 2018-07-01] Dostupné z: <http://film.ff.cuni.cz/rozcestnik/metodika/interpretace.pdf>

Hrad a zámek Bečov nad Teplou [on-line]. *Relikviář pro každého*. [on-line]. [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://www.zamek-becov.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy/5664-relikviar-pro-kazdeho> 2019-02-23

Hradec Info. *Výstava Lovecké zbraně a lov knížat Lichnovských*. [on-line]. [cit. 2019-02-21]. Dostupné na: <https://www.hradecinfo.cz/products/vystava-lovecke-zbrane-a-lov-knizat-lichnovskych/>

Chateau. *Rekonstrukce Červeného zámku*. [on-line]. [cit. 2019-02-27]. Dostupné na: <https://www.chateau.cz/cz/novinky/rekonstrukce-cerveneho-zamku/>

iDnes. *Nejpohádkovější zámek v Česku má Telč*. [on-line]. [cit. 2019-02-25]. Dostupné na: https://www.idnes.cz/cestovani/po-cesku/nejpohadkovejsi-zamek-v-cesku-ma-telc.A090602_112647_igcechy_tom

Jižní Morava - výletní cíle. *Zámek Slavkov*. [on-line]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné na: <http://www.vyletnicile.cz/cz/hrady-a-zamky/?id=1>

Kam po Česku. *Zámek Hradec nad Moravicí*. [on-line]. [cit. 2019-02-25]. Dostupné na: <https://www.kampocesku.cz/clanek/23787/zamek-hradec-nad-moravici>

Klíč k památkám. *Zámek Hradec nad Moravicí*. [on-line]. [cit. 2019-02-25]. Dostupné na: <https://www.klickpamatkam.cz/#/detailPamatky/hradec-nad-moravici>

Kudy z nudy. *Pohádkové víkendy pro děti na zámku Slavkov*. [on-line]. [cit. 2019-03-15]. Dostupné na: <https://www.kudyznudy.cz/aktuality/pohadkove-vikendy-pro-deti-na-zamku-slavkov-aust.aspx>

Kudy z nudy. *Přednáška s degustací: Karel Maria Lichnovský a jeho zámecký sklep vína*. [on-line]. [cit. 2019-02-31]. Dostupné na: <https://www.kudyznudy.cz/Aktivity-a-akce/Akce/Prednaska-s-degustaci--Karel-Maria-Lichnovsky-a-je.aspx>

Kudy z nudy. *Zámek Slavkov*. [on-line]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné na: <https://www.kudyznudy.cz/Aktivity-a-akce/Aktivity/Zamek-Slavkov.aspx>

Kudy z nudy. *Klíč k památkám – program NPÚ pro věrné návštěvníky*. [on-line]. [cit. 2019-02-05]. Dostupné na: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity-a-akce/aktivity/klic-k-pamatkam---program-npu-pro-verne-navstevnik.aspx>

Magistrát hlavního města Prahy – Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu. *Příručka vlastníka kulturní památky a nemovitostí v památkově chráněných územích*. [on-line]. [cit. 2019-01-07]. Dostupné z: http://pamatky.praha.eu/public/49/69/b4/959165_149213_prirucka_vlastnika_kulturni_pamatky.pdf

MAS Moravský kras - Sdružení renesance krajiny. *Interpretace přírodního a kulturního dědictví při tvorbě pěších tras, muzeí a výstavních expozic*. [on-line]. [cit. 2018-07-14]. Dostupné z: www.mas-moravsky-kras.cz/create_file.php?id=245

Matice Slezská. *Beethovenův Hradec*. [on-line]. [cit. 2019-02-25]. Dostupné na: <http://www.maticeslezska-opava.cz/text/48-beethovenv-hradec.html>

Ministerstvo kultury České republiky. *NPÚ jako odborná organizace státní památkové péče*. [on-line]. [cit. 2019-02-23]. Dostupné na: <https://www.mkcr.cz/narodni-pamatkovy-ustav-jako-odborna-organizace-statni-pamatkove-pece-288.html>

Ministerstvo kultury České republiky. *NPÚ jako provozovatel státních památkových objektů*. [on-line]. [cit. 2019-02-23]. Dostupné na: <https://www.mkcr.cz/narodni-pamatkovy-ustav-jako-provozovatel-statnich-pamatkovych-objektu-287.html>

Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. [on-line]. *Statistika kultury*. [on-line]. [cit. 2019-02-25]. Dostupné z: https://statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2018/11/Statistika_2017_pamatkove_objekty.pdf

Národní památkový ústav [on-line]. *Cíle a poslání*. [on-line]. [cit. 2019-02-23]. Dostupné na: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/npu-jako-institute/cile-a-poslani>

Národní památkový ústav. *Klíč k památkám*. [on-line]. [cit. 2019-02-05]. Dostupné na: <https://www.npu.cz/klic-k-pamatkam>

Národní památkový ústav. *Kuchyně a kultura stolování na středověkých knížecích dvorech*. [on-line]. [cit. 2019-02-19]. Dostupné na: <https://www.npu.cz/cs/npu-a-pamatkova-pece/npu-jako-institute/povinne-zverejnovane-informace/dotace-z-evropskych-zdroju/34233-projekt-kuchyne-a-kultura-stolovani-na-stredovekych-knizecich-dvorech-v-opave-a-ratibori-kuchnia-i-kultura-kulinarna-na-ksiazecych-dworach-sredniowiecznych-w-opawie-i-raciborzu>

Národní památkový ústav. *Neobjevené památky*. [on-line]. [cit. 2019-02-09]. Dostupné na: <https://www.npu.cz/cs/planujete-vylet/neobjevene-pamatky>

Národní památkový ústav. *Památkový fond*. [on-line]. [cit. 2018-09-18]. Dostupné na: <https://www.npu.cz/pamatkovy-fond>

Národní památkový ústav. *Seznam památek*. [on-line]. [cit. 2019-02-23]. Dostupné na: <https://www.npu.cz/seznam-pamatek>

Národní památkový ústav. *Zákon č. 20/1987 České národní rady o státní památkové péči ze dne 30. března 1987*. [on-line]. [cit. 2019-01-07]. § 3, odst. 1. Dostupné z: <http://www.npu.cz/portal/npu-a-pamatkova-pece/pamatky-a-pamatkova-pece/pravni-predpisy-a-mezinarodni-dokumenty/zakon%20o%20st%20pamatkove%20peci.pdf>

Národní památkový ústav. *Zámek Hradec nad Moravicí*. [on-line]. [cit. 2019-02-25]. Dostupné na: <http://ftp.npu.cz/sights/zamek-hradec-nad-moravici/>

Národní památkový ústav. *Zámek Hradec nad Moravicí*. [on-line]. [cit. 2019-02-09]. Dostupné na: <http://previous.npu.cz/sights/zamek-hradec-nad-moravici/>

National Park Service. *Foundations of Interpretation Curriculum Content Narrative*. [cit. 2018-07-14]. Dostupné z: <https://www.nps.gov/idp/interp/101/FoundationsCurriculum.pdf>

Novinky.cz. *O přízeň Čechů budou bojovat neobjevené památky*. [on-line]. [cit. 2019-02-15]. Dostupné na: <https://www.novinky.cz/cestovani/tipy-na-vylety/334859-o-prizen-cechu-budou-bojovat-neobjevene-pamatky.html>

Novinky.cz. *Zámek Hradec nad Moravicí rozšiřuje nabídku pro své návštěvníky*. [on-line]. [cit. 2019-02-15]. Dostupné na: <https://www.novinky.cz/vase-zpravy/moravskoslezsky-kraj/3635-24338-zamek-hradec-nad-moravici-rozsiruje-nabidku-pro-sve-navstevniky.html>

Opavské Slezsko. *Zámek v Hradci nad Moravicí sklízí úspěchy*. [on-line]. [cit. 2018-07-01]. Dostupné z: <http://www.opavske-slezsko.cz/novinky-z-opavskeho-slezska/zamek-v-hradci-nad-moravici-sklizi-uspechy-183cs.html>

Opavský deník. *V anketě nejpohádkovějších zámků zvítězila Telč*. [on-line]. [cit. 2019-02-25]. Dostupné na: https://opavsky.denik.cz/zpravy_region/v-ankete-nejpohadkovesich-zamku-zvitezila-telc.html

Penzion Křtiny. *Zámek Slavkov u Brna*. [on-line]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné na: <http://www.penzionkrtiny.cz/zamek-slavkov-u-brna-austerlitz/t1090>

Politaví. *Expozice Napoleon - Austerlitz*. [on-line]. [cit. 2019-03-17]. Dostupné na: <http://www.politavi.cz/zajimava-mista/expozice-napoleon-austerlitz>

Slavkov u Brna. *Speciální trasa pro děti: Odkrývání tajemství ztracené koruny v dobových kostýmech*. [on-line]. [cit. 2019-03-21]. Dostupné na: <http://www.slavkov.cz/specialni-trasa-pro-deti-odkryvani-tajemstvi-ztracene-zamecke-koruny-v-dobovych-kostymech/>

Slezská univerzita v Opavě. *Za víný knížat Lichnovských*. [on-line]. [cit. 2019-02-31]. Dostupné na: <https://www.slu.cz/fpf/cz/aktuality/35/79>

Státní zámek Hradec nad Moravicí. *Akce*. [on-line]. [cit. 2019-02-11]. Dostupné na: <https://www.zamek-hradec.cz/cs/akce>

Státní zámek Hradec nad Moravicí. *Doplňkový okruh – Hostinské apartmá*. [on-line]. [cit. 2019-02-11]. Dostupné na: <https://www.zamek-hradec.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy/6857-hostinske-apartma-doplnekovy-okruh>

Státní zámek Hradec nad Moravicí. *Hlavní okruh – Reprezentační a soukromé salony*. [on-line]. [cit. 2019-02-11]. Dostupné na: <https://www.zamek-hradec.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy/6849-reprezentacni-a-soukrome-salony-hlavni-okruh>

Státní zámek Hradec nad Moravicí. *Návštěvní doba*. [on-line]. [cit. 2019-02-01]. Dostupné na: <https://www.zamek-hradec.cz/cs/informace-pro-navstevniky/navstevni-doba>

Státní zámek Hradec nad Moravicí. *O zámku - historie*. [on-line]. [cit. 2019-02-27]. Dostupné na: <https://www.zamek-hradec.cz/cs/o-zamku/historie>

Státní zámek Hradec nad Moravicí. *O zámku*. [on-line]. [cit. 2019-02-25]. Dostupné na: <https://www.zamek-hradec.cz/cs/o-zamku>

Státní zámek Hradec nad Moravicí. *Prohlídkové okruhy – zámecký areál*. [on-line]. [cit. 2019-02-11]. Dostupné na: <https://www.zamek-hradec.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy/9283-zamecky-areal>

Státní zámek Hradec nad Moravicí. *Sloučený okruh - Exkluziv*. [on-line]. [cit. 2019-02-11]. Dostupné na: <https://www.zamek-hradec.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlidkove-okruhy/19791-exkluziv-slouceny-okruh>

Týden. *Útrpné právo ve Slavkově – Zámecké podzemí zaplní mučící nástroje*. [on-line]. [cit. 2019-03-21]. Dostupné na: http://www.tyden.cz/rubriky/relax/ostatni/utrpne-pravo-ve-slavkove-zamecke-podzemí-zaplní-mucící-nástroje_471460.html

Ve Slavkově. Nová expozice *Právo Útrpné. ve Slavkově*. [on-line]. [cit. 2019-03-21]. Dostupné na: <http://www.veslavkove.cz/spolecnost/nova-expozice-pravo-utrpne.aspx>

Vyškovský deník. *Tajemství ztracené koruny*. [on-line]. [cit. 2019-03-11]. Dostupné na: <https://vyskovsky.denik.cz/tipy/tajemství-ztracene-koruny-256957.html>

Vyškovský deník. *Moravský aristokrat láká do labyrintu na bučovickém zámku*. [on-line]. [cit. 2019-03-11]. Dostupné na: https://vyskovsky.denik.cz/kultura_region/moravsky-aristokrat-laka-do-labyrintu-na-bucovickem-zamku-20170701.html

Zámek Bučovice [on-line]. *Moravský aristokrat v labyrintu světa*. [on-line]. [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://www.zamek-bucovice.cz/cs/informace-pro-navstevniky/prohlídkove-okruhy/23244-moravsky-aristokrat-v-labyrintu-sveta>

Zámek Slavkov. *Historické salonky*. [on-line]. [cit. 2019-03-05]. Dostupné na: <http://www.zamek-slavkov.cz/info-pro-navstevniky/prohlídkove-trasy-a-vstupne?id=71>

Zámek Slavkov. *Historické sály*. [on-line]. [cit. 2019-03-05]. Dostupné na: <http://www.zamek-slavkov.cz/historicke-saly-zakladni-okruh>

Zámek Slavkov. *Historie – malá Versailles*. [on-line]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné na: <http://www.zamek-slavkov.cz/historie/architektura-mala-versailles>

Zámek Slavkov. *Kostýmové prohlídky*. [on-line]. [cit. 2019-03-12]. Dostupné na: <http://www.zamek-slavkov.cz/zazitky-2/kostymove-prohlídky>

Zámek Slavkov. *Oživené historické prohlídky*. [on-line]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné na: <http://www.zamek-slavkov.cz/info-pro-navstevniky/prohlídkove-trasy-a-vstupne?id=382>

Zámek Slavkov. *Právo útrpné na Slavkovsku*. [on-line]. [cit. 2019-03-21]. Dostupné na: <http://www.zamek-slavkov.cz/info-pro-navstevniky/prohlídkove-trasy-a-vstupne?id=481>

Zámek Slavkov. *Program pro školy*. [on-line]. [cit. 2019-03-14]. Dostupné na: <http://www.zamek-slavkov.cz/info-pro-navstevniky/program-pro-skoly>

Zámek Slavkov. *Prohlídky depozitářů*. [on-line]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné na: <http://www.zamek-slavkov.cz/prohlídky-depozitaru>

Zámek Slavkov. *Prohlídky zámecké pudy a krovů*. [on-line]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné na: <http://www.zamek-slavkov.cz/prohlídky-zamecke-pudy-a-krovu>

Zámek Slavkov. *Slavkovské bojiště*. [on-line]. [cit. 2019-03-18]. Dostupné na:
<http://www.zamek-slavkov.cz/zazitky-2/slavkovske-bojiste>

Zámek Slavkov. *Tajemství ztracené koruny*. [on-line]. [cit. 2019-03-11]. Dostupné na:
<http://www.zamek-slavkov.cz/info-pro-navstevniky/prohlidkove-trasy-a-vstupne?id=74>

Zámek Slavkov. *Výroční zpráva 2015*. [on-line]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné na:
http://www.zamek-slavkov.cz/images/dokumenty/vyrocní_zprava_zsa_mensi_2.pdf

Zámek Slavkov. *Výroční zpráva 2016*. [on-line]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné na:
http://www.zamek-slavkov.cz/images/dokumenty/vyrocní_zprava_zs-a_1_1.pdf

Zámek Slavkov. *Výroční zpráva 2017*. [on-line]. [cit. 2019-03-01]. Dostupné na:
http://www.zamek-slavkov.cz/images/dokumenty/PDF/Z%C3%A1v%C4%9Bre%C4%8Dn%C3%A1_zpr%C3%A1va_2017_web.pdf

24zpravy. *Račte do mučírny, kat už čeká. Útrpné právo si na zámku ve Slavkově vyzkoušíte na vlastní kůži*. [on-line]. [cit. 2019-03-21]. Dostupné na:
<http://www.24zpravy.com/domaci/racte-do-mucirny-kat-uz-ceka-utrpane-pravo-si-na-zamku-ve-slavkove-vyzkousite-na-vlastni-kuzi/207739-zpravy>

Seznam tabulek

Tabulka 1 Objekty ve správě Národního památkového ústavu	53
Tabulka 2 Způsoby interpretace na hradech a zámcích ve správě Národního památkového ústavu	54
Tabulka 3 Vývoj návštěvnosti státního zámku v Hradci nad Moravicí	61
Tabulka 4 Vývoj návštěvnosti státního zámku v Hradci nad Moravicí v průběhu roku 2017	63
Tabulka 5 Vývoj návštěvnosti zámku Slavkov - Austerlitz v letech 2007-2017	71
Tabulka 6 Vývoj návštěvnosti zámku Slavkov - Austerlitz v průběhu roku 2017	73

Seznam grafů, schémat a obrázků

Graf 1 Vývoj návštěvnosti státního zámku v Hradci nad Moravicí	61
Graf 2 Vývoj návštěvnosti zámku Slavkov - Austerlitz v letech 2007-2017	71
Schéma 1 Plánování interpretace procesní metodou	20
Schéma 2 Výběr relevantních informací	25
Schéma 3 Data pro volbu prostředků interpretace	26
Obrázek 1 Interpretační trojúhelník	5

Příloha 1

Tabulka 1 Památky zpřístupněné za vstupné

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Počet hradů, zámků a ostatních památek za vstupné	163	185	197	222	233	245	257	269	271	272	277
Index počtu památek k roku 1996	1,00	1,13	1,21	1,36	1,43	1,50	1,58	1,65	1,66	1,67	1,70
Počet návštěvníků v tis.	8 256,3	8 693,3	9 089,7	9 755,2	9 761,8	10 420,4	11 489,6	11 796,8	12 108,8	12 167,9	11 681,1
Index počtu návštěvníků k roku 1996	1,00	1,05	1,10	1,18	1,18	1,26	1,39	1,43	1,47	1,47	1,41
Počet návštěvníků na 1 tis. obyv.	802,9	846,3	889,0	954,1	957,0	1 021,4	1 125,7	1 152,7	1 180,6	1 178,8	1 120,0

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	287	284	295	295	297	308	315	316	318
	1,76	1,74	1,81	1,81	1,82	1,89	1,93	1,94	1,95
	11 616,0	11 325,0	12 032,0	11 627,0	10 673,0	11 992,0	13 006,0	14 139,5	14 148,6
	1,41	1,37	1,46	1,41	1,29	1,45	1,58	1,71	1,71
	1 107,2	1 076,8	1 146,4	1 106,4	1 015,5	1 139,4	1 232,3	1 338,5	1 337,4

Zdroj: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. *Statistika kultury* [online]. [vid. 2019-02-10]. Dostupné z: https://statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2018/11/Statistika_2017_pamatkove_objekty.pdf

Tabulka 2 Památkové objekty zřizované Ministerstvem kultury, jinými resorty, kraji, obcemi a městy

	2017	%	2016	%	2015	%	2014	%	2013	%
Počet hradů, zámků a ostatních památek zpřístupněných návštěvníkům za vstupné	214	110,9	211	109,3	206	106,7	204	105,7	193	100,0
Počet návštěvníků těchto objektů	9 921 631	133,2	10 086 773	135,4	9 073 421	121,8	8 387 161	112,6	7 447 109	100,0
Průměrný počet návštěvníků na jeden památkový objekt	46 363	120,2	47 805	123,9	44 046	114,1	41 114	106,6	38 586	100,0
Celkový počet inventurních jednotek mobiliárního fondu památkových objektů	1 089 660	95,6	1 063 904	93,3	1 052 267	92,3	1 047 198	91,8	1 140 126	100,0
Celkový počet svazků knihovního fondu sbírkové povahy	672 105	98,4	705 139	103,3	705 563	103,3	640 560	93,8	682 917	100,0
Počet kulturních akcí uskutečněných v památkových objektech	11 678	92,6	12 659	100,4	13 488	107,0	11 351	90,0	12 611	100,0
v tom										
samostatné výstavy	521	112,5	529	114,3	547	118,1	522	112,7	463	100,0
samostatné koncerty	1 054	101,8	1 031	99,6	963	93,0	901	87,1	1 035	100,0
dramatická vystoupení	845	71,7	991	84,1	949	80,6	864	73,3	1 178	100,0
kulturní akce při prohlídkách, noční prohlídky	7 183	89,5	8 535	106,4	9 288	115,8	7 476	93,2	8 023	100,0
akce tradiční lidové kultury	205	147,5	227	163,3	155	111,5	241	173,4	139	100,0
ostatní	1 870	105,5	1 346	75,9	1 586	89,5	1 347	76,0	1 773	100,0
Počet návštěvníků těchto kulturních akcí	3 207 557	104,3	3 098 693	100,7	3 179 114	103,4	3 124 063	101,6	3 076 056	100,0
v tom										
návštěvníků samostatných výstav	1 589 398	100,0	1 606 073	101,0	1 495 831	94,1	1 649 166	103,7	1 590 124	100,0
návštěvníků samostatných koncertů	247 265	98,8	261 572	104,5	232 204	92,8	249 095	99,5	250 329	100,0
návštěvníků dramatických vystoupení	237 536	97,8	246 561	101,5	221 421	91,1	200 106	82,3	242 997	100,0
návštěvníků kulturních akcí při prohlídkách a návštěvníků nočních prohlídek	370 894	96,6	347 610	90,6	446 144	116,3	400 097	104,3	383 754	100,0
návštěvníků akcí tradiční lidové kultury	279 404	221,0	253 085	200,2	231 789	183,3	262 840	207,9	126 425	100,0
návštěvníků ostatních akcí	483 060	100,1	383 792	79,6	551 725	114,4	359 881	74,6	482 427	100,0
Počet počítačů připojených na Internet	1 187	115,8	1 314	128,2	1 218	118,8	1 048	102,2	1 025	100,0
z toho přístupných veřejnosti	42	123,5	49	144,1	40	117,6	37	108,8	34	100,0
Počet vydaných publikací nebo katalogů	22	88,0	19	76,0	18	72,0	30	120,0	25	100,0

Zdroj: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. *Statistika kultury* [online]. [vid. 2019-02-10]. Dostupné z: https://statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2018/11/Statistika_2017_pamatkove_objekty.pdf

Tabulka 3 Památkové objekty zřizované spolky a obecně prospěšnými společnostmi

	2017	%	2016	%	2015	%	2014	%	2013	%	
Počet hradů, zámků a ostatních památek zpřístupněných návštěvníkům za vstupné	53	110,4	57	118,8	54	112,5	51	106,3	48	100,0	
Počet návštěvníků těchto objektů	2 977 175	141,4	2 984 716	141,8	2 646 330	125,7	2 518 480	119,6	2 105 105	100,0	
Průměrný počet návštěvníků na jeden památkový objekt	56 173	128,1	52 363	119,4	49 006	111,7	49 382	112,6	43 856	100,0	
Celkový počet inventárních jednotek mobiliárního fondu památkových objektů	4 933	244,9	5 039	250,2	3 561	176,8	4 368	216,9	2 014	100,0	
Celkový počet svazků knihovního fondu sbírkové povahy	174 462	102,6	174 462	102,6	170 010	100,0	174 462	102,6	170 010	100,0	
Počet kulturních akcí uskutečněných v památkových objektech	1 103	161,0	1 367	199,6	938	136,9	747	109,1	685	100,0	
v tom	samostatné výstavy	78	127,9	71	116,4	65	106,6	67	109,8	61	100,0
	samostatné koncerty	325	121,3	416	155,2	285	106,3	276	103,0	268	100,0
	dramatická vystoupení	35	52,2	136	203,0	63	94,0	38	56,7	67	100,0
	kulturní akce při prohlídkách, noční prohlídky	324	259,2	341	272,8	267	213,6	205	164,0	125	100,0
	akce tradiční lidové kultury	17	121,4	21	150,0	14	100,0	23	164,3	14	100,0
	ostatní	324	216,0	382	254,7	244	162,7	138	92,0	150	100,0
Počet návštěvníků těchto kulturních akcí	563 119	158,9	628 024	177,2	502 966	141,9	386 939	109,2	354 407	100,0	
v tom	návštěvníků samostatných výstav	343 490	157,9	427 191	196,4	287 477	132,2	264 935	121,8	217 468	100,0
	návštěvníků samostatných koncertů	56 434	162,7	66 042	190,5	51 319	148,0	37 232	107,4	34 676	100,0
	návštěvníků dramatických vystoupení	5 994	110,6	22 820	421,0	16 635	306,9	4 933	91,0	5 420	100,0
	návštěvníků kulturních akcí při prohlídkách a návštěvníků nočních prohlídek	87 610	471,9	37 611	202,6	86 938	468,2	32 240	173,6	18 567	100,0
	návštěvníků akcí tradiční lidové kultury	31 146	59,3	23 601	44,9	17 088	32,5	19 903	37,9	52 511	100,0
	návštěvníků ostatních akcí	38 445	149,2	50 759	197,0	43 509	168,9	27 696	107,5	25 765	100,0
Počet počítačů připojených na Internet	107	172,6	119	191,9	90	145,2	73	117,7	62	100,0	
z toho přístupných veřejnosti	8	200,0	9	225,0	10	250,0	5	125,0	4	100,0	
Počet vydaných publikací nebo katalogů	24	100,0	23	95,8	29	120,8	20	83,3	24	100,0	

Zdroj: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. *Statistika kultury* [online]. [vid. 2019-02-10]. Dostupné z: https://statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2018/11/Statistika_2017_pamatkove_objekty.pdf

Tabulka 4 Památkové objekty zřizované podnikatelskými subjekty a podnikateli

		2017	%	2016	%	2015	%	2014	%	2013	%
Počet hradů, zámků a ostatních památek zpřístupněných návštěvníkům za vstupné		51	91,1	48	85,7	54	96,4	53	94,6	56	100,0
Počet návštěvníků těchto objektů		1 249 772	111,5	1 068 023	95,3	1 284 213	114,5	1 085 920	96,9	1 121 206	100,0
Průměrný počet návštěvníků na jeden památkový objekt		24 505	122,4	22 250	111,1	23 782	118,8	20 489	102,3	20 022	100,0
Celkový počet inventárních jednotek mobiliárního fondu památkových objektů		35 475	165,7	34 470	161,0	38 627	180,4	38 242	178,6	21 407	100,0
Celkový počet svazků knihovního fondu sbírkové povahy		52 509	93,0	52 413	92,8	72 144	127,7	67 071	118,8	56 474	100,0
Počet kulturních akcí uskutečněných v památkových objektech		1 108	148,5	920	123,3	1 337	179,2	807	108,2	746	100,0
v tom	samostatné výstavy	82	112,3	62	84,9	61	83,6	50	68,5	73	100,0
	samostatné koncerty	111	99,1	128	114,3	106	94,6	92	82,1	112	100,0
	dramatická vystoupení	130	130,0	146	146,0	150	150,0	94	94,0	100	100,0
	kulturní akce při prohlídkách, noční prohlídky	336	129,2	294	113,1	630	242,3	362	139,2	260	100,0
	akce tradiční lidové kultury	68	183,8	147	397,3	39	105,4	42	113,5	37	100,0
	ostatní	381	232,3	143	87,2	351	214,0	167	101,8	164	100,0
Počet návštěvníků těchto kulturních akcí		702 700	147,7	628 421	132,1	692 016	145,5	506 264	106,4	475 722	100,0
v tom	návštěvníků samostatných výstav	264 738	136,1	201 427	103,6	216 381	111,3	194 015	99,8	194 476	100,0
	návštěvníků samostatných koncertů	50 345	143,0	40 773	115,8	37 335	106,1	33 132	94,1	35 197	100,0
	návštěvníků dramatických vystoupení	50 432	180,6	89 503	320,6	76 696	274,7	31 723	113,6	27 917	100,0
	návštěvníků kulturních akcí při prohlídkách a návštěvníků nočních prohlídek	54 499	108,3	103 383	205,4	95 366	189,5	39 136	77,8	50 325	100,0
	návštěvníků akcí tradiční lidové kultury	94 203	128,0	86 067	116,9	91 387	124,2	84 987	115,5	73 595	100,0
	návštěvníků ostatních akcí	188 483	200,1	107 268	113,9	174 851	185,6	123 271	130,8	94 212	100,0
Počet počítačů připojených na Internet		107	128,9	90	108,4	95	114,5	80	96,4	83	100,0
z toho přístupných veřejnosti		5	166,7	2	66,7	3	100,0	1	33,3	3	100,0
Počet vydaných publikací nebo katalogů		6	85,7	3	42,9	8	114,3	3	42,9	7	100,0

Zdroj: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. *Statistika kultury* [online]. [vid. 2019-02-10]. Dostupné z: https://statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2018/11/Statistika_2017_pamatkove_objekty.pdf

Příloha 2

Obrázek 1, 2 Hradec nad Moravicí - Červený zámek, Bílý zámek s Bílou věží

Zdroj: Státní zámek Hradec nad Moravicí. *Fotogalerie*. [online]. [vid. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.zamek-hradec.cz/cs/fotogalerie>

Obrázek 3 Edukační program na zámku v Hradci nad Moravicí

Zdroj: Český rozhlas Ostrava. *Na zámku v Hradci nad Moravicí můžete zažít výlet v čase*. [online]. [vid. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://ostrava.rozhlas.cz/na-zamku-v-hradci-nad-moravici-muzete-zazit-vylet-v-case-6978575#&gid=1&pid=15>

Obrázek 4, 5 Zámek Slavkov - Austerlitz

Zdroj: vlastní fotografie

Obrázek 6 Zámek Slavkov – Austerlitz: Tajemství ztracené koruny (prohlídka pro děti)

Zdroj: Zámek Slavkov. *Prohlídkové trasy a vstupné – Tajemství ztracené koruny*. [online]. [vid. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.zamek-slavkov.cz/info-pro-navstevniky/prohlidkove-trasy-a-vstupne?id=74>

Obrázek 7 Zámek Slavkov – Austerlitz: hraná pohádková prohlídka

Zámek Slavkov. *Prohlídkové trasy a vstupné – Hrané pohádkové prohlídky*. [online]. [vid. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.zamek-slavkov.cz/zazitky-2/kostymove-prohlidky>

Obrázek 8, 9, 10 Zámek Slavkov – Austerlitz: Expozice Austerlitz – malé město velkých dějin

Zdroj: Kudy z nudy. *Expozice Napoleon - Austerlitz*. [online]. [vid. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity-a-akce/aktivity/expozice--napoleon---austerlitz-.aspx>

Zdroj: Kudy z nudy. *Expozice Napoleon - Austerlitz*. [online]. [vid. 2019-03-31]. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/aktivity-a-akce/aktivity/expozice--napoleon---austerlitz-.aspx>

Zdroj: Zámek Slavkov. *Napoleonská expozice*. [online]. [vid. 2019-03-31]. Dostupné z: <http://www.zamek-slavkov.cz/napoleonska-expozice>